

PETRE BELLU

UMBRELE TĂCERII

roman

EDITURA

FORTUNA

MARIN T. DUMITRESCU - BERECHET

PETRE BELLU

Umbrele Tăcerii

R o m a n

EDITURA FORTUNA
MARIN T. DUMITRESCU - BERECHET

Umbrele Tăcerii

JURNAL

I.

Am plâns la mormântul tău, speranță..

Da, am plâns; voi plânge mereu, pentru că sunt un om care s'a luptat cu morile de vânt, ca să le 'nvingă. Le-am învins și înăuntrul lor am găsit gol. Un gol pustiu, vechi, mușcăit, plin cu șorecime și pânze de păianjen. Într'un colț zăcea tristețea, într'altul desnădejdea; iar mai departe, sărăcia și foamea. Iată cei patru cavaleri ai Apocalipsului, descoperiți de mine.

Mi-e sufletul gol, îl bate pustiu, ducându-i, până departe, zădărnicia. Cu toate acestea m'ași mai lupta cu cineva, cu ceva întreg, cu un crez, sau cu un om cinstit. Nu mi-e frică de moarte, sau de cădere, cât de omul nedemn. E plină arena cu ei. Mi-e silă. Oameni cari ar trebui să stea în beciurile polițiilor, se numesc luptători. Idealistii! Și-au cârpit câteva smee copilărești, cu gânduri furate, și-acum le 'nalță ca să-i vadă lumea. Sunt plini

de ei, iar dacă nu le împărtășești prostia, te distrug.

Am plâns la mormântul tău, speranță!...

Bine că te văzai înmormântată. Te purtam, ca pe un blestem, în minte, în sânge, în mișcări. Mă simt liber. Pentru că nu am cu cine mă bate, zac. Adică trăiesc omeneste, ca tată-meu, ca bunicul meu, ca străbunicul-meu. Pe niciunul nu l'am cunoscut sufletește, dar îi simt pe toți în mine, cum trăiesc cu firea lor de robi, supuși, resemnați, buni. Imi sunt dragi, când stau întins în pat, și-i simt istoviți de alergătura mea fără rost. Fiecare s'ar culca mai repede seara, și s'ar scula mai târziu, dimineata. Viața mea nu le place, nu-mi înțeleg truda, nu se împacă cu gândurile mele încălcite; de-aceia îmi sunt dragi, pentru că-i simt nedumeriți. Nu i-am cunoscut sufletește; ei n'au avut suflet. N'au înțeles sufletul, căci erau robi. Dreptarul lor în viață a fost simbria dată de stăpân. Și-au trăit mai bine ca mine, sfidând eliberarea sufletească, Speranța pentru care mă judec acum. Pentru care am făcut greșeli mari. Greșeli pe cari le voi desvălui; deși nu interesează. Interesează ce voi face de-acî încolo. Asupra viitorului sunt complet neștiutor. Dar, dacă nu mă interesează trecutul, ce-mi pasă de viitor? Cert este că am renunțat la orice speranță. M'am convins că, dacă îmi place un covrig, să nu sper că-l voi mânca, când nu am cu ce să-l cumpăr. E așa de simplu ca bună ziua.

Sunt în tren, fără speranțe. Vin din fundul Mol-

dovei; merg spre București. Deși sunt la clasa doua, e aglomerație mare; vagonul trosnește, gata să se crape cu noi, să se rostogolească într-o vale fără fund, într-una din văile cari apar prăpăstioase, prin întuneric, în fereastra vagonului. Așa cum sunt, cu sufletul derutat, cu mintea neclară, mă gândesc dacă n'ar fi o fericire pentru mine să se producă o catastrofă. Dar să mor numai eu, ceilalți pasageri să zboare, nevătămați. Neliniștea sufletească m'apasă puternic, noaptea mai ales, în vagonul ăsta, unde nu pot dormi, în care transpir, deși afară dăinuiește luna Octombrie. Totuș mi-e groază de lumina zilei; pentru mine e neagră; ași vrea să trăiesc numai noaptea, să nu mai știu nimic, să mă chinuiesc.

N'o iubesc pe Valeria! Arde în mintea mea, numele ei, dar n'o iubesc. Am iubit-o. E mama copilului meu, m'a făcut să visez, să trăiesc, să sper. Odată, tatălui meu i s'a furat ceva. A bănuț pe o slugă, care nu era vinovată. S'a dovedit nevinovăția omului. Dar numai gândul că l'a crezut hoț pe cel nevinovat, îl chinuia pe tata. L'a dat afară din slujbă, căci nu se putea gândi la el, decât ca la un hoț adevărat. Il vedea hoț.

Așa o cred eu pe Valerica, vinovată; deși n'a făcut altceva decât să mă iubească. Fug de ea. A fost măritată și și-a lăsat bărbatul pentru mine. Avem și un copil, de când suntem împreună. Soțul ei era un om rău, ticălos, o bătea, cheltuindu-i zestrea ca un desmetic. Se luaseră din dragoste; ea îl crezuse bun, ducându-se cu el unde-i

ceruse. După un an, când i-am cunoscut eu, Valerica mi s'a' destăinuit, îngrozindu-mă. Mi-a arătat brațele pline de vânătăi. Brațele ei de marmoră vie și caldă. Am luat-o cu mine, chiar în seara aceia; am fugit departe de omul care o chinuise, i-am dat Valericăi zălog, viața mea.

După un an am fost descoperiți la Iași, unde trăiam fericiți. Soțul înșelat mi-a ieșit în drum într-o dimineată; era jignit, furios; un munte de om, cât statuia lui Cuza din Piața Unirei, unde ne-am găsit față-n față. Am căutat să fug de el, era beat, desfigurat la față din cauza orgiilor pe cari le făcea. N'avusese curajul să vină la noi, acasă; poate că aștepta ocazia să o găsească singură pe Valerica, să-i mai învinețească odată corpul. Eu știam că se afla în oraș, îl zărisem de câteva ori, numai într-o' singură zi.

— Lasă-mă! i-am strigat, când m'a apucat de piept în Piața Unirei.

— Mi-ai furat nevasta!! mi-a răspuns el, lovindu-mă cu pumnii în față. M'am simțit plin de sânge. Ca să mă fi bătut cu el, nu puteam. Sunt un om care n'am lovit niciodată pe alt om. Nu mă pricepeam să dau cu pumnii, mai ales la tăria sălbătăciei celuilalt. Atunci m'am smuls din mâinile lui și-am fugit. El m'a urmărit ca un turbat, în văzul oamenilor cari n'aveau curajul să mă scape. Simțindu-l în spatele meu m'am oprit, cu gândul hotărât să-l împușc. Arma o aveam la mine. Bănuisem că voi fi atacat de el. Era încărcată. M'am răsucit pe loc și-am întins arma, cu

mâna plină de sângele care-mi curgea pe față. Am întins arma, dar n'am tras; mai speram să-l sperii. Într'adevăr, s'a oprit câteva clipe cu brațele ridicăte să mă lovească, parcă nelămurit. Nu se aștepta să vadă arma în mâna mea, sau cine știe ce-o fi gândit.

— Pleacă, ticălosule! i-am mai strigat atunci.

Poate că de-ar fi fost treaz s'ar fi speriat de arma mea. Beat n'a vroit să știe; mâinile lui au căzut spre mine, dar nu m'au atins. Au căzut inerte, fără forță, căci trăsesem patru gloanțe, toate în pieptul lui. Cred că murise înainte de-a cade. La pământ era un om țeapăn ca de când lumea.

Am fost achitat la proces, dar n'o' mai iubesc pe Valerica. Eu mi-am pierdut omenia, ea a pierdut dragostea mea; singurile bunuri ce le mai aveau pe pământ. De atunci fugim unul de altul, ca să nu ne vedem, ca să nu ne lămurim, ca să nu ne despărțim definitiv. Ea are cu ce trăi, s'a întors în averea sa, stăpânită până la crimă de fustul său soț. Toată lumea o compătimește, căci știe cât suferea Valerica.

Am douăzeci și opt de ani. Familia mea este săracă, nu m'a putut da la școală cu banii ei; am învățat liceul, ajutat de un unchiu care n'avea copii. Pe urmă, vroid să mă fac doctor, am plecat la București, singur, trăind din meditații. Am câștigat trei sute de mi de lei pe neașteptate, o moștenire nebănuită, bani din care mai trăiesc și azi. La Iași am avut, în tovărășie cu cineva, un depozit de medicamente. Studiile le-am întrerupt

încă din anul III. Când eram la închisoare am lichidat tovarăşia depozitului de medicamente. Procesul m'a costat toţi banii ce-i mai aveam.

Acum mă duc la Bucureşti să-mi caut un rost în viaţă. Să mor, nu pot. Am putut să ucid, dar nu mă pot sinucide. E greu. Cele opt luni de zile, petrecute în închisoare mi-au ucis voinţa, sunt un om înfrânt. Despărţindu-mă şi de Valerica, singurătatea mi-se pare odioasă. Mă enervează siguranţa acestor oameni din vagon; îi văd dormind pe nervii mei, mă chinuesc. Toţi, sau aproape toţi, se duc la Bucureşti, bucurându-se de reducerea acordată cu ocazia unor serbări din capitala ţării. S'au îmbrăcat cu hainele pe cari le au mai curate şi zac într'un miros înăbuşitor de parfum ieftin.

Ce voi face la Bucureşti? In buzunar nu am decât câteva mii de lei, cu cari nu se poate începe nimic. Să muncesc nu pot; sufăr de piept. Este o boală a familiei mele, care a decimat-o. Am fost zece membrii. Au mai rămas cinci: eu, două surori, tata şi mama. Ceilalţi au murit de tuberculoză. Ai mei nu mai ştiu nimic de mine; sunt însă sigur că au aflat despre achitarea mea. Nu le-am mai trimis niciun ajutor. O să le scriu de la Bucureşti.

Cum dorm oamenii aceştia, nepăsători! Lampa arde pe gustul lor, fumează, întunecat; parcă nici nu arde, aşa de slabă îi e lumina. Mă râcăie pe suflet întunecimea asta, căldura, sforăitul pasagerilor adormiţi; tot din jurul meu. Pe culoa-

rul vagonului lumea e mai trează, vorbește; au lăsat ferestrele și oamenii privesc întunecimea din câmp. Câțiva dorm, totuși, așezați pe geamandane, chinuiți. La fereastră, unde m'am oprit eu, șade o doamnă în vârstă. O întreb dacă are scaun și-i ofer locul meu. E foarte fericită, pe când eu mă așez mai bine cu coatele pe rama geamului. Trenul merge greu, e un «personal», întârzie prin gări, așteaptă încrucișări; uneori rămâne pe câmp parcă am fi năpăstuiți de-o soartă mașteră. Când pornește, devine zgomotos, vagoanele se ciocnesc, trosnesc, huruie și, până ce o ia din loc, trece o veșnicie.

— Ce chinuitoare călătorie! oftează cineva în spatele meu. Intorc capul ca să aprob revolta. E o tânără, o fată simpatcă. Imi amintesc că tricoul ei, roșu, i l'am zărit în colțul compartimentului, a-dineauri. O credeam bătrână, văzând-o pradă somnului. Se vedea că vroia să schimbe o vorbă cu cineva. Și-a pus un cot pe fereastră lângă mine și privește câmpia care începe să se lumineze. E ora cinci, spre ziuă.

Cunoștințele în tren se leagă repede, cu iuteala cu care merge și trenul, oamenii vorbesc, schimbă păreri fugare între ei, n'au timp de protocol: la stația următoare, unul dintre ei trebuie să coboare, să schimbe trenul. Conversația se leagă din orice întâmplare: război, molimă, ploi, secetă, ceva despre care oricine are de spus o noutate. Gradele sociale, cad, rămâne gradul clasei în care te afli; cei inteligenți și buni de

gură, predomină. Unul despre altul, călătorii nu știu nimic, nici cum se numesc, nici nu-și spun numele, fiindcă nu este nevoie. Doar tineretul exceptează: elevii de liceu, studenții, seminariștii, cei cari urmăresc cu coada ochiului fetele.

N'am poftă de vorbă, sunt amărît, pradă gândurilor din compartiment. Fata de lângă mine, o văd, se plictisește de moarte, a eșit din compartiment, poate că m'a văzut și pe mine plecând. Speră să mă aibe partener, pentru a-și înăbuși chinul insomniei. Sunt hotărît să nu scot o vorbă. Mi-e teamă de oameni. De trei săptămâni, de când am scăpat dela închisoare, sunt victima privirilor și întrebărilor omenеști. Cum ai ucis? Dece ai ucis? Cum ai scăpat? Dece ai scăpat? E fierbințeala curiozității. Oamenii nu mai au logică în nimic; lumea trăiește, fără să-și dea seama, această melodie a logicei. Curiozitatea este un nou cancer, anume creat pentru suflet. La închisoare am găsit un deținut bolnav de sifilis.

Avea o dorință nebună ca să se îmbolnăvească de malarie și astfel să scape de sifilis. De trei ori contractase malarie, dar sifilisul persevera. Mai târziu mi-a lămurit tratamentul său: în antichitate nu exista sifilis, deși desfrâul era mai larg, iar medicina mai redusă. Asta din cauză că tratamentul malariei nu fusese descoperit. «Trăim, zicea el, o nebunie a logicei; se desființează o boală și alta nu».

— Oare când vom ajunge la București? mă întreabă fata de lângă mine.

— Se poate ști? i-am răspuns evasiv.

— Imi vine să cred că nu vom mai ajunge.

Aci conversația a încetat, nu mai aveama subiect. Ne-a salvat un tânăr care a venit să mă întrebe cât era ora. I-a răspuns vecina mea. Flăcăul nu s'a mai urnit de lângă noi; nu venise pentru oră, ci pentru fată. Era un tânăr înalt, negricios la figură, cu o claie de păr pe cap, despărțită în două, ca niște plete solide. Mereu și-le îndrepta când cu palmele, când cu câte o smucitură din cap.

— Sunteți studentă, domnișoară? a întrebat el pe fată.

Eu? nu, i-a răspuns ea, mulțumită că nu era studentă, cum o bănuia pe cel ce-o întrebase.

— Nici domnul?... Adică eu.

— Nu știu.

— Oh, pardon! Credeam că sunteți împreună. Sunteți student, domnule? mî-se adresă.

Mă jenă întrebarea; suna a interogatoriu. Privii omul, fără plăcere, dar îi răspunsei:

— Interesează ceva?

— Oh, scuzați-mă! întrebam așa... fără vreun motiv. Nu știți cum este în tren?...

— Dacă așa stă cazul: sunt student.

— La drept?

— Nu, la medicină, vorbi eu, căci, în definitiv eram student, deși nu mai văzusem facultatea de medicină, de vreo patru ani. Tânărul nu-mi ghicise vârsta, dacă bănuia că mai puteam fi student

când aveam douăzeci și opt de ani. El își reținu un aier de atenție deosebită:

— Oh, medic!... Eu, continuă el sfios, m'am înscris anul acesta la drept. Cum de v'ați înscris la medicină?

— Știu eu? Dumneata de ce te-ai înscris la drept?

— O carieră de familie; tatăl meu e și el avocat. Cum eram în anul 1923, mă mai întrebă:

— Ați făcut războiul?

Aci mă enervai, e drept, fără vreun motiv.

Li răspunsei tăfnos:

— Am făcut războiul, am fost pe front, sunt decorat; altceva mai dorești să știi?

Studentul¹⁴ presupuse, desigur, că eram supărat de prezența sa lângă fata pe care, probabil, o doream numai pentru mine. Cu toate acestea, nu plecă; se agăță de fată:

— De ce nu te-ai înscris la universitate, domnișoară?

Ea zâmbi, semn că se asociase enervării mele. Vorbi plictisită:

— Pentru că războiul mi-a întrerupt liceul... După război n'am mai avut poftă să continui școala; nu-ți închipui: la optsprezece ani să fi intrat în clasa cincea de liceu!

— Mă scuzați o clipă, spuse studentul, curtenitor, pornind grăbit spre compartimentul în care își avea bagajele. Mă simții eliberat și-i zâmbi astfel fetei.

— E bun de avocat, spuse ea. Li merge gura...

— E mai bun de magistrat, adăogai eu, asasi-nează omul cu interogatoriile.

Râsei, simțindu-mă bine dispus. «În cele din urmă, dece n'ași părăsi această stare de amorțire în care mă aflu?» gândii. Eram tânăr, viața mea dispunea de o egală energie cu vârsta. Incercai să mă erup din starea mea și primiți cu zâmbet, pe studentul care se înapoia, ținând o țigare aprinsă în colțul buzelor.

— Fumați? ne întrecăbă el pe amândoi.

Luai o țigare, pe când fata îl refuză.

— Se cunoaște că nu sunteți bucureșteancă, domnișoară: nu fumați.

— Totuși sunt născută la București, dar am trăit la Iași.

Tânărul student nu se lăsă, începu să vorbească despre toate: filozofie, drept, sociologie, dădu și prin medicină, anatomie, debită tot ce învățase în acest prim an de drept, luând aierul unui om cu născător. Făcu și politică, înjură evreii, făcându-mă să-i dau câteva replici, cu o energie pe care nu mi-o bănuiam. Ajunse să vorbească despre criminologie. Pe vremea aceea erau la modă crimele pasionale. Studentul la drept se arătă procuror: deveni necruțător față de cei cari ucideau. Făcu excepție cu cazurile în «legitima apărare». Il contrazisei, într'adins, ca să văd dacă știa ceva de cazul meu. El se opuse din nou, vorbi despre oameni, despre dreptul celui atacat și isbucni-

— Avem recent cazul nefericitului Vintilă Roman.

Pălii, Vintilă Rosman eram eu. Incepui să cre-
că m'ă recunoscut. Totuși încercai să nu mă trăde-

— Asta cine mai este? întrebai, neștiutor.

Tânărul totuși, își svârli părul peste cap, de câ-
teva ori, până ce și-l aranja. Când se simți pus la
punct, începu din nou:

— El cazul petrecut pe primăvară la Iași. Mă mir
cum nu știți nimic de el.

— Eu știu, corectă fată. Am urmărit acest caz,
m'ă interesat. Am vroit să-l văd, măcar odată, pe
Vintilă Rosman, dar nu s'a putut.

Simții că mă strângea gulerul cămășii și-l lărgii
cu degetele până ce mă eliberai, deschindu-mi bu-
tonul. Incepui să cred că cei doi tineri mă încadra-
seră, curioși, știind cine eram.

— Nu l'ai văzut? zise studentul. Păcat... Eu l'am
cunoscut bine, în casa unui prieten.

— Ce făcea acolo? întrebai eu, gătuît.

— Venea foarte des, se despărțise de soția sa,
pentru care omorîse un om. O întâmplare ciudată,
pe care n-o putea, nici el, lămuri.

— E bătrân? întrebă fata.

— Om de vreo patruzeci de ani.

Fata făcu un gest de nemulțumire; m'ar fi vroit
mai tânăr. Eu mă liniștii: studentul mințea, ca să
facă pe atotștiutorul. Boala tinereții. Tăcui, fără să
zic ceva; se vorbea de mine. Mi-se părea că mă a-
flam în dosul unei perdele groase, fără să știe cine-
va că eram acolo. Mă temeam să tușesc, ca să nu
fiu descoperit. Se vorbi mult de mine, adusesse în
discuție toate reportajele eftine ale gazetelor. În

care eu fusesem când un criminal, când un om de rău. Vorbiră despre Valerica, socotind-o femeia care nefericise doi bărbați. Imi păru rău când auzii spunându-se că ea mă lăsase, plecând din Iași, fără să se intereseze de mine. În realitate eu o rugasem să plece, dar adevărul acesta nu-l știam decât noi amândoi.

— Vreau să-l cunosc și eu pe Vintilă Rosman, zise fata, cu vocea unui copil care cerea o jucărie.

— Fuge de lume, lămurii studentul. Apoi, dintr'odată, își luă un aer solemn: Regret că numai putem sta de vorbă; cobor la Buzău, unde am niște rude. Am ajuns. Mi-a părut bine de cunoștință. La revedere, domnule...

Imi întinse mâna. Ghicii că vroia să-mi cunoască numele, dar cum pleca pe neașteptate, nu putui să-mi formulez la iuțeală alt nume în gând. Zâmbii și-i strânsej mâna, urându-i încurată călătorie frumoasă.

— Keta Munteanu, se recomandă fata, când îi întinse și ei mâna.

— Anghel Dumitru, răspunse studentul, plecându-se să-i sărute mâna.

Rămăsei cu coatele sprijinite pe bara de fier a ferestrei și cu ochii urmăream pe cel care ne părăsese cu atâta ușurință. Regretam că pleca; mă obișnuisem cu el.

— Vezi, domnișoară, zisei fetei, ce însemnează călătoria cu trenul? Nu se poate discuta nimic, pentru că nu poți termina nimic din cauza că unul dintre parteneri pleacă pe neașteptate. Când a ve-

nit acest tânăr lângă noi, nu aveam nicio poftă de vorbă. Acum, mi-a stârnit elanul, și-a fugit.

Keta Munteanu mă privi tristă; i se citea în ochi acelaș regret. O influențasem eu. În lumina zorilor care apăreau puternic pe fereastră, o văzui mai bine. Era albă, frumoasă. Mă uitai la ea, parcă a-și fi văzut-o pentru prima dată. Avea un păr blond care strălucea în lumina soarelui, ochi albaștri mari, fruntea boltită și un ten alb, palid de ne-somn. Era tipul fecioarei curioase. Gingășia îi era rafinată, studiase orice mișcări. Știa să folosească privirea pentru a o face interesantă, arunca cuvintele cu înțelesul direct, fără sfială. Imi plăcuse până atunci îndrăzneala cu care vorbise între doi bărbați necunoscuți. Acum îmi plăcea și figura ei. Am căutat femeile în viața mea, pentru că mă simțeam mai bine între ele, decât între bărbați. În dragoste am fost înfrânat, n'am dat niciodată curs iubirilor bune. N'am știut să încânt o femeie; am iubit ce mi s'a oferit de bună voie, fără sbucium fără calcul.

— Ai dreptate, mi-a răspuns Keta. O să-mi dai silința să vă știu eu de urât.

Iar cum îi zâmbeam, ea adăogă supărată:

— Dece zâmbești? Crezi că n-o să pot?... Numai că mie trebuie să-mi spui spui numele, altfel e rău.

Observase că studentului evitasem să mă recomand.

— Interesează ceva zisei. Poate că și dumneaei o să cobori la vreo stație apropiată.

— Nu, eu merg până la București. Adineci

ce n'ai vroit să spui cum te numești? Bănuiesc că
din motivul pe care îl susții față de mine

— Ești o bună ghicitoare. Așa este: într'adins nu
am recomandat...

— Da dece?

— L'ași fi prins cu o minciună, auzind că eu
nt Vintilă Rosman...

II

— Dumneata te duci la București? o întrebai pe
tă, după ce o văzui desmeticită.

— Da, ca și dumneata.

Imi veni să râd, gândindu-mă că fata din fața
ea era periculoasă pentru slăbiciunea mea su-
etească în care mă aflu. N'ași fi rezistat acelor
chi plini de farmec; m'ași fi angajat într'o a-
ntură dăunătoare firii mele. Aveam nevoie de
șiște. Eram eu omul care să se ocupe cu așa
va, chiar dacă fata ar fi primit? Clipele petre-
te pe culoar mă răpiseră gândurilor, dar aveam
revin repede la ele, imediat ce urma să rămân
gur. Sunt un om slab și toate vânturile mă pot
te de unde vor; nu pot rămâne rece în fața u-
ei frumuseți, fie o femeie sau un obiect de artă.
m iubit ce mi se oferea, pentru că n'am putut
ceeri altceva, deși nu eram mai prost sau mai
t cu alți bărbați căutați de femei. Când eram
nt aveam un coleg care era foarte mult iubit

de două dansatoare de la un varieteu. Locuia cu amândouă într'o cameră. Mă duceam pe la el, dar niciuna dintre cele două femei nu și-a odhnit ochii cu căldură pe figura mea. Mai târziu, când colegul meu dispăruse din viața lor și eu aveam bani, dansatoarele mi s'au oferit, dar în schimbul banilor. Am iubit multe femei, fără ca ele să știe, adică mi-au fost dragi și le-am dorit cu ardoare. Cât am stat închis nu m'am gândit la Valeria, pentru că gândul la ea era usturător. Ca s'o uit m'am gândit la alte femei, le scriam numele de mii de ori, visându-le noaptea goale în patul meu.

Iată o fată care mi-eșit în cale, tocmai când nu doream nicio femeie. Cum i-ar sta unui îndoliat, după o pierdere dureroasă, să facă dragoste? Desul de nefiresc. Ca să-mi feresc inima de-a cade într'un astfel de păcat, m'am gândit s'o evit de la orice chin, înainte de-a înțelege ce gândea Keta despre mine. Eram sigur că o înfiorasem; avea de-a face cu un criminal. Ucisesem; deci îngrozeam. De aceea când mi-a spus că merge, ca și mine, la București, am adăogat:

— Eu nu merg acolo; cobor la Ploiești.

— Dar nu mi-ai spus asta până acum! sări ea, speriată.

— N'a venit vorba. Însă, ți-am spus: așa sunt cunoștințele făcute în tren: tocmai când te obișnuiești cu un om, atunci îl vezi coborând la o stație oarecare... Zâmbii compătimitor.

— Imi pare foarte rău, zise ea. Se întoarce cu

fața spre fereastră și rămase câțva timp bosumț flată. Mă făcu să râd de naivitatea ei. Avea haz. Ce gândea oare? Dar mai ales: cine era? Nu cumva era vreo fată dintre acelea cari se atasează oricărui bărbat, numai bani să iasă? Nu credeam; prea era tânără. Dar atunci nuși dădea seama cu cine ședea de vorbă, uitase, sau nu crezuze ce-i spusese, eu? Mă hotărâsem într'adins să rămân la Ploești, pentru a-mi feri inima. Paza bună, trece primejdia rea. Dar ce era cu domnișoara Munteanu?

— După cum văd, m'ai uitat de tot? o făcui atentă. Ea mă privi cu o încruntare de copil supărat.

— Știi ce, zise Keta, fără a-mi răspunde la ce o întrebasesm, mă voi opri și eu cu dumneata la Ploești.

Întâi îmi veni un fel ciudat de indignare: să plec de lângă ea, ca de lângă un om care îmi face rău. Toată firea mea era contra ei. Era pusă să-mi strice starea de amorțeală sufletească, care îmi înăbușise durerile de până atunci. Dar mă stăpânii, zicându-mi hotărât:

— La Ploești? Dece? N'ai ce căuta dumneata acolo. Trebuie să mai fii cu cineva în trenul acesta; nu ești singură.

— Ba da, sunt singură. Rudele mele din București nu știu dacă sosesc azi, sau mâine. Cu dumneata voi avea ocazia să mai cunosc un oraș.

Hotărât, era pusă să-mi strice tot.

— Nu-nu! mă încăpățâna. N'ai ce căuta eu

mine. Du-te unde ai treabă și lasă-mă pe mine așa cum sunt.

Refuzul, dar și tonul meu supără fata. Eram sigur că în clipele acelea o înfiorasem și mă credeam un criminal feroce. Dar mai bine așa, decât altfel. Keta ridică capul și mă privi pe sub pleoape, jignită. Mă sfida, frământându-și umerii, fără s'o prindă gestul. Nu mă supăra: era prea copilă pentru a folosi mașinațiunile acestea mature. Li dădui totuș câștig de cauză, lăsând-o să creadă că mă atinsese în amorul propriu. Cedă ea, după o pauză lungă:

— Înțeleg, zise, vrei să scapi de mine. Te previu: nu mă vei da bătuă. Cred că n'ai să pui poliția să mă oprească de-a intra în Ploești?

Atunci hohotii. Era nostimă.

— N'o să te opresc cu poliția, dar ne vom despărți chiar din tren.

— Cum o să ai plăcerea. Eu însă îmi închipuiesc că nu vei fi atât de hain cu o femeie. Cred că ești cavalier.

— Vei vedea... femeie grozavă ce ești! Îți dai aere de femeie când, în realitate, nu ești decât un copil. Uiti că ai doar optsprezece ani.

— Și cinci luni, adăogă ea, serioasă.

Atunci îmi plăcu, o văzui frumoasă, bună, balsam pentru sufletul meu. Li apucaii o mână tremurând, o privii în ochi, îndurerat.

— Dă-ți seama cine sunt! zisei.

— Știu, răspunse ea.

— Am ucis un om, i-am răpit viața... Cu toate

că justiția umană m'a achitat, rămân tot un criminal, gând de care mă îngrozesc chiar și eu.

— Nu-i așa- făcu Keta, reproșându-mi. Dumneata te-ai fi apărat și de o fiară sălbatică.

— O fiară sălbatică, nu cugetă, nu cunoaște morala, n'are remușcări, pe când noi, oamenii... Împlinește-mi dorința de-a mă lăsa singur; te rog foarte mult! Nu mai pot fi om, nici măcar pentru mine.

Nu m'a ascultat, nici măcar atunci când am lăsat-o singură, în gara Ploești. A pornit după mine și-am fost nevoit să-i aprob capriciile. Căci numai caprici au fost gusturile ei; capriciile trecătoare. M'am lăsat cucerit de nimicurile acestei fete, devenind mai repede decât gândeam amantul ei. Ea m'a dorit pentru că îndeplineam condițiunile unei aventuri cari îi plăceau. Era crescută în bogăție și libertate, fără control, o cucereau emoțiile tari, unde nu punea suflet, cât pasiunea de-a trăi mult, intens. Războiul o maturizase, făcând-o gata pentru orice avânt care i-ar fi produs încordarea simțurilor. O pasiona necunoscutul. Văzuse ușor în mine omul care i se asemuia; și eu iubeam aventura, nici eu nu sunt statornic; m'am lăsat, totdeauna, furat de o împrejurare necunoscută. Mai ales că n'o mai iubeam pe Valeria.

Am făcut bine primind propunerile Ketei. Lângă ea am putut alunga din mintea mea gândurile chinuitoare. O sfătuisem să mă lase în pace, crezând-o exaltată, înamorată de un om, din senin. Ea n fost practică, ceia ce nu i-ar fi îngăduit vâr-

sta; ştia ce dorea, avea experienţă, cred că mai multă decât mine. Îi plăcuse bărbatul şi-l cucerise. Nici nu i-a trecut prin minte să facem platonism, amor sterp. Când ne-am dus la hotel, după dorinţa ei, căci eu nici nu gândeam, Keta a dat ordine. Nu s'a sfiit să-mi spună că de la cincisprezece ani cunoştea bărbatul. Orele petrecute cu ea au fost pline de viaţă adevărată, m'au trezit din amorţire şi-am început să cred în mine. La Ploeşti am rămns două zile. Nu ştiam cum se va sfârşi această aventură. Bănuiam că la Bucureşti ne vom despărţi din gară, socotindu-ne mai departe doi necunoscuţi. O lăsam pe Keta să ia orice hotărîre. Când am întrebato ce avea de gând, mi-a răspuns că nu ştie nimic. La Bucureşti avea rude, cari o aşteptau să vină zilele acelea, poate chiar erau îngrijorate. Dar ea nici nu se gândea să plecăm.

III

De şase luni sunt amantul Ketei; legătura dintre noi durează curios: nu ne iubim. Ea se gândeşte la mine, doar când are nevoie de un amant. Eu nu mă gândesc niciodată la ea, dar când suntem împreună, nu mă mai gândesc la nimeni. Reuşeşte a mă stăpâni pentru că îmi frământă fiecare clipă. Mereu e agitată şi scorneşte nouăţi cari să mai facă a fi numai al ei. Această legătură durează pentru că se petrece în etape; facem pauze lungi de câte două trei săptămâni, când

Keta e plecată la Iași. Când se reîntoarce e cu totul alta de cât aceia care fusese la plecare. Reapare proaspătă, delicioasă, plină de dorinți și, din ușe, când mă vede, cere de la mine dreptul cuvenit în lipsa ei. M'a forțat să-i primesc banii, căci nu am cu ce trăi; viața e atât de urâtă azi, munca e plictisitoare, că nici n-o doresc. Zina stau acasă, noaptea ies în oraș, înfundându-mă prin localurile întunecate, de unde n'ași mai ieși nici odată.

Mi s'a părut urît să iau bani dela o femeie, dar am pierdut noțiunea cinstei, mi-e tot una. Nu cred că voi decade, sper să-mi revin, pentru a începe o viață nouă. Nu sunt omul care să mă pierd; de multe ori simți nevoia de-a gusta cât mai mult răul, pentru a te scârbi de el pentru totdeauna.

Keta trage la hotelul Astoria, are o cameră a ei acolo; unchiul său este concesionarul imobilului și i-a pus o cameră la dispoziție. Când vine în București, Keta îmi scrie de mai 'nainte și-o aștept în gară. Atunci mă gândesc la ea: m'ă închipui gata să cadă în brațele vreunui călător, care i-ar oferi vreo senzație mai tare de cât a mea. Îi plac boxeurii; mi-a spus că a cunoscut la Iași pe unul care o chinuia și-i cerea bani mulți. Totuș e încântată când vede fotografia vreunuia prin ziare; s'ar duce orbește după oricare, numai să se arate cu ea în public. Eu ași fi bun de box, socotind după mușchiulatura mea nealterată cu nimic în cele opt luni de închisoare. I-am promis Ketei că voi deveni boxer și-așteaptă să mă vadă

luptând. Nu mă va vedea, pentru că a avut imprudența să-mi spună că mă va iubi cu adevărat atunci. E tocmai ce nu vreau eu, căci aștept pe Keta să mă părăsească. N-o iubesc nici pe ea. Pentru o femeie care m'ar face să o iubesc m'asi duce și August Prost într'un circ.

Locuiesc în Cartierul Tei, mahala îndepărtată de centrul capitalei, plină de străzi desfundate, trasate după priceperea fiecărui cetățean care a venit de și-a făcut o casă din pământ, unde a vroit, cum a știut. O mahala plină cu sfinți. S'au adunat aci atâția sfinți, ca la un sobor ceresc; fiecare stradă are un nume de sfânt. Pe una dintre aceste străzi stau și eu, la un bătrân meseriaș; om de treabă, dar foarte activ în băutură. Nu-l lasă nimeni în urmă, când e vorba de băut. În fiecare seară vine acasă aranjat, pus pe vorbă. Nu e un om prost; în tinerețe i-a plăcut să citească mult, adunând cunoștințe pe cari le răscolește când stă de vorbă cu mine. Bea de când i-a murit soția. De atunci și-a adus în casă fata. Aceasta trăise departe de el, de când o lăsase bărbatu-său. Coana Mina are un băiat de vreo opt ani; e ciudată aproape de neînțeles. N'are nimic frumos în ea; părul îi e spălăcit, de culoarea fânului care a zăcut în apă; ochii la fel. E slabă într'un hal de plâns, cu trupul deșirat și-o privire bolnavă, ră-tăcită. N'avea vârstă, părea bătrână dela prima vedere, apoi, după ce vorbea apărea pe figura ei o tinerețe bolnavă.

M'am împrietenit cu coana Mina, mi-a cunoscut

sufletul, ușor de tot; pe neașteptate mi-a intrat în el și-a știut ce gândeam, parcă m'ar fi cunoscut de mult. Mi-aduc aminte că Valeria nu mi-a putut afla unele mici ciudățenii, deși trăia în casă cu mine. Mina mă înțelegea, fără să-i vorbesc. Era femeea care știe să-ți fie soră, fără 'alte lămuriri, călcând peste cele ce nu-i plac. M'a văzut trist, desnădăjduit și a căutat să-mi răstoarne tristețea, fără să înțeleg eu ce vroia să facă. Coana Mina ar fi fost femeea cea mai ideală, dacă nu i-ar fi plăcut să zacă într'o stare asasină de nepăsare. Dintre toate camerile casei lor, numai a mea era curățită. Celelalte erau părăsite în mizerie, fiind conștientă că le lăsa așa. Ii plăcea să citească și să fumeze, lipsindu-se ușor până și de mâncare.

În tinerețea sa, care nu era de fel îndepărtată, coana Mina suferise o decepție sentimentală: bărbatul pe care îl iubise, o părăsise brutal, lăsându-i copilul în spinare. De atunci nu mai spera nimic, ceva se ruptese în firea ei, distrugându-i voința. Era extrem de simțitoare și totuș nu vedea nimic din mizeria în care zăcea, n'o mișca cu nimic înjurăturile tatălui său care, cu toată indulgența ce i-o acorda, totuș avea momente de revoltă, uneori. N'o îndemna nimic să-și îndrepte firea, suferea în sine, se rușina, dar rămânea ea, femeea îngenunchiată de un motiv ascuns numai în sufletul ei.

Am ajutat-o din prima zi, am încurajat-o, simțindu-i plictiseala vieții; ea mi-a fost soră, căci amândoi sufeream de aceiaș jignire a personali-

tății noastre. Eram doi mizerabili față de noi înșine. Cu deosebirea că ea nu-și pierduse sufletul, ci doar și-l încuiase într'o carapace de fier, unde nu vroia să mai umble niciodată. Eu mi-l pierdusem. Incolo eram doi nedreptățiți, cerusem altceva vieții, decât cea ce nu se potrivea cu firea noastră.

I-am povestit ce se petrecea cu mine și cu Keta; aveam nevoie să mă descurc printr'o spovedanie. Nu mi-a admis nimic, dar mi-a înțeles neputința descătușerii sufletești. Niciodată n'a încercat să mă oprească dela ceva. Keta se mira cum de puteam locui alături de-o asemenea femeie, însă, într'o zi, când am găsit-o pe Keta de vorbă cu coana Mina, părerea fetei s'a schimbat mult. N'o mai vedea doar o femeie murdară, nesimțită.

Coana Mina n'a aflat niciodată despre crima mea. Am încercat să-i spun ceva, într'o zi, dar am înțeles că îi era groază de oamenii cariucid. Am trăit în casa acelei femei, îngrijit de ea, căci mă vedea bolnav. Bolnav de nefericire. În zilele de iarnă, când Keta venea mai rar prin București, nu eșeam săptămâni întregi din casă, îmi petreceam timpul în camera mea, scriind încercări literare, sau împărțeam cărțile de citit cu coana Mina. Cele ce scriam eu erau destăinuirii goale de orice speranțe, strigăte în pustiul odăii mele, răbufniri de revoltă omenească. Uneori făceam planuri, mă involburam și luam hotărîri cari a doua zi nu-mi mai rămâneau în minte. Mă revoltam contra mea, a Ketei, nu vroiam s'o mai văd, începeam să-i

scriu, o jigneam cu gândul de-a mă face disprețuit, însă toate erau necrezute chiar de mine. De la început știam cum se va sfârși orice încercare de fugă dintre lanțurile cari mă țineau strâns.

Ce mă hrăneau mult erau visurile beției de alcool. Aci creșteam, luam avânt și, într-o tavernă plină cu nefericiți, eu eram cel optimist. Beția mă fascina; o târam pe Keta cu mine și-o făceam să hea, să plângă, sau să urle de fericirea pe care ne-o dădea nebunia aceea.

Keta era o ființă redusă, cultura ei era o spoială frivolă; tot «eul» său se afla concentrat în a fi frumoasă. Murind tatăl său, imediat după război, s'a văzut liberă. Era calculată în această libertate, se folosea de ea, mulțumindu-se că o avea la dispoziție. Pe mine, mă păstra, pentru că intram în firea ei, nu eram prea exaltat, păream trist totdeauna, ceia ce o făcea să-mi poarte de grije și să-și ia un aer de protectoare. Rămasă în urmă cu cultura, eu o ajutam foarte mult, îi eram superior, făcând-o prin asta să mă respecte. În schimb n'ar fi fost bună decât ca amantă, ca soție ar fi nefericit bărbatul. Nu știa ce era cinstea, deci nu putea vreodată să-și amintească de așa ceva. Fusesse crescută astfel, mama ei era o femeie înșelătoare; Keta o văzuse în casă cu amanți, goală, lipsită de jenă față de ea. O auzise vorbind urît, fără ocol și-a căutat și ea să facă la fel, cu copiii vecinilor sau chiar cu servitorii. De copilă cunoscuse dragostea. Imi spunea că n'avusese nici, cinci-sprezece ani, când s'a dat unui practicant din bi-

rourile tatălului ei. Atunci a înțeles adevărul acesta care i-a plăcut mai mult de cât cozonacul pe care îl mânca dimineața la cafeaua cu lapte, mai mult de cât dulceața pe care o fura din soba de teracotă, unde era ascunsă. Atunci a înțeles de ce mamă-sa o trimetea afară, ca să rămână singură cu profesorul de pian, în timp ce servitoarele chicoteau pe la bucătărie, vorbind: «Cucoana iar pune coarne lui boeru».

Deci mai era o plăcere: a pune coarne. Într-o zi a pus și ea coarne practicantului de birou. A umblat mult până ce l-a găsit pe-al doilea, căci nu se încumeta oricine să privească cu acest gând un copil ca ea. Al doilea fusese un necunoscut, senzația cea mai tare pentru Keta, căci i-a rămas în fire obiceiul de a se da necunoscuților, așa cum făcuse cu mine.

Se oprișe mai mult asupra mea pentru că vroia să facă ce văzuse că făcea mamă-sa: să aibe un amant de inimă, de care să aibe grije, ca de un câine la care ținea mult. Totdeauna îmi aducea câte un cadou; îmi cumpăra cele necesare, fără să-mi consulte gusturile; mă sfătuia până și cum să mănânc, ori să dorm. La mine venea, numai ca să vadă dacă coana Mina îi ascultase dorința de a-mi muta patul la peretele celălalt, dacă pusese perdelele mai groase, pe cari le cumpăraseră ea și-atâtea alte modificări cari se impuneau în camera mea.

Câtva timp Keta mă ascultase; mergeam unde doream eu. Pe urmă, fără să-mi dau seama, înce-

puse să mi se impună. Erau seri când o conduceam la hotel, dar ea nu mă lăsa să intru în cameră, concediindu-mă. Plecam furios. Simţeam revolta împotriva neputinţei mele de-a mă rupe de lângă fata aceea care vroia să mă stăpânească. La început ştiam ce vroia: să se sature de mine şi-i satisfacem dorinţa, pentru că şi mie îmi plăcea. N'aşi fi fost în stare să cuceresc o altă femeie de valoarea ei. Dar, după ce se săturase de mine, în loc să ne fi despărţit fără oftaturi, cum era firesc, Keta căuta să mă păstreze şi eu rămâneam fără niciun pic de voinţă. O ascultam prosteste, pentru ca, după ce mă despărţeam de ea, să-mi dau cu pumnii în cap, de necaz. Venisem la Bucureşti, cu gândul de-a mă pune la punct, după şocul grozav care mă zbuciumase la Iaşi. Mă lipsisem de Valeria, numai să fiu singur. Iată că norocul de-a cunoaşte pe Keta, fusese nefericirea mea. Mă legase într'atât, că nu mai aveam un pic de voinţă. Mă învăţase la lene. După şase luni, nu mai eram bun de nimic. Fata aceea îmi injectase rana începută la Iaşi. Era microbul răului; o vedeam distrugătoare, dar n'o puteam înlătura în niciun chip. Dece? Pentru că nu mai aveam puterea de-a reacţiona. Morfina ei îmi făcea bine, mă amorteă, pierzând, în acelaş timp, puterile.

Ajunsesem jucăria ei, distrugându-mi simţurile. O vedeam fălindu-se cu mine; eram amantul de care avea nevoie: om deştept, după părerea ei, ascultător, hotărît să închid ochii la tot ce dorea. Unde nu trebuia să văd ceva, nu vedeam, închî-

deam ochii pentru că mă plătea. Acest proces de descompunere a sufletului meu, nu-l pot lămuri; cert este că n'aveam curajul să evaderez din sfera de gravitate a Ketei. Rămâneam acolo într'o stare de miopie, fără drept de refuz.

Convinsă, după șase luni, că eram ceia ce vroia ea, Keta a început să nu mai ascundă nimic de mine. Nu știu ce pudoare o mai reținea să nu-mi spună că mai avea și alți amanți. Când îi telefonam la hotel că vroiam s'o văd, nu-i era greu să-mi spună: «Nu veni acum, am pe cineva la mine». Dacă o întrebam cine era, îmi răspundea neclar, râzând: «Eh, cineva. Ce te privește?» Adică îmi dădea să înțeleg că eram plătit să închid ochii. Asta mă revolta. Eram sclavul unei fetișcane care nici nu împlinise douăzeci de ani. Așa mă simțeam: sclav. Dar și caraghios.

Pentru că nu puteam să mă rup de lângă ea, am căzut în boala geloziei. Culmea este că ea mă dorea și gelos. Îi făcea plăcere această situație caraghioasă în care mă situam. Ba chiar îmi întindea și curse, ca să mă frământa. Într'o zi, după ce refuzase prin telefon să mă primească, mă hotărâsc să aflu pe cine avea în camera ei. La hotel mă cunoștea toată lumea, nu era nevoie să mă feresc de cineva. Am urcat scările zâmbind celor cari mă salutau. Se lansase zvonul că eram logodnicul Keti, dar fiind ea prea tânără, amânam căsătoria. Zvonul acesta mă făcea mai mult să zâmbesc când dădeam ochii cu servitorii hotelului. Tot Keta fusese aceia care scornise povestea; ei îi plăcea să

meargă cu prefăcătorie până'n pânzele albe. Vedeam în această prefăcătorie o plăcere bestială. Am aflat mai târziu că pe acelaș coridor al hotelului unde-și avea camera, adusese să locuiască un bărbat pe care îl cunoscuse poate chiar în tren. Pe mine mă lăsa în cameră, spunându-mi s'o aștept o oră, iar ea pleca la o rudă în oraș. În realitate intra chiar pe coridor, la noul amant.

De data asta, dacă nu avea să-mi deschidă ușa, eram hotărît să-i fac o scenă de adevărată gelozie. Înainte de a-i bate la ușe, am zărit că în camera alăturată nu se afla nimeni. Am intrat încet și mi-am lipit urechea de ușa care despărțea camerele. Vorbea cu cineva, dar persoana aceea era o femeie.

— Iti reamintești dragă, a întrebat Keta pe cealaltă care era cu ea, de Vintilă Rosman din Iași?

— Da, cel care a omorât pe cineva, nu?

— Pe fostul bărbat al soției sale. E în București, ne cunoaștem; cu el am vorbit la telefon adineauri.

— Cum poți fi prietenă cu un ucigaș! S'a mirat ființa pe care n'o vedeam la față. Dar Keta a protestat:

— Nici nu se cunoaște dragă! E un bărbat fin, face să-l cunoști și tu... Dar numai din vedere, altfel nu-ți dau voie.

Cealaltă a răs, răspunzându-i:

— Tu știi că eu n'am amanți, ca tine. Ce să fac cu el?

Din nou au răs, amândouă. Keta s'a apucat să-i povestească amănunte din dragostea noastră, des-

tăinuindu-i tot ce făcea cu mine când eram singuri. N'a ocolit nimic. Mai târziu am auzit-o plecând împreună cu prietena sa.

Cine era aceia nu-mi dădeam seama, nu-mi vorbise nimic de vreo cunoștință nouă.

Era Pica Păucu, o prietenă a sa din Iași, cu care copilărise. O adusese în vizită prin București. Am cunoscut-o chiar a doua zi.

IV

Keta i-a vorbit mult prietenei sale, despre mine, ba chiar mă descresese în culori vii, că fata a fost curioasă să mă cunoască. Keta a aranjat ca acest eveniment să se petreacă în lipsa ei. Nu fiindcă ar fi vroit să se convingă de sinceritatea mea sau a prietenei sale din copilărie. Era prea rafinată ca să se mai gândească la naivități de soiul acesta. Ea dorea să se mai uite și alte femei la mine, pentru a fi sigură că avea amant de valoare. Când surprindea vreo privire de femei asupra mea, surâdea, în loc să se supere. Când vreo dansatoare dintr'un local de noapte îmi trimetea ochiade în văzul tuturor, Keta era încântată. Orice ar fi făcut femeea aceia acolo, era sigură că tot al ei rămâneam.

Pe Pica m'a împins s'o cunosc, pentru că vroia să-mi cunoască puterea mea de cuceritor. Mi-a spus prin telefon să vii la ora cinci, seara, pentru a merge la cinematograful. La ora cinci bătui la ușa ei, apoi o deschisei și intrai. Pe pat descoperii o tânără fată care părea că doarme. De la început am

înțeles că nu era Keta, deaceia m'am retras ușor, crezând că greșisem camera. De obicei camerele hotelurilor se aseamănă între ele, până la confuzie. Fata mă surprinse și îmi strigă, coborând repede din pat.

— Poftim! Nu-i nicio greșală. Sunt prietenă cu Keta! am venit amândouă de la Iași...

Mă zăpăcii puțin, căci nu știam de acest lucru. Keta nu-mi spusese nimic. Le auzisem vorbind în ziua trecută, dar credeam altceva; vreo rudă. Făcui mutește un semn din cap și închisei ușa. Rămăsei mai departe mirat, cu pălăria în mână. Fata era plăcută, frumoasă, nu însă atât de turburătoare cum era Keta. Purta o roche de stradă, dar în picioare rămăsese cu pantofii de casă, pe care și-i luase când coborîse din pat. Mă privi cu un zâmbet.

— Dumneata ești domnul Rosman?

— Da, eu. Nu-mi rămâne decât să mă retrag... îngânai.

— Dece? Keta vine imediat, așa mi-a spus. Trebuie s-o aștepti. Pică Păucu... zise ea, întinzându-mi mâna.

Pusei apoi pălăria și pardisiul în cuierul de lângă fereastra care dădea în stradă. Drumul până la cuier era lung și observai că Pica Păucu mă cerceta cu privirea. Mulțumită, mă întrebă:

— Regreți că trebuie s-o aștepti cu mine?

— De fel. Dimpotrivă... sunt încântat.

Complimentul meu o mulțumi și mai mult. Se

așeză din nou pe pat, aratându-mi un scaun. Mă așezai și eu, gânditor. Dece Keta nu-mi pomenise nimic de Pica și dece o lăsase pe aceasta singură când trebuia să vin eu? De firea perversă a Ketei, încă nu eram convins definitiv, pe atunci. Știam însă că mă stăpânea, coducându-mă după cum vroia. Vroia să mă încerce aruncându-mi în brațe o fată frumoasă? Adică nu mă chinuia destul?.. Dar oare după ce mă va descoperi ingrât, mă va abandona? Da, desigur.

Imi oferea cel mai ușor drum de a mi recăpăta libertatea pe care o doream. Keta mă învăța cum să scap de ea. Mă hotărâi să devin amantul ingrât, să-mi înșel iubita care îmi cumpărase și haine. Și-apoi... ce va urma...

— La cine te gândești, domnule Rosman? mă întrebă Pica, privind-mă cu ochii pe jumătate închiși. Te-am urmărit, ai tresărit de câteva ori.

— Da? mă mirai eu, fals.

Se vedea că închisese ochii pentru a fascina, gest care se demasca ușor. Era tot blondă, ba chiar semăna puțin cu Keta. Avea aceiași ochi, albaștri, cu privirea senină, dar dornică de curioșități. N'avea însă rafinamentul celeilalte.

— Keta mi-a vorbit mult despre dumneata, mai spuse ea.

Știam; doar auzisem cu urechile mele. Furia gândurilor mele făcea ca să lăncezească conversația dintre noi. Bănuiam ceva, dar nu știam ce. Nu se putea ca întâlnirea aceasta, să nu fie o uneltire

a Ketei. Dar cum? Vroia să scape de mine? Să mă încerce? Să-și încerce prietena?

Așa mă găsiră niște ciocănituri în ușe. Era portarul care-mi spusese că sunt chemat la telefon de Keța. Trecuse aproape o oră de când venisem.

— Allo! vorbi Keța la telefon. Ce faci?

— Te aștept, îi răspunsei eu. Mi-ai dat întâlnire pentru ora cinci.

— Da, așa este, dar s'a întâmplat ceva: sunt reținută la unchiul meu.

— Când scapi?

— Asta vreau să ne înțelegem. Trebuie să rămân aci, la masă. Vrei să ne vedem la ora zece?

— Ne vedem, dar mai ai pe cineva în cameră.

— Este o prietenă a mea din copilărie. Tocmai vroiam să te rog să-i ții de urât astă seară, până vin eu. Roag-o să nu se supere pe mine, e caz de forță majoră, știe ea... Ce zici, îmi faci plăcerea de-ai ține de urât?

— Să încerc, dar cum?

— Invit-o la masă și du-o apoi la un cinematograf, foarte simplu. La ora zece ne vedem. Inșă... ia seama o priză imaculată. Înțelegi?

— Înțeleg, zâmbii eu, n'ai nicio grije.

Când intrai în cameră Pica mă așteapta la ușe, nerăbdătoare.

— Ce-ați vorbit atât de mult? mă întrebă ea.

Îi răspunsei că prietena noastră mi-a povestit niște chestiuni familiare, cari o fac să nu vină curând la hotel în seara aceea. O privii voios, gândindu-mă la aluzia Ketei: «priză imaculată». Înțeles

ce vroia Keta: să mă încerce. «O să-i dau satisfacția», gândii, hotărît s-o supăr.

— Tocmai la zece! vorbi Pica supărată. Ce vom face până atunci?

— Vrei să mergi la cinematograful? o întrebai.

— Amândoi?

— Da. Ordin dela Keta.

— Ce bine-mi pare!

Sări veselă prin cameră, pe urmă, parcă i-ași fi fost un prieten vechi, puse amândouă palmele pe umerii mei, privind-mă în ochi.

— Ești foarte drăguț, dacă mergi cu mine la cinematograful? O să-ți răspund și eu tot cu o gentilețe.

— Când? o întrebai, tactic. Vroiam să văd mai repede sfârșitul comediei pe care era sigur că o montase Keta. Și, ca să-l accelerez, o apuca pe fată pe după mijloc, atrăgând-o spre mine. «Dacă totul era aranjat, îmi va respinge îndrăzneala», ziceam. Dar Pica cedă, făcându-mă să-i simt căldura corpului care tremura înfiorat.

— Când vrei, răspunse ea cochetă.

— Acum vreau, îi răspunsei.

Pica îmi întinse gura pe care o sărutai apăsător, cucerit. Ea oftă fericită, își încolăci voluptoasă brațele pe după gâtul meu, fără să-și desprindă buzele de gura mea.

— Și-atunci, gândii: «Dacă este ceva aranjat, în clipa asta va apare pe ușă, Keta». N'a apărut. Iuș, curios, îndepărtai de mine fata și trecui la ușă, pe care o deschisei. Coridorul era pustiu, doar

câteva voci bărbătești se auzeau îndepărtate pe scări. Incurai ușa cu cheia care se afla în broască și mă întorsei la Pica. O văzui tremurând lângă capul patului. Privirea ei, înspăimântată, vorbea mai mult decât gura ei. O înțelesei. Când întinsei mâna spre comutatorul electric, ca să sting lumina, Pica țipă înăbușită:

— Ce vrei să faci?

Eu o privii nedumerit.

— Mi-ai promis ceva, îi zisei

— Nu, mi-e frică, te rog...

— Ți-e frică? Dece?

Îi cuprinsei umerii, ca s'o încurajez. Vroiam s'o asigur că lângă mine nu avea de ce să-i fie frică. Și-apoi nu știam de ce îi era frică: de sosirea neașteptată a Ketei, ori de ce avea să urmeze? Înșelai, renunțând de a mai stinge lumina:

— Dece ți-e frică?

Pica lăsă capul pe pieptul meu.

— Nu știi dece?

— Dece? repetai. Doar mi-ai promis...

— Nu celiace vrei ți-am promis.

Am înțeles: îmi promisese doar sărutul. Restul era «priză imaculată», cum spunea Keta. Atunci renunțai, încipui să fac pe moralistul:

— Cum poți să te lași sărutată de un bărbat, pe care nu-l cunoști?

— Eh, oftă ea, tristă, nu-i prima dată.

— Așa? Te-au mai sărutat și alți bărbați?

— Da, când jucam «Popa Prostu» cu fetele și băieții, acasă.

— Altceva n'ai făcut?

— Nu, ți-o jur!

Se alipi și mai bine de mine.

— Nici cu mine nu vrei să faci?

— Mi-e frică! îi fu răspunsul.

Sincer spun: mi-a fost milă de ea; prea o vedeam naivă. O credeam cel puțină ca prietena sa care ne înlesnise întâlnirea. Nici ea nici părinții ei nu-și dăduseră seama ce însemna să lase o fată ca să plece singură. Keta nu era defel o siguranță pentru cineva. Dovada este că o oferise cu atâta ușurință primului bărbat. Keta nu cunoștea cinstea. Deci era firesc să n'o înțeleagă nici la prietena sa din copilărie. Familia acesteia era mai săracă decât a Ketei; când părinții Picăi, amândoi funcționari, au auzit că fata lor, se ducea la București, ajutată de Keta, s'au bucurat. Știau că vor trage la o familie onorabilă: rudele Ketei. Atât. Keta era dintr'o familie bogată, crescuse cu Pica împreună, învățaseră la aceeași școală. Ceva mai mult: mama Ketei urma să vină și ea la București, după o săptămână și Pica avea să se distreze minunat. Mie mi-ar fi fost ușor să-mi îndeplinesc dorința în seara aceea; Pica era un fruct care sta gata să cadă. Chiar avea dorința de-a cade, cu toată frica pe care și-o arăta. N'am insistat; nu de milă, nici din vreun alt scrupul; eram un om pe care nu-l mai fericea nimic. Mă convinsesem de uneltimele Ketei. Mi-a fost necaz pe mine: atât. Am spus dece. Cu toată falsitatea Ketei, ființa ei mă atrăgea. Pe Pica nu mi-ai fi putut s'o iubesc, orice s'ar fi întâmplat în-

tre mine și ea. Nici pe Keta n'o iubeam, o uram chiar. Totuș în fața ei făceam ce-mi spunea, deși după ce ne despărțeam îmi venea să-mi trag singur palme.

În seara aceea m'am dus cu Pica la cinematograf. Când ne-am înapoiat, era zece și un sfert, pentru că am și mâncat la iuțea în restaurantul hotelului. Keta nu venise. Na' venit nici la unsprezece, nici la douăsprezece. Nu mai puteam să mai aștept, mi se părea că eram prea caraghios. Am plecat, lăsând-o singură pe Pica.

Dar în stradă m'am oprit. Unde era Keta la ora ația? Rudele nu puteau s'o țină până atunci și, dacă au ținut-o, dece n'a dat un telefon? «E cu un amant» mi-am zis. Imi oferise mie ocazia de-a rămâne cu Pica, pentru a se duce ea cu altul. «Are un amant!» vorbeam singur printre dinții cari îmi clănțăneau de revoltă și gelozie. «Ce naiv sunt că nu mi am dat seama de mai înainte! Vrea să scape de mine și mi-a asvârlit-o în brațe pe Pica. Am fost naiv: trebuia să rămân în cameră cu Pica și să ne fi găsit pe amândoi, îmbrățișați, când venea».

Vorbeam, dar picioarele nu mi-se urneau din loc. Rămăsesem în fața hotelului, așteptând ceva. O așteptam pe Keta. Pe urmă am început să merg până lângă grilajul Cismigiului și înapoi, cu hotărârea de-a aștepta până la ziuă. Trebuia să vină odată! S'a îndurat și-a venit după vreo oră de așteptare. Am văzut-o trecând cu trăsura pe lângă ruine. Mi-a atras privirea întâi faptul că: cu întunericul din stradă, am văzut în trăsură o pereche

care se săruta. Trăsura s'a oprit în fața hotelului și din ea a coborât Keta. Bărbatul a plecat mai departe. Keta a fugit n hotel; nu mă zărise; eram prea departe de ea.

Am rămas încremenit. Așteptam acest eveniment și totuși am rămas încremenit. Pornirea mea din loc a fost în urma unei hotărâri: nu vroiam s'o mai văd pe Keta. Orice, între mine și ea, era rupt cu desăvârșire.

M'am oprit într'un local de noapte, unde m'am împotmolit într'o beție crâncenă. Toată noaptea am urlat: «Nu vreau s'o mai văd!» Am ajuns acasă a doua zi la prânz. Coana Mina lipsea; era doar copilul ei. Am intrat în camera mea și m'am culcat. Uitasem să las vorbă că nu eram pentru nimeni acasă.

Seara, pe la ora opt, a venit Keta. Zăceam în pat: băutura fără rost, luată în ciudă, mă istovise. Totuș am putut să-i spun:

— Lasă-mă! Te-am văzut aseară sărutându-te cu cineva, în trăsură.

— Era unchiul meu, omule! M'a adus la hotel, nu înțelegi? Cum puteam veni noaptea, singură.

— Dar ce, cu unchiul tău te săruți?

— Dacă e fratele mamei, de ce nu?

Am crezut-o. Vroiam să-mi spună o minciună, ca s'o pot crede. Altfel m'ași fi dus eu la ea. Și apoi, eu nu făcusem la fel: sărutasem pe Pica... Eram și eu un imbecil.

Ce aveam oare, atunci? Sufeream de-o scrintire a minții? Cum aveam să termin viața aceia pe

care n'o puteam nici eu suferi? Crima de la Iași mă urmărea. M'ar fi achitat pe mine jurații, oamenii și ei, supuși greșelilor, dar criminal rămăsesem. Am ucis ca să mă apăr, sau eram criminal?

Noroc că, zilele acelea, a venit tată-meu, pe neașteptate și m'a mai scuturat puțin.

V.

Nu-l mai văzusem pe tata, din anul una mie nouă sute șaisprezece. De când am plecat în război. Nici până atunci nu-l văzusem decât de vreo patru ori, în opt ani cât durase școala mea. Nu i-am văzut pe toți ai mei, în acest timp. Am fugit mereu de casa părintească. Mi-a fost dragă familia, dar totdeauna găseam în ea un muribund. Nenorocitul acela de T. B. C., se instalase în mijlocul familiei mele, de la început. Boala era adusă de mama. Ea însă rezista, chinuită, ca să-și vadă copiii murind unul câte unul. Ingropase cinci, până la război. Fiecare zăcuse câte un an măcar, istovind până la fund, punga tatei, dându-l înapoi, făcându-l să fie când stăpân, când simbriaș, sau tovarăș la câștig pe la alții. În ziua când în casa noastră, era o petrecere veselă, pentru a uita un an de doliu trecut cu tristețe, noaptea, când ne credeam fericiți, unuia dintre copii i se făcea rău, se svârcolea în pat, asuda, se văeta de frig și plângea. Era semn că-i venise rând altuia să zacă un an, de boala necruțătoare, care nu vroia să ne părăsească casa. O casă ca un sanatoriu, totdeauna

spoită, luminată, curată, dar cu moartea pe pereți. De a doua zi începeau grijele, dulapurile abea golite de sticlele de medicamente, se umpleau mereu. Doctorul venea iarăși, întâi odată pe zi, pe urmă odată pe săptămână, odată pe lună, până ce nu mai venea defel. Era semn că nici el nu mai avea ce-i face celui condamnat să moară.

Apariția mea prin casă era primită cu acelaș strigăt al vreunui muribund: «Nene, mor!». Cu acest salut eram întâmpinat. De aceia am fugit de casă, chinuindu-mă singur și nepriceput, printre străini. Fugeam de moarte. Ba teama mea era atât de mare, că nici nu mai scriam acasă, numai să mi-se mai anunțe încă o moarte. Când aveam bani trimeteam tatei cât puteam de mult. Il ajutam. Tata era un om călit, încruntat, devenise de oțel în vâltoarea nenorocirilor abătute asupra lui. Era avar până și'n vorbă; aduna bani din te miri ce, ca să-l găsească vremea rea gata s'o înfrunte. Nu dispera niciodată, deși în familie era cel mai îndurerat la moartea unui copil. Nu l'am văzut niciodată beat, deși bea mai mult de cât toți din jurul său la câte-o petrecere. Avea obiceiul să dea mese mari în casă, la doi ani odată măcar. Atunci mosefiți erau făcuți praf, în timp ce tata, ca un om care nu băuse nimic, îi ține de brațe prin curte, ca să se ușureze. De când se căsătorise, mama a fost bolnavă; zăcea în pat, privind îndurerată cum alte femei îi făceau treburile prin casă. La un an, doi, se înviora, renăștea și casa noastră lua aspectul unei case cu oameni sănătoși. Fericirea era

scurtă însă; o lună, două, trei, apoi, mama rămânea într-o dimineață în pat, spunând tatei: «Trimite doctorul». Rămasă în pat, mama nu se mai ridica decât rar. Acolo naștea, uneori, câte un candidat la moarte sigură.

De aceia lui tata îi mergea vorbă că ar fi muieratic. Cât am fost copil de școală nu mi-am dat seama de ce mama mă întreba mereu ce femei au mai fost prin prăvălia noastră și ce-au vorbit cu tata. Odată o tânără, care târguia numai de la noi, i-a spus lui tata, cam șoptit: «Vino deseară, sunt singură». Seara, când totuși atșeptam pe tata la masă și nu mai venea, mi-am adus aminte de invitația pe care i-o făcuse tatei, o cocoană, peste zi și am zis: «Tata nu vine curând, cred, că este la ea. I-a spus să vină, că e singură».

Mama s'a roșit puternic, fără să-și dea pe față indignarea: ne-a spus să mâncăm singuri și să ne culcăm. Ea s'a dus în camera sa, de unde n'a mai venit să ne vadă.

A doua zi, tata, m'a tras ușor de-o ureche, dojenindu-mă: «N'ai voie să spui mamei, ce auzi în prăvălie». E drept că de atunci nici n'am mai auzit nimic, afară de o întâmplare care m'a înfricoșat. În timpul prânzului tata mânca cu mine la prăvălie. Mâncarea o aduceam eu, de-acasă, în sufertaș. Cât mâncam, o jumătate de oră, prăvălia era închisă. Într-o zi, după ce mâncasem și tata se întinsese pe niște saci cu zahăr, ca să se odihnească puțin, un om deschide ușa, pe care tocmai atunci, eu o lăsasem din greșală, neîncuiată și

intră furios. Il cunoşteam pe omul acela, avea o moară într'un sat din apropiere. Venea la noi de târguia, însoţit de nevastă-sa, o femeie tânără şi foarte frumoasă, la care se uita toată lumea, când trecea pe stradă. Cu vreo lună mai 'nainte, un coleg din şcoală îmi spusese că tata venea la un vecin de-al lor, la trei, patru zile, seara, cu nevasta lu Niţă moraru, clientul nostru.

Când l-am văzut pe Niţă moraru, intrând furios pe uşe, mi-am adus aminte de ce-mi spusese colegul de şcoală şi, dintr'odată m'am înspăimântat şi-am dat un tipăt. Niţă era aşa de beat, că nu se mai ţinea pe picioare. Tata a sărit în sus, la tipăţul meu. Eu am mai putut să văd zburând prin aer, o bărdută scurtă, care s'a isbit de perete la vreun metru de tata. Pe urmă am căzut pe podea tipând şi mai tare.

— Câine! i-a strigat tatei, Niţă moraru. Mi-ai stricat casa... După ce-a spus vorbele acestea, a mai tras o înjurătură şi-a plecat, împleticindu-se, pe uşe. În stradă a mai strigat ceva, lumea a eşit, curioasă, afară, înţelegând despre ce era vorba. De altfel se ştia de mai 'nainte încurcătura tatei cu femeea aceea. Numai bărbatul o aflase abea atunci, cine ştie prin ce împrejurare.

Tata m'a sfătuit să nu spun nimic acasă, mai ales mamei. Am rămas însă înspăimântat de gândul că Niţă moraru o mai reveni să repete încercarea de răzbunare. E drept că a venit după două zile, dar însoţit de nevastă-sa; furioasă ea de data aceea, contra bărbatului. L-a băgat în prăvălie şi,

doar că nu l-a luat la palme, așa l-a muștruluit de tare. I-a cerut să sărute mâna tatei, ca să-l ierte. Știu însă că vecinii au râs cu hohote.

Auzind de crima pe care o făcusem eu la Iași, tata mi-a scris asupra ei, doar atât: «Am auzit de prostia pe care ai făcut-o». Eu nu i-am răspuns nimic; nu știam ce să-i spun, cum să-l lămuresc. Era singurul om care avea dreptul, afară de lege, să țină cont de fapta mea și să mă pedepsească. De-acea m'am ferit de el. Când mi-a spus coana Mina că tata venise în București și că dormea în camera mea, m'am cutremurat. Venise ziua adevăratelor răspunderi. Mă reîntorsesem acasă, pe la ora opt, seara; coana Mina mânca cu ai ei, la masă. Vestea m'a mai întristat, apoi; cine știe ce nefericire l'o fi adus pe tată-meu la București. Mi-a spus chiar coana Mina; știa de la tata. Venis cu cea mai mică dintre surorile mele și-o internase într'un spital, bolnavă. Dacă bătrânul venise cu fata la București, cazul era grav. M'am dus să-l văd; se sculase, ședea pe pat, fumând. Când m'a văzut, a zâmbit, ca să-mi înfrunte tristețea care mă copleșise. I-am sărutat mâna, cu lacrimi în ochi. Cât se schimbase de mult! I-se scofălciseră obrajii oasele îi eșiseră de tot, parcă nu mai aveau nici piele pe ele. Mustăța i se albise, până la ultimul fir. Ochi îi erau obosiți, avea în ei privire blajină, umedă. Am plâns mai tare, când l-am văzut îmbrăcat cu aceleaș haine, pe cari le avea de mult.

Tata era și el emoționat; abea a putut să mă îm-

brățișeze, rupând greu din suflet vorbele de dojană: .

— Mă taică! Sec ai fost și sec o să mori...

— De ce tată? l'am întrebat.

— Așa! Știu eu de ce... secole!

Asta fusese înjurătura lui de totdeauna: «Secule» Dacă nu spusese una mai tare, era semn că nu mă disprețuia chiar așa de mult.

— Cu ce te mai ocupi cum? mă întrebă el. Faci ceva?... Ai ajuns lichea de București; școala ai lăsat-o baltă. Păcat de banii, pe cari i-am cheltuit! Avuseși noroc de niște bani și-i topiși. Te-apucași să mai și omori oamenii, altfel nu-ți venea să trăiești. Așa e când se vede porcul 'n tărâțe: dă troaca peste cap. Mă mai făcuși și de rușine în oraș, nici să nu vii pe-acolo, că te arată și copiii cu degetul.

— N'o să viu, răspunsei eu, morăcănos.

— Să nu vii, sigur. Să stai aci cu muierile; astea or să-ți mănânce capul. Criminal, te-au făcut. Te iei după ele, parcă au miere la coadă. Om ești? Nu ne scrii acasă, nimic, parcă ți-am fi dușmani. Crezi că te-ai făcut mare, ca să ne dai cu piciorul?. Pune dosul la muncă, băiatule și fă rost de bani, că ai atâtea guri de ținut, acasă. Cât o să mai muncesc eu pentru voi? Mă-ta e prăpădită, s-o sufli, ar cădea jos, moartă, iar fetele, când le vezi, sunt și ele bolnave. Eu nu mai pot, să știi...

Tata și-a mai aprins o țigare și-a căzut pe gânduri, cu capul sprijinit într'o palmă. Eu n'am mai spus o vorbă; am ascultat, tăcut, dojana lui. Mă simțeam mic, pipernicit. Imi bătusem joc de tot ce

aveam mai scump. Cât eram de caraghios! mă trântise soarta cu capul de toți pereții, fără să-mi dau seama. În timp ce eu făceam numai prostii, acasă, ai mei, așteptau un gest de încurajare, de la mine. E drept, și eu purtam în piept urmele boalei care îmi năpustise familia. Din cauza acestei boale fugisem de lângă ei. Poate că fuga mea mă salvase, căci, ca vârstă, urma să-mi vină rândul la moarte. Nu eram omul care să fi rezistat unei munci neîntrerupte. Totdeauna mă furișasem de munca istovitoare. Nu de lene, cât din calcul. Acesta era chiar sfatul medicilor pe cari îi consultam mereu asupra boalei. Reușisem să trec de două zeci de ani, vârstă pe care n-o ajunseseră frații mei morți, tocmai din acest calcul... Însă boala mă pândea și pe mine ca și pe cele două surori pe cari le mai aveam acasă. Doar mama rezistă, destul de ofilită și neputincioasă. Ea își petrecea viața mai mult în pat. Iar eu trecusem războiul, datorită unui medic bun pe care îl aveam comandant într'un spital de campanie. Eram ajutorul medicului. El mi-a înțeles boala și m'a protejat, rescăpându-mă o clipă din vedere. Chiar când am fost la închisoare, doctorul acela mi-a scris cum să mă feresc de-a nu da ocazie boalei să progreseze. Era un om ciudat, mă condamnase pentru crima mea, totuș se gândise să-mi dea și sfaturi. Toate acestea nu i le puteam povesti lui tata; nu m'ar fi înțeles, iar, dacă m'ar fi înțeles, era și mai rău: rămânea îngrijorat și de sănătatea mea. El mă credea scăpat de orice pericol.

Cum i se stinsese țigarea, tata și-o aprinsese din

nou de la lampă. Era mulțumit că mă vedea tăcând. Plăcerea lui era să nu i se întoarcă vorba niciodată, căci nu vorbea decât atunci când era sigur că avea dreptate. Judecând după el, față de mine avea dreptate; în singurul băiat pe care îl mai avea, se sprijinea și el. Nu-i prea fusesem de folos până atunci, doar așa, când și când, îl ajutasem cu ceva bani, cu toate că făcea afaceri bune, nu era chiar sărac. De supărare îmi spusese și el câteva vorbe grele. Dar cine să mi-le spună, dacă nu tata? Ii ghiceam gândurile. Liniștit, începu să vorbească de necazurile mai apropiate. Aprinse repede altă țigare.

— Am venit cu Eliza, la spital, oftă el.

— Ce are? îl întrebai trist, căci bănuisem ceva. Eliza era sora mea, cea mai mică.

— Dropică are. S'a umflat cât un butoi. Doctorul de la noi, după cea căutat-o vreo șase luni, mi-a spus să vin cu ea la București. Trebuie operată. Am adus-o; mâine o operează, că e ceva grav.

— Grav? murmurai eu, îndurerat. N-o fi boala noastră?

— Nu cred. Are dropică.

— O să merg și eu mâine, la spital; poate cunosc vreun doctor pe-acolo. Plătești operația?

— Nu. Mi-a dat doctorul Mardare o recomandatie și m'a scutit de orice taxă... Tu ai mâncat astă seară? Mie mi-e foame.

— N'am mâncat, minți eu, căci luasem masa cu Keta și cu Pica. Nu știu de ce le lăsasem pe amândouă să se ducă singure la cinematograful, iar eu

plecasem acasă. Mergem și mâncăm pe-aci, prin apropiere.

— O fi scump? Mai bine mâncăm aci câteva ouă fierte; le-am adus de acasă.

— Lasă-le acolo, zisei eu, mergem la birt. Să bei un vin și dumneata.

Tata mă privi scrutător. Era avar, nevoie mare.

— Ai bani așa de mulți?

— Am.

— De unde ai bani, dacă nu muncești nimic? Ce învârtești pe aci?

— Lucrez la Bursă.

Nu mințeam; de vreo două săptămâni, un prieten venit din Iași, mă luase pe lângă el, la Bursa Neagră. În devalorizarea aceia a banilor, de după război, se iveau câștiguri fantastice, al căror sens nu-l înțelegeam defel. Prietenul meu mă inițiasă repede, iar câștigurile veneau fără să-mi dau seama cum. Tata știa ceva despre Bursă, căci îmi zise:

— Ia seama să nu pătești ceva: banii fără muncă, nu sunt curați...

— Ce tot ai cu mine? protestai. Mă crezi poate fericit? Am și eu destule necazuri.

— Dacă faci prostii!..

Mai vroi să-mi spună ceva, dar mă lăsă. Își luă pălăria de pe un stâlp al patului, murmurând:

— Hai, să mergem.

Tocmai lângă ușa, când ne găsirăm alături, își aduse aminte că nu m'a sărutat pe frunte, cum avea obiceiul la rarele întâlniri ale noastre. Mă cu-

prinse stângaci cu brațele. Eu rămăsei cu privirea în jos, înduișat. Așa făceam în copilărie, când mă simțeam vinovat cu ceva. Zării, cu această ocazie, lanțul lui vechi de nichel, pe care îl purta la ceas. Zâmbii. Tot cum făceam în copilărie, trăsei ceasornicul afară. Nu mai era acela pe care îl știam eu și mă mirai. Tata ținuse la el.

— Am pierdut «Roscoful», mă lămurii. Mi l-a furat cineva în tren. Pe ăsta îl am de vreo doi ani, dar, degeaba, nu-i ca ăla... Rotindu-și privirea prin cameră, tata mă întrebă: Ceva haine mai vechi, ai pe-aci?

— Da, îi răspunsei, voios că-i puteam face ceva care să-l mulțumească. O să-ți dau mâine un costum întreg. Am și ghete și-o pălărie.

— Asta n-o mai fi bună zise? arătând-o pe-a lui.

— N-o vezi? Am alta, bună.

Fericit și el, o clipă, tata mă strânse la piept. I-ași fi dat și hainele de pe mine, atunci.

VI

Am intrat pe poarta spitalului, însoțit de Keta și Pica. Ne duceam s'o vedem pe Eliza. Fetele aveau câte un buchet de flori în brațe, doritoare să procure, prin prezența lor, puțină bucurie surioarei mele. Portarul ne salută, recunoscând în mine un vizitator darnic. Elizei i se făcuse operația și mergea spre bine; seara trecută se simțea ușurată de dureri. După câteva zile, doctorii îi dăduseră voie să se hrănească ușor, bun înțeles fără a se ridica

din pat. Ei făcuseră pronosticuri frumoase, privind cu încredere rezistența fetei. Mă duceam în fiecare zi la ea; tata plecase acasă, după ce-l asigurasem că voi avea eu grije de ce trebuia. Ii duceam Elizei tot ce găseam mai bun prin oraș, iar ea, tristă la început, privea acum viitorul cu mare încredere. Era tânără, dorea o viață frumoasă. Cu o zi mai de vreme, când m'am dus la ea, o asigurasem că va rămâne cu mine, în București, după însănătoșire. Promisiune care o fericise. O anunțasem că voi veni cu două prietene, cari voiau s-o cunoască. Acum veneam cu aceste fete.

Trecurăm printr'o alee cu flori de primăvară și ajunserăm ușor în spatele unui pavilion, pătrunzând apoi într'un parc mic înconjurat cu copaci, unde erau scoși, la aier, bolnavii convalescenți. Mă așteptam s'o găsesc și pe Eliza acolo. Nu erau decât trei bolnavi cari ședeau liniștiți pe tărgi, privind seninul cerului albastru. Mă jenai să-i întreb de sora mea; spusei însă fetelor să vină după mine în pavilion, unde vom găsi pe cineva să ne lămurească. Sala era pustie și răcoroasă, dar îmbâcsită puternic cu un miros amar de medicamente. Înaintai singur spre ușa salonului, unde știam că se adăpostea Eliza. Ciocăni la ușă; în salon erau numai femei, deci n'ăși fi putut intra neanunțat.

Nu-mi răspunse nimeni. Era ora de vizite, dar niciun om nu se văzu pe-acolo, ca să dea vreo lămurire străinilor. Ce ciudat! Simți că mă enerva situația.

— Mai bate odată, îmi strigă Keta, nerăbdătoare și ea.

O ascultai. Insfâșit apăru pe ușa o îngrijitoare somnoroasă, frecându-se încontinuu la ochi, parcă ar fi trezit-o cineva din somn la miezul nopții. Negăsirea surorii mele unde credeam că se afla, în curte, sub copaci, așteptarea zadarnică pe coridor, femeea aceia somnoroasă, ca și gânduri nelămurite, toate la un loc, făcură să-mi strice liniștea sufletească cu care venisem. Privind fața buhăiată de somn a îngrijitoarei, care parcă nu înțelegea rostul meu acolo, deși aveam în brațe vreo trei pachete și era ora de vizite, strigai furios către femeie:

— Caut pe-o soră a mea! E bolnavă, aci..

Ea mă privi, mai nedumerită.

— Bolnavă? Soră? Care soră? E în serviciu aci?

— Femeie, nu înțelegi? O bolnavă caut, nu o soră.

— Păi te auzi de soră.

— O bolnavă, care este soră cu mine, repetai cu furia crescând.

— Soră cu dumneata? reluă și îngrijitoarea.

— Da — da — da! țipai. Parcă nu fi de pe altă lume, așa întrebi. Dă-mi voie să văd în salon, dacă este acolo bolnava pe care o caut., și vroiți s'o dau în lături.

În acest timp apăru de alături o soră superioară, îmbrăcată de sus până jos în alb. Mergea înțepată, părând a îndeplini o slujbă de majordom în vreo castel princiar. Când ajunsese în dreptul meu, mă întrebă, privindu-mă de sus:

— Ce dorești dumneata?

— Caut pe-o bolnavă, îi răspunsei, stăpânindu-mi greu enervarea.

— La birou, domnule! La birou...

— Dar am fost și aseară, doamnă.

— Da? Bun. În ce salon se află?

— Aci.

— Cum se numește?

— Eliza Rosman.

— Bolnavă de peritonită?

— Da, de peritonită.

— Azi nu poate primi vizite.

— Dar am văzut-o aseară, doamnă. Nu înțeleg nimic...

— Nu se poate domnule! Boala i-a revenit și se prea poate să fie supusă din nou operației. Până atunci, lăsați-o'n pace. mă repezi ea, încercând să pornească mai departe. O urmași și insistai:

— Măcar dă-mi lămuriri, doamnă.

— Cine ești dumneata?

— Fratele bolnavei.

Superioara stătu câteva clipe pe gânduri, mulțumindu-se, ca rezultat, să facă un gest de îndepărtare cu o mână.

— Vino mâine, dumneata. Azi nu pot să-ți dau nicio lămurire.

Se îndepărtă cu convingerea vădită că întârziase prea mult cu mine. Privii în urma ei, respirând prelung, ca să-mi astâmpăr enervarea. Personalul auxiliar, al spitalului, are o manie: imită răceala, sângele rece, cu care lucrează medicii chi-

rurgi, fără să înțeleagă că acest fel de-a fi îl au chirurgii numai în momentul când operează. Au nevoie să fie astfel, tocmai pentru a desăvârși opera lor, în folosul bolnavului. Dar când chirurgul iese din sala de operații și este întâmpinat de o rudă îndurerată, se schimbă imediat. Ii pune mâna pe umeri, îi vorbește blajin, omeneste, pentru că acolo e vorba de suflet, nu de o rană cu puroi, pe care, dacă n'ar fi tăiat-o cu sânge rece, necruțător, ar fi făcut o greșală.

Neputând fi și ei operanți, auxiliarii medicilor împrumută aerul grav al acestora, făcându-se răi, tocmai când e nevoie de bunătate.

— O lipsă de omenie, cum n'am mai văzut, murmurai către cele două fete cari veniseră aproape de mine.

— Ce spune? mă întrebă Keta, îngrijorată.

— Nu înțeleg nimic... mă îndreptai din nou spre îngrijitoarea, care rămăsese cu gura căscată în ușe: Spune-mi dumneata: ce-i cu bolnava care era aci, lângă ușe?

— A! Aia?... Nu mai este aci, a fost dusă la «rezervă».

— La rezervă! zisei înmărmurit. Dece?

— I-a fost rău, toată noaptea. Aseară, sora de serviciu, a uitat-o afară până la miezul nopții. Dacă nu venea doamna superioară să vadă că nu este aci, rămânea toată noaptea.

Mă întunecai la față; cred că înverzisem, căci simțeam că-mi era rău. Îngrijorată, Keta mă trase de-o parte.

— Dece te înspăimânți, până nu cunoști care este adevărata situație?

— Pentru că pricep și eu puțin medicina. Am fost ajutor de medic pe front. O astfel de neglijență, șeful meu ar fi pedepsit-o grav. Căci s'a săvârșit o crimă din inconștientă.

Mi-adusei aminte că mai cunoșteam acolo pe o bătrână infermieră. Zisei îngrijitoarei:

— Vreau să vorbesc cu doamna Radulian.

— E în salonul IV.

O găsirăm acolo. Doamna Radulian mă aștepta, ca să-mi vorbească. Era adevărat: sora, ca și bețivul de servitor care transporta bolnavele în salon, uitaseră pe Eliza afară. Bolnava n'a putut să țipe. Răceala a dat operației o infecție gravă. Și-acum, dece să-mi mai ascundă adevărul, doamna Radulian mi-a spus tot: peritonita fusese T. B. C., se putea vedea după diagnoza medicului care operase. Boală nevindecabilă, cu toate eforturile cari s'ar fi făcut. Infecția din noaptea trecută o făcuse fatală. Doctorii încercaseră de dimineată o nouă operație, în grabă, dar toți au fost de acord că nu mai era nicio scăpare.

— Vrei s'o vezi? m'a întrebat doamna Radulian. Te pot duce la ea.

Neram dus cu toții. Fetele se simțeau încurcate, cu florile în brațe; le aduseseră cu o altă spramță. Eu mă simțeam distrus.

În camera de rezervă, Eliza zăcea pe un pat; murea. Se vedea clar. Era una din ultimile două surori pe cari le mai aveam. Am căzut în genunchi.

lângă pat, și i-am acoperit o mână cu lacrimi. Cu capul pe mână-i fierbinte, am recunoscut că aveam și eu o parte din vină acolo. Poate că dacă nu eram, așa cum îmi spunea tata, «sec», fata aceea n'ar fi murit. Dar fusesem un mizerabil, un frate rău, nepăsător; nu mă interesa soarta surorilor mele, deși le știam în pericol de moarte.

M'am sculat să rog pe cele două prietene ca să plece. Plângeau și ele. Dece s'ar fi chinuit la un spectacol, unde nu erau vinovate cu nimic? N'au vroit să plece; au rămas; au fost martore la moartea surorii mele. Apucasem să fiu, ca să-i închid pleoapele ochilor, după ce moartea își făcuse datoria, furându-le strălucirea vieții. Florile aduse de Keta și Pica, au fost funerare; le-au pus ușor lângă moartă, la căpătâi, unde infermiera aprinsese o candelă.

Am plecat, târziu; la spital nu-i voie să veghezi morții, noaptea. Seara de Mai se lăsase întunecoasă, ca sufletul meu, dar era calmă, impresionantă, plină de misterul neînțeles al acestei vieți. Cum e mai bine: să mori, sau să trăiești? Eu niciodată nu mi-am putut lămuri această întrebare pe două tornuri. A trăi? A muri? Întrebări puse de un «Hamlet» caraghios. Eu am vroit moartea, totdeauna, pentru că am fost un chinuit. Suflet pestriț, nesigur, incolor, demodat în orice împrejurare. Acum douăzeci de ani, în adolescență, eram un înaintat, considerat exaltat, pentru că vedeam și trăiam mult mai departe decât cei din jurul meu, prin inteligența mea. Azi sunt un demodat, fiindcă nu mă

acomodez cu cei cari au sărit peste mine, fluturatec. Mie mi-a fost teamă să încerc a învăța să cânt dintr'un instrument muzical; n'aveam vocație, pur și simplu. Săvârșeam o crimă. Azi văd întreg tinerețul, urlând, zdrăngănind instrumente, socotindu-se muzicali. Nu m'am atașat niciunei ideologii politice, pentru că nu m'am simțit apt să le înțeleg, deși le-am cercetat cu râvnă și cu dorința de-a mă alătura consecvent, uneia. Cum puteam să cred în ceva ce nu înțelegeam? Azi, ideologii, sunt ca frunza și ca iarba.

Sunt un demodat, un prost, un fanatic fără credință. Așa eram și în seara aceea, când am plecat de la spital. Dacă cele două fete, de lângă mine, n'ar fi fost și ele niște proaste, m'ar fi descoperit. M'am rușinat singur de prostia mea, căci le-am cerut să mă părăsească.

Am pornit pe străzi, singur. Cu o seară mai devreme eram vesel, plecasem tot de la spital, fericit că boala Elizei fusese înfrântă. Acum eram eu un înfrânt și Eliza o d'istrusă. Cu o seară mai devreme mă dusesem la poștă și, fericit, am dat o telegramă tatei: «Scăparea e sigură». Cum să mă fi dus din nou la poștă și să dau altă telegramă: «Moartă»? Căci Eliza murise. În douăzeci și patru de ore, avu-sese loc o nădejde și-o desnădejde. Variații pe-aceiaș temă, ar fi spus un cinic. Eu simțeam nevoia de moarte, mai mult ca oricând. Ii înțelesesem sensul. Ocazie, pe care am scăpat-o. Singura pe care o regret, din viața mea.

VII

A treia zi am dus-o pe Eliza la cimitir. Am dus-o cu un camion de piață, ca pe o ființă săracă, fără noroc. În urma camionului mergeam eu, tata și Caterina, ultima soră pe care o mai aveam. Le-am telegrafiat să vină. Mama nu putuse să vină; moartea Elizei o sdrobise și mai mult. Preotul ședea pe ladă, alături de camionar. În spatele lor se afla un băiețuș, care ținea crucea. O căldare de apă zdrăngănea oribil în urma căruței, pe care zăcea moarta într'un coșciug de brad, alb.

Preotul mormăia rugăciuni; un cal sur, șchio-păta. Camionarul îl îndemna mereu, forțându-se să nu scoată vre-o înjurătură, din greșală. Când am ajuns la ultima răscruce de străzi, spre cimitir, preotul a coborât să mai facă o slujbă. Tata a aruncat câțiva gologani de nichel, în stradă, peste cari au năvălit niște copii vagabonzi.

La cimitir, slujba a fost scurtă. Venise și coana Mina, cu bătrânul și copilul ei. De plâns, a plâns doar Caterina, sora mea, rămasă stingheră; eu îmi-am reținut lacrimile, fără calcul. Tata, nu mai avea.

— Hai, măi băiete! mi-a zis el, văzându-mă că nu mă mai urneam de lângă mormânt. Uitasem să plec. Acasă ne-aștepta o masă întinsă; ca la mort. Coana Mina muncise toată ziua; pentru străini muncea cu plăcere, era săritoare. Am mâncat în curte; era cald. Au fost invitați și câțiva vecini din curte.

Viața e mai tare ca moartea care ia omul prin surprindere. Viața îți cere eforturi, să-ți calci pe inima îndurerată, pentru a o ține trează; să zâmbești la durere, să plângi la fericire. Numai așa se hrănește viața. Caterina a început să râdă, să uite, o clipă, durerea. Mi-a făcut bine. A răsăci îndrăgise viața, în fața morții celei pe care o avusese nu numai soră, ci și prietenă de suflet. Poate și pentru a uita că moartea ne pândea pe toți deopotrivă. A zâmbit și tata. În astfel de ocazii, la el acasă, pentru a-i lumina fața, mama dăduse la masă pe o femeie bună de glume. Tata bea și Baba Pena îndruga verzi și uscate, în hazul tuturor, dar cu ochii la el să vadă dacă i se descrețea fruntea.

Dintr-o dată ne-am pomenit râzând dintr-o glumă pe care o făcuse cu mult haz unul dintre meseni, Vasile Dângă.

— Spunea-i că vin și cele două domnișoare dela Iași? m'a întrebat Caterina.

— Vor veni, la nouă, i-am răspuns.

Keta și Pica au venit cu o mașină de piață. La sosirea lor, mesenii se mai răriseră, nu rămăsese decât Vasile Dângă. Era cismar și locuia în fundul curții. Imi plăcea să-i împrumut cărți, căci le ținea într-o curățenie ciudată; parcă nici nu le deschidea. Chiar înfățișarea lui îmi plăcea; îl vedeam sânguitor ca să pară deosebit, fără să i se ghicească meseria, de care se cam rușina. Nu și-o denunța, vroia să fie crezut funcționar, cu totul altceva decât cismar. Era de vârsta mea,

bine legat, de-o statură potrivită. Cam lichea, de altfel. În casă, la el, Vasile Dângă făcea, în fiecare seară exerciții de vioară, chinuindu-se să-și însușască o artă care nu i se potrivea de fel. Însă vorbea despre muzică, cu căderea unui virtuos. Cunoștea toate bucățile muzicale celebre, viața compozitorilor, regulile acestei arte, în amănunțime. Eu văzusem și auzisem toate operele muzicale, fără ca să-mi rămână în minte măcar un crâmpeiu dintr'o melodie, pe când el nu prea le văzuse, dar le știa.

Tot ce făcea și învăța Vasile Dângă, era doar pentru a avea un lustru la suprafață. Nu-i trebuia o gândire proprie, se robea cărții pe care o citea și-i fura păreri, cu ușurință. Imi părea rău că-l vedeam atât de doritor de-a poza în loc să-și facă o educație temeinică. De aceia nici nu-l vedeam stabil în sentimente. Fiind simpatic, plăcea mult femeilor dela mahala; se recomanda student, funcționar, inginer, după prostia femeii cu care vorbea. Toate îl credeau văzându-l elegant, trecând pe stradă grav, ducând cu el cutia vioarei ca un om distins.

În realitate făcea toate acestea ca să cucerească femeile naive și să-și bată joc de ele. Nu era lucru de mirare că le fura bani; de prin poșete, ceasornicele, inelele, făcându-le să umble disperate după el.

Pe Keta a plăcut-o imediat. Era genul său. Și Ketei i-a plăcut căci, imediat s'a interesat de el. Era o potrivire minunată de dorinți: Keta dorea

să cunoască un om «de jos», care să-i ofere o dragoste brutală; Vasile Dângă dorea să cunoască o fată din «lumea bună». Se întâlniseră pe aceeași pistă. Mie nu mi-a părut rău defel; poate că și Keta dorea să rupem «relațiile», socotindu-mă nefericit prin moartea sorei mele. Nu-i mai puteam răspunde dorințelor ei; îi dădusem să înțeleagă de mult, acest lucru. Durerea prin care treceam m'a făcut să uit că eram robit de Keta. Ea a înțeles, prieteneste, că trebuia să ne îndepărtăm puțin, unul de altul.

Sedeam la masă noi, toți: eu, Caterina, Keta, Pica și Vasile Dângă. Ceilalți plecaseră să se culce. Caterina adormise pe umărul meu, obosită. Și ceilalți vroiau să plece, dar nu i-am lăsat eu: n'ași fi putut să dorm în noaptea aceea, așa de ușor. Tristetea m'ar fi covârșit. Vroiam să beau, căci oricât ași fi băut, tot treaz rămâneam și trist. Dângă perora; îi vorbea Ketei despre muzică, povestea vieți fantastice, făcând-o să rămână uimită de cunoștințele lui. Intr'un timp s'a pomenit că nu mai avea țigări. A plecat cu Keta să-și cumpere. Am rămas eu cu Pica, singuri. I-am luat mâna într'a mea și i-am vorbit, ca un frate:

— Pleacă din orașul acesta, în care nu ai ce căuta, azi, când nimic nu mai are valoare, după război. Dacă ași fi un om puternic, te-ași lua lângă mine. Cred că ești ființa care m'ai înțelege.

— Te înțeleg și te iubesc, mi-a spus ea.

— Nu pot să-ți răspund dragostei tale. Iată, am în casă doi oameni: tatăl meu și sora mea.

I-ai văzut; au nevoie de mine. Sora mea e foarte plăpândă, îi trebuie un sprijin puternic, ca să nu cadă și ea. Te rog, pleacă chiar mâine, înapoiază-te la părinți și așteaptă-ți omul cu care să-ți formezi un viitor. Nu călca pe urmele Ketei; e altă fire decât dumneata. Ascultă-mă ce-ți spun. M'ai înțeles.

— Da, zise Pica, însă nu te voi uita niciodată, să știi. Te voi aștepta, să-mi scrii, să-mi spui că ne vom putea vedea fericiți...

— Pleci mâine?

— Plec

VIII

Am rămas singur. Keta și Pica au plecat la Iași. Imi scriu amândouă: prima, autoritar; cealaltă drăgăstos, cu aparențe mari, naivă, făcându-mă să cred că numai la mine se gândea. De felul de a scri al Ketei, nu mă mai sperii; am început s'o înțeleg: vrea să fie un mic despot cu mine. Imi ordonă situații, îmi trimite bani, pe cari îi refuz. Nici nu am nevoie, nici nu vreau să primesc ceva dela ea. Keta se involbură, ridică tonul, mă amenință că va veni la București. Nu vine, pentru că aci e cald, și-ar strica tenul în arșița prăfuită a capitalei. Dar mă amenință din vreo casă răcoroasă, în care s'a refugiat la «Căpou», în marginea înverzită a Iașului. Intr'o zi i-am răspuns: «Duc dorul și de niște oameni sinceri: m'am săturat de mîncuni. Una din două:

ori îmi scrii doar mie, ori numai lui Vasile Dângă. Il văd foarte încântat de cucerire. Și sigur. Mă privește compătimitor, neputând să nu divulge, în acelaș timp, cele ce-i scrii. S'ar cuveni să ne supunem adio, cred».

Nici eu, nici Dângă n'am mai primit vreo scrisoare de la Keta. Ce ușoară a fost abandonarea!

Găsindu-mă la o răscruce sufletească, unde mă aruncase moartea Elizei, primele săptămâni de libertate a fost negre. Mi-a fost greu să mai merg pe picioarele mele; am încercat să mă desmeticesc. La moarte am renunțat să mă mai gândesc. A muri, e ușor; a trăi e greu! cel mare. Ce-aveam să fac cu viața? Uneori alergam zile întregi și câștigam bine, speculând banii altor oameni, cari mi-i ofereau cu naivitate. Alte ori ședeam în casă citeam, sau scriam. N'aveam prieteni; coana Mina era ea însuși fără un sprijin sufleteș; două frunze'n furtună, amândoi. Ea ținea la mine, pentru că eram un chiriaș potolit, sau poate unde vedea la mine aceiaș nesiguranță din sufletul său; un sfat încurajător, nu mi-ar fi putut da. Oamenii cu sufletul chinuit, se pierd mai repede, n'au un sprijin dur; cinstea este mai mult o dorință, decât voință. M'am înverșunat contra mea și m'am găsit rătăcit. Răscrucea aceasta era chinuitoare. Dacă n'aș fi ucis la Iași, era cu totul altfel. Poate chiar dacă nu m'ar fi achitat justiția. Prima răbufnire a pierderii sufletești prin care trecusem de la crimă, a fost despărțirea mea de Valeria. Mai aveam și-un copil, pe care îl uitasem. Între mine

și Valeria era un mort, victima mea. Mortul ne-acoperea pe amândoi, că nu ne mai vedeam. Intr'o noapte de chibzuială m'am hotărît: o voi chema pe Valeria să vină la București, măcar pentru câteva zile. Poate că amândoi vom găsi o ieșire din această încurcătură, pe care singur n-o lămuram. I-am scris: «Vino lângă mine, am nevoie de un om care să mă înțeleagă. În definitiv ne leagă ceva: o moarte, dacă nu altceva mai scump. Mă găsesc într'o enigmă dureroasă, care mă atrage în fundul unei prăpăstii. O viață ca asta, o dau dracului, mai curând, decât s'o înțeleg. Nu sunt mai mult decât un om și, poate n'ai să crezi că mi-am pierdut omenia, tot căutând s'o înțeleg. Mi-am adus aminte că avem un copil amândoi; viața lui trebuie să ne pasioneze mai mult decât viața omului aceluia care și-a pierdut viața cu ajutorul nostru. Căci eu am ucis pentru tine, pentru a te vedea liniștită. Poate că unde te iubeam, am făcut asta. E drept, n'am dorit o clipă să ucid, nici măcar de mi-ai fi cerut tu; am ucis fără voie, disperat, apărându-mă. Nu mi-am îmbrăcat armura cea mai solidă și ți-am spus cavaleresc: «Mă duc să te răzbun doamnă!...» Nici tu nu ți-ai asvârlit mânușa în vreo groapă cu lei, ca să-ți pot dovedi iubirea, ridicându-ți-o de-acolo. Am fost doi oameni mici. Am săvârșit amândoi o crimă, din lașitate. Apoi, îngroziți de fapta noastră, ne-am ră-tăcit, unul de altul. Ce nevoie a mai fost de crima asta, dacă în urma ei a venit tot despărțirea, pe care o cerea sotul tău? El a vroît să ne des-

partă, de-aceia venise la Iași. Dacă l'am fi ascultat, n'ai fi fost văduvă de două ori, eu n'ași fi fost criminal, cu sufletul pierdut, cum mă aflu azi. Trei oameni distruși și, cu copilul nostru, patru. Imi vine să cred că mortul a fost mai înțelept decât noi. De-ai fi rămas în casa acelui om, dragostea noastră ar fi fost uitată până acum, cine știe dacă el nu s'ar fi despărțit de tine pe calea înțelegerii și azi ai fi avut o casă de piatră, cu un alt bărbat. Bun înțeles că nici eu, n'ași fi fost, ce sunt acum. E drept, amândoi ne-am iubit; dar iubirea noastră n'a fost să fie. În loc să mergem spre mai bine, ne-am dus, orbește, într'o prăpastie adâncă. Cel puțin eu, așa mă simt. Vino și ajută-mă să es de-aici; singur nu pot face nimic. Mă spovedesc ție, Valleria, te rog să mă crezi: mi-e rău! Te aștept, cum ți-am spus: măcar pentru câteva zile. Nu veni cu copilul, s'ar putea să-mi facă și mai rău, văzându-l. Invață-l a fi fără tată. E mai bine, și pentru el, și pentru noi. Te aștept».

.

PARTEA DOUA

Vintilă Rosman a ciocănit în uşe. O voce din casă i-a răspuns imediat: «Intră!» O voce gravă, dar inimă şi caldă. A deschis uşa şi i s'a înfăţişat ochilor o cămăruţă plină cu cărţi. La mijloc, spre dreapta, era un pat micuţ, ca pentru un elev de seminar, modest făcut, cu macat alb şi cu două perne umplute cu paie, sprijinite pe drevele de fier de la capăt. Peste tot, vrafuri de cărţi, stive de pachete nedesfăcute, un bazar ciudat de imprimatură. Mai spre fereastră se aflau, orânduie, zeci de obiecte casnice şi de birou, umbrele, bastoane, farfurii, cutii goale, sau pline, de conserve, de chibrituri, de cremă de ghetă, perii, nasturi desperechiaţi, mici statuete, fotografii, ca la un maniac, sau negustor meticolos de antichităţi. Pe Vintilă Rosman l'a surprins ordinea în toate acestea. Nimic nu era aruncat la întâmplare, fiecare obiect cu locul şi rostul său.

Cum soarele bătea în singura fereastră a camerei, Vintilă a putut s'o cerceteze pe lumină, până'n fund, dintr'o ochire. I-a fost mai greu să

descopere pe locatar, în dosul unui pachet urias, de cărți. Se afla în casa cărturarului Antim Chelaru. Bătrânul n'a apărut de la locul său; se credea vizitat de vreun cunoscut; a răspuns doar cu multă bunăvoință, la salutul lui Vintilă, făcut mai mult camerei, decât unui om care s'ar fi văzut. Dar cum vocea vizitatorului n-o mai auzise cândva, cărturarul s'a deplasat spre ulița dintre vrafurile de cărți. Astfel Vintilă s'a pomenit în fața unui bătrân alchimist din stampe uitate, nedesfăcute prin praful muzeelor. Era zâmbitor, parcă ar fi descoperit tocmai atunci piatra filosofală. L'a privit pe Vintilă, pe deasupra ochelarelor mulțumit ca în fața unui vechiu prieten.

— Bună ziua, domnule Chelaru! i-a zis Vintilă, încurcat, crezând că bătrânul l-o fi asemuit cu altcineva.

— Bună ziua! i-a răspuns și-acesta. După ce i-a strâns mâna l'a întrebat: Ce mai faci?, cu aceeași voce caldă dela început.

A căutat cu privirea un loc, unde să-l invite să stea. I-a oferit un scaun, mai puțin ocupat de un teanc de jurnale vechi.

— Poftesc-te, l'a îndemnat Chelaru. Ia seama însă, să nu dai prea tare din coate, că produci un cataclism în jurul mătăle: răstorni munca mea de azi.

Vintilă a privit pe locatar cu acelaș gând în minte: îl asemuia cu altcineva.

— Noi nu ne cunoaștem, a încercat el să dreagă eroarea.

— Nu? l'a întrebat bătrânul, curios.

— Nu ne-am văzut niciodată.

— Cum e numele mamei?

— Vintilă Rosman.

— Așa este, nu ne-am mai văzut, dar ai o figură cunoscută. Ești scriitor, poate?

Vintilă se simți roșind. Vorbi îngăimat:

— Așa... puțin.

— Ai adus ceva de citit?

— Nu, am venit doar pentru niște cărți... Mi-ai trimis, acasă, catalogul.

— Da, da, se lămuri bătrânul, dacă nu mă înșel, stai prin mahalaua Tei? Ai un nume care se memorizează ușor. Vintilă Rosman. Ești ieșean?

— Nu.

— Am trimis, acum doi ani, la Iași, unui Rosman, niște cărți. De aceia te întreb.

Vintilă uitase întâmplarea; dar și-o reaminti imediat; primise odată două cărți, prin poștă, de la Chelaru. Două cărți cenușii, mohorâte, cu un scris mărunț, îndesat, greu de citit. I le pusese Valeria pe masă și el le frunzăriase doar. Despre ce era vorba în ele, nu-și mai aducea aminte. Nici nu se mai gândise să le citească, cărțile dispărușeră, fără să se mai ocupe de ele, ca orice obiect pe care nu l'ai cumpărat ca să te folosești imediat de el.

— Eu sunt aceala, recunosc Vintilă, timid; știa că nu trimisese bani pentru cărțile primite.

De odată îi veni în minte gândul că Antim Chelaru poate știa mai multe despre el. Il chestiona

astfel, ca să ajungă mai ușor la crima lui. Nu era prima dată când un om îl întreba, după ce-i afla numele: «Dumneata ești cel cu crima aceea?...» Uneori recunoștea, alteori pleca enervat de lângă cel care se uita la el când cu milă, când cu o curiozitate lacomă.

— Cum de ții minte atât de bine? întreabă el pe Chelaru.

— Asta este ocupația mea...

— Numai de la acele cărți ți-a rămas în minte, numele meu?

— Drept să-ți spun: numai.

— S'a vorbit despre mine prin ziare, foarte mult, acum un an și ceva. S'a întâmplat o nenorocire... Poate din cauza ei, nu ți-am răspuns, vorbe Vintilă, simțind nevoia de-a se destăinui. Avea în fața lui un om sincer, pe care n'ar fi vrut să-l lase fără să afle fapta care lui îi apăsă conștiința. Dacă, într'adevăr, bătrânul nu știa despre crima lui Vintilă? Poate că era un om care nu vroia să strângă o mână ucigașe. A cunoscut pe cineva care nu i-a mai dat mâna, după ce aflase că ucisese. Ori în ce condițiuni ai fi ucis, tot ucigaș rămâi în fața celor cari nu vor să aprobe o crimă.

Bătrânul cărturar nu deveni curios, ridică umeri în semn de neștiință, murmurând:

— Mai mult decât ce-ți spusei, nu știu.

— Totuș... făcu, încurcat, Vintilă, ași vrea să-ți dau o lămurire.

— Anume?

— S'a scris despre mine, în ziare, pentru că am ucis un om.

— Dumneata? întrebă, fără mirare, Chelaru. Cum așa? O împrejurare tristă, desigur?

— Da, m'am apărat. De aceea am și fost ach' tat la proces.

Antim Chelaru se așeză, apăsând cu o palmă, o mână a lui Vintilă, sprijinită pe genunchi.

— Sunt astfel de împrejurări în viața unui om, inevitabile. Te simți apăsător pe conștiință?

— Da, mult.

— Este din cauza bunătății sufletești pe care o ai. Nu te doare fapta, pe care rațiunea, oricât de întunecată ți-ar fi fost, ți-a impus-o atunci. Te doare bunătatea, care a eșit jignită.

În acest timp, a intrat pe ușe, fără a mai ciocăni, un bărbat foarte înalt. Nu dădu bună ziua și Vintilă crezu astfel că acela se afla mai devreme acolo, dar că eșise poate pe afară, în timpul când venise el. Străinul purta o haină scurtă, care, la înălțimea lui, părea de copil. Toată înfățișarea sa era de nesuferit: figura pistruiată, ochii cenușii, gura largă, cu toată dantura știrbă sau murdară. Imbrăcămintea îi era desordonată. Vorbea fleșcăit, îmbucându-și de tot, maxilarele, până ce buzele i se turteau. Se așeză pe un scaun, scoțând un rânjet hidos de câine mort.

— Ce-i, Tâmbă? îl întrebă Chelaru, după ce l văzu așezându-se.

Tâmbă mai rânji odată, apoi vorbi:

— Vam auzit vorbind de bunătate. O mai fi așa

ceva, pe undeva? Eu o caut, ca Diogene, cu lampa aprinsă și ziua. Am nevoie de niște haine. Unde-mi este ascultată ruga, mi-se dă doar haine scurte, nepotrivite.

— Dacă ești prea lung! râse Chelaru.

— Nu oblig pe nimeni să-mi dea hainele lui, când vede că nu ne potrivim la corp. Să-mi comande un costum nou, la dracul se înfurie Țimbă, bătându se cu un pumn pe genunchi. Eu așa ași face, în locul lor. N'au un pic de obraz. Dau mâna cu un jerpelit ca mine, mă consideră prieten, dar nu le este rușine să mă vadă în halul acesta. Mai multă rușine am eu, decât ei.

— Vorbești de rude? întrebă Vintilă, curios.

— Eu n'am rude, răspunse Țimbă. Tăcu, frecându-și mâinele, ca de frig. Ridicându-se privi un șir de cărți, de pe o policoară. Fu nevoit să se îndoiaie de mijloc, ca să le poată vedea bine. Scoase o carte, pe care o cercetă cu atenție, câteva clipe, așezând-o cu dispreț, înapoi.

— Amice Chelaru, vorbi el, privind mai departe șirul de cărți, într'o zi am fost pe-aci, în lipsa ta, și ți am luat o carte. Mi-a fost foame. Am căpătat pe ea doar prețul unei pâini. Ce era să fac? Am dat-o. Altfel...

Se așază din nou pe scaun, foarte desnădăjduit. Vintilă privi pe Chelaru, să-i ghicească gândul; aceasta zâmbea larg, sub mustața-i stufoasă.

— Zevzec ești, măi Țimbă, zise Chelaru, fără răutate. Mi-ai luat o carte de care aveam nevoie.

Țimbă, care tocmai se scărpină în cap, scoase

degetele din păr și le întinse, lungi și osoase, spre Chelaru, ca un protest.

— Ți-o pot aduce înapoi, dacă-mi dai alta s-o înlocuiesc. Mi-a fost foame, nu-ți spusei? Eu, când mi-e foame, fur. Nu mă pricep să câștig bani, exploatându-mă pe mine, ori pe alții..

— Dar să iei cartea mea, știi? îl întrerupse Chelaru, râzând. Nici să furi, nu te pricepi.

— Când furi, se adresa Țimbă lui Vintilă, nu mai alegi, nu-i așa?

Vintilă ridică umerii, încurcat.

— Știu eu?... răspunse el. Nu mă pricep.

— Nu te pricepi, bombăni Țimbă, nemulțumit. Nu te pricepi.. Dar să omori te pricepi?

Vintilă îngălbeni. Omul de lângă el i se păru hidos. Il lovise, cu răutate, tocmai pe rana care îl durea. Ar fi vroit să plece. Niciodată nu discutase despre fapta sa, într'un cerc de oameni. Fugise, într'adins, de pretutindeni. Chelaru se opri din număratul unor cărți pe care le-avea în mână.

— De unde știi că se pricepe la ucis oameni? întrebă pe Țimbă.

— N'am vorbit numaidecât de ucis oameni, răspunse acesta.. Dar om, sau animal, pentru mine este acelaș lucru. Cine ucide un animal, poate uci-de și un om. E chestia doar de teama pe care o ai că vei fi pedepsit, atât. Ordinul este să nu uciți. Nu spune ce, dar se înțelege că e vorba de vietu-toarele pământului.

— Eu am ucis un om, spuse înfricoșat Vintilă, ca în fața unei judecăți.

Țimbă se deșiră până'n tavan, lăsând scaunul să pară un pitic pe lângă picioarele lui. Privi creștetul capului lui Vintilă; ca din vârful unui munte.

— Depinde pentru ce ai ucis, cugetă el.

— Am ucis, asta-i tot! se agită Vintilă, nevroid să capete indulgența cuiva.

— Eu am ucis o muscă, azi, pentrucă nu mă lăsa să dorm. Dacă ași fi dormit într'o cameră deschideam fereastra și-o alungam, fără să mai comit crima. Dar mă aflam pe câmp, sub un pom, unde mă apucase noaptea și n'aveam cum să scap de muscă, decât omorând-o. Iată tragedia!

— Cam din aceleaș motive a omorât și dumnea-lui un om, spuse Chelaru.

— În cazul acesta suntem confrăți, râse grav, Țimbă. Fapta noastră e egală; numai că pe mine nu m'a tras nimeni la răspundere până acum. O muscă, un bou, un elefant, nu contează; ești liber să ucizi aceste viețuitoare. Îți dau un sfat, tinere, se adresează Țimbă, lui Vintilă, dacă-ți mai vine pofta să ucizi, ucide muște. Nu vei avea nicio răspundere. Sunt nesuferite, mai ales când dormi sub un pom, la răcoare. Păcat că nu sunt bune de mâncat. Atunci am vedea oamenii alergând după ele, cu gura căscată, sau făcând crescătorii de muște. Cârciumari ar mai avea un fel de mâncare pe lista lor de bucate: ciorbă de muște. Muscoii, aceia verzi, ar fi buni de friptură. Poate că vreun savant ar descoperi un mijloc de-a îndopa muștele, ca pe găște, să crească mai mari...

Țimbă se opri, rămânând cu maxilarele înțepe-

nite, unul înr'altul, lăsând buza de sus să-i atârne zemoasă, ca o streagină veche de stuf. Ridică umerii și-și înfundă capul între ei, cum fac toți oboșiții vieții, la disperare, alergând prin ploaie, fără niciun Dumnezeu. Ostenise, vorbind.

— Am așa nevoie de un pol! murmură Țimbă, ca din senin. Vorbise, dar gândul său de la polul care îi trebuia, nu-i fugise încă o clipă. Când terminase de vorbit își rostise și gândul, poate că fără să vrea. Venise, la Chelaru, sigur că nu l va găsi acasă, cu dorința, ce nu i se împlinise, de-ai mai lua o carte, pe care s-o vândă.

— Ce faci cu polul? îl întreabă Chelaru.

— Mi-e foame! țipă Țimbă.

Ceilalți doi, râseră.

— Pentru că ești sincer, spuse Vintilă, băgând mâna într'un buzunar, îți voi da eu polul dorit.

— De unde știi că sunt sincer? întreabă Țimbă. Privi spre Vintilă Rosman, cu un aer de spadasin jignit. Nu primesc bani, cu condiții!..

— N'ai fost sincer când ai spus că ți-e foame? îl întreabă Vintilă.

— N'am fost, dacă este vorba să mi se dea bani, dintr'un motiv, sau altul. Altfel ași fi spus că mi-e și sete, sau mai știu eu ce.

— Poftim doi poli.

— Așa, primesc. Mersi!.. Țimbă îndo puțin mijlocul și se recomandă: Omul de Cristal.

— De aci îi începe nebunia, zise Chelaru. Hai Țimbă, la revedere!

— Plec, plec, bătrânule. Știu bine că nu pot sta mult, într'un loc. Ura!

Țimbă ieși, târându-și picioarele înțepenite de reumatism.

II

Vintilă Rosman privi, nelămurit, în urma omului pretins de cristal. Il văzu dispărând în dosul ușii, apoi îi auzi pașii, sunând pe sălița de intrare. Prin dreptul ferestrei se strecură în curte o umbră lungă, deșirată, trupul lui Țimbă.

— E nițel scrîntit, îl lămurî, în treacăt Chelaru. Are însă momente de luciditate, când îmi place mult. Ori ce îi cer, face. Dacă i-ași fi spus să-mi aducă, acum, cartea pe care mi-a luat-o, toată ziua ar fi umblat în căutarea ei... Alege-ți ceva cărți, mai spuse el.

Vintilă își aruncă privirea pe teancul de cărți pe care îl arătase gazda. Mîntea i se duse la soarta sa. Țimbă avea pretenția că era de cristal; o slăbiciune a creierului său. Trăia cu acest gând, își înșela ființa. Vintilă însă o ducea mai prost. Privind o carte pe care o deschise, în timp ce Antim Chelaru își reluase ocupația în dosul stivei de imprimate, Vintilă începu să gândească. Rămăsese tot la coana Mina, nu se mai mutase de la ea. Valeria nu răspunsese chemării lui; adică nu-i împlinise dorința de-a veni la el. Ii răspunsese scurt, în câteva rînduri, ca la un străin. Spunea că era bolnavă, dar mîntea. Se vedea că

nici nu-și susținea minciuna, ca să n'o dea de gol. Lui, nu i-a părut rău că n'a venit. A renunțat de-ași mai scrie jurnalul început, povestea care i se desfășura înaintea ochilor. I s'a părut fără importanță tot ce făcea. Nu i-a mai scris nici Ketei, nici Picăi. Într'un timp spusese coanei Mișna să refuze orice scrisoare i-ar veni. Iar, dacă o apare una dintre cele două fete, să le spună că nu mai ședea acolo. Vroise să dispară pentru ele. Tatăl său i-a scris mereu, ca și sora sa, Caterina. Le trimitea mereu bani, cât putea de mulți. Timpul liber și-l petrecea în casă, citind sau scriind. Il apucase furia scrisului, deși nu-și mai continua jurnalul. Făcea încercări literare, obiceiul rămas de pe vremea când se afla în liceu. Când era student, abandonase acest gând. Apucase să publice câteva încercări literare pe la revistele săptămânale și se făcuse cunoscut printre cititorii reduși ca număr, ai acestor reviste.

La Antim Chelaru venise, pentru că acesta îi trimisese un prospect al cărților sale. Nu-l chemase la el, doar îl îndrumase să-și cumpere cărțile pe cari le publica singur. Așa făcea cu toți oamenii ale căror adrese îi cădeau în mână, aduse la diferiți prieteni și cunoscuți.

Încă din copilărie, Antim Chelaru fusese o fire singuratică. Și îi plăcuse să mediteze, să se cultive, reușind să-și însușească cunoștințe vaste. Cât a fost tânăr, colindase centrelor europene; la Paris stătuse mulți ani, făcându-și prieteni din oameni cei

mai de seamă. În România era unul dintre cărturarii culți, fără a încerca să se înavușească din calitățile sale. Se mulțumea cu o viață modestă, idealizându-și-o, contopindu-și-o cu fiecare gând frumos, descoperit prin cărți. Bani, îi cântărea amar-nic, nu-i arunca fără prisos, în cămăruța sa trăia, printre cărțile dragi, cu o voință tenace, mulțumindu-se până și cu răul, numai gândurile să-i fi înflorit după dorință. Toate îi erau curate, gândurile, hainele, cărțile.

Printre cărturarii ceilalți, Chelaru trecea, necătând să-și facă prezența zărită decât de oamenii cu cari avea apropiere spirituale. Ocoalea adunările de orice fel și nu făcea parte din nicio grupare politică. Devenise însă, o instituție personală, prin publicații le sale cari îi caracterizau personalitatea de sine stătătoare. Ani de zile scosese o revistă culturală, cu ideologia superioară, la care colabora o mare parte din tineretul intelectual. Prin forțe proprii consacraseră scriitori, sau participase la cultura generală. Nu aduna în jurul său pe nimeni, pentru ca aderenții săi să aibe cât mai multă libertate. Cine avea avânt, își lua, de lângă el, cel mai autentic sbor. Chelaru nu făcea altceva decât să deschidă orizonturi, reușise să treacă în limba română, cărți din mai toți marii inițiați ai pământului.

Solitar, Antim Chelaru își ducea viața astfel, fără să mârșnească pe cineva. Casa lui era deschisă pentru oicine; chiar când pleca, luni de zile, din oraș, nu-și încuia ușa. Prietenii veneau, luau cărțile

de cari aveau nevoie și puneau banii într'un sertar cunoscut. Se întâmplau și dintre aceia cari îi furau cărțile, cum era Țâmbă. Antim Chelaru zâmbea; considera munca sa a tuturoră. Cine fura de acolo, se fura pe el.

Prețul cărților lui Chelaru, era după punga fiecărui om. Cine n'avea bani, le lua și gratuit; ori pe datorie. Trimitea cărți la orice adresă; uneori trimetea oamenilor bogați, cari le aruncau, făcându-le să cadă în mâna servitorilor. Le citeau aceștia. Aveau un singur fiu, pe care și-l formase ca urmaș bun.

Că vârstă avea Antim Chelaru, nu se știa, cum nu se știa cum făcuse ca prăvălia lui săi rămână mereu blajină, mâna caldă și vocea convingătoare, sau de ce toată făptura sa era plină de un omenesc perfect. Poate prin cultura măreață pe care o avea.

— Ți-ai ales ceva? l'a întrebat Chelaru, pe Vintilă Rosman.

Acesta s'a trezit din gânduri, speriat.

— Te văd chinut; ce ai?

— Am o stare de neliniște sufletească, din care nu pot ieși, i-a răspuns Vintilă.

— Cu ce te ocupi?

— Cu nimic calificat. Simt însă că nu fac ceea ce m'ar mulțumi.

— Îți place să scrii? Gazetăria, de pildă?

— Da, cred că m'aș simți mai bine acolo.

— Încearcă, dacă te simți în stare.

— N'am cum. Nu cunosc pe nimeni. Fără o recomandatie mi-ar fi greu să pătrund undeva.

— Îți voi da eu, recomandăția, i-a promis Antim Chelaru. Cunosce pe directorul unui ziar zilnic, mai micuț, unde-ți poți face ușor ucenicia. Ziarele mari sunt pretențioase, te simți în redacția lor, ca într-o uzină uriașe, unde nu știi pe ce să pui mâna mai întâi... Ce-ai scris până acum?

— Multe. Poezii, proză, însemnări. Am și publicat ceva... Azi nu mai am nimic din ce am scris, afară de povestea vieții mele, de la crima pe care am săvârșit-o în Iași. Vroiam să scriu toate întâmplările prin cari voi trece, dar nu pot. Viața mea n'are importanță. M'am oprit. Nu orice viață poate interesa pe cititori.

— Vrei să-mi dai acele însemnări, ca să le citesc și eu? i-a zis Antim Chelaru.

— Mă tem că n-o să vă placă.

— Nimeni nu poate avea siguranța că vor place cele ce scrie; nici chiar marii scriitori.

— Le am la mine, a spus Vintilă Rosman, scoțând din buzunarul hainei un caiet gros.

A înfășurat caietul lui Antim Chelaru.

— Vă rog să nu-l citiți, cât sunt eu aici, s'a rugat el.

— Bine-bine, uite, îl pun deoparte. Il voi citi deseară, în pat... a spus bătrânul cărturar, zâmbind, înțelegându-i timiditatea.

În Antim Chelaru, a găsit Vintilă Rosman pe prietenul de care ducea lipsă de mult timp. Acesta îl cucerise din prima clipă. Figura bătrânului, încadrată de un păr alb, frumos, cu o mustață albă, îngrijită, l'a fascinat. În cadrul cămăruței

sale, încărcată cu cărți, omul acela rupea orice legătură cu cei de afară. La el erai într'un cerc deosebit, unde gândurile visătorilor luau viață sigură. Vintilă era pe panta distrugerii omeniei sale, nu mai înțelegea nimic din ce se petrecea cu el; îi trebuia un ajutor, o schimbare, o întărire a minții, pentru a se regăsi. Viața sa fusese oarecum norocoasă, până la vârsta de douăzeci de ani, dacă, copil singur, cum fusese, putuse să treacă prin paisprezece ani de școală. Il încurajase un unchiu de-al său.

I-a fost mai greu, după ce a început să meargă pe picioarele sale; atunci a dat iama prin femei. Ii plăceau femeile și nu se putea înfrâna. A primit de la ele multe umiliri, dar s'a ținut întreg până la crima din Iași. Aci s'a pierdut.

Antim Chelaru l'a convins că săvârșise o greșală, când intrase în dragoste cu Valerica. A lua femeia altuia, este o necinste. Dragostea nu-i doar o satisfacție trupească, ci și una sufletească.

— Ești omul care poți face lucruri interesante, i-a spus, măgulitor, Chelaru. Așa te văd eu. Nu-ți pierde vremea plângând pe ruinele greșelilor din trecut. Ești tânăr, voinic; numai de drag să te iei cu viața în răspăr. Nu căuta să realizezi doar fleacuri, pe cari ți-le cer femeile. Dacă ai fi urât și prost, ele te-ar respinge. S'ar putea să te și plătească pentru dragostea pe care le-o oferi. Să iei bani de la cineva, dar numai atunci când știi că sunt o recompensă pentru frumusețea operelor tale. Căci artiștii pământului trăiesc, tot din

torul celor cari îi înțeleg. N'am ajuns la perfecția când produsul minții artistului să fie socotit măcar la prețul aurului. Nu face nimic însă: artistul nu lucrează pentru valoarea aurului, ci pentru frumosul care îi s-ăpânește mințea. Eminescu spunea: «Al meu nume o să-l poarte, secole, din gură'n gură»... Acesta este bunul pe care nu îl poate răpi nimeni, când ești artist. Dă-ți silința să ajungi aci...

Vintilă a plecat de-acolo, fascinat. Antim Chelaru îi dăduse o recomandare caldă și bună către Ilie Japan, directorul ziarului Pavăza. O avea în buzunar. De mult dorise să intre în gazetărie, să scrie, să mânuiască condeiul; ca pe-o sabie necruțătoare contra răilor, oblăduitoare pentru cei buni și nedreptățiți.

Fericit, a intrat în prima cârciumă care i-a ieșit în cale, ca să se cîntărească singur pentru succesul avut. Venise la Antim Chelaru, ca să-i cumpere cărți. Le cumpărase pachetul îl avea la subțioară. Era hotărât să cîntărească toate cărțile luate, ca să-și poată îmbogăți mintea cu imagini frumoase, înainte de-a începe gazetăria în redacția Pavăzii.

În cârciumă a dat peste Țimbă; vagabondul era acolo, discuta cu alt vagabond. Ii explica acestuia de ce el era de cristal. Cum l'a văzut pe Vintilă, l'a sărit în față, făcând un salut milităresc. Băuse ceva, căci răspândea o duhoare grea de rachiu prost.

— Tocmai terminasem cei doi poli, pe cari mi-ai dat, a spus Țimbă. A fost mai tare setea, decât foamea... N'a'm mâncat nimic. Dar, dacă ești dumnea a aci, nu mai mi-e teamă că mă culc deseară cu burta goală. Așa este? B-ne că ai venit. Cu ce faci cinste?

— Cu ce-ai băut până acum, i-a răspuns Vintilă, am nemulțumit de îndrăsneala celu-lalt. Să ne așezăm la o masă.

— Eu gădesc, a reluat vorba Țâmbă, că cea mai frumoasă viață es e astă: să stai în cârciumă. Ah, să bei și să tot be. Nicăeri nu se visează mai bine ca aci. Ce frumos e când îți joacă pe dinaintea ochilor, s icilele d n rafturi! mâ-nele îți tremură, picio-rele nu te mai țin și tu ai cânta, ai urla, ai face numai copilări, ca a'unci când aveai cinci ani.

— Dece bei? l-a întrebat Vintilă, turnându-i chiar el în pahar, lichidul gălbui din sticla pe care le-o adusese băiatul de prăvălie.

Țimbă a rămas puțin pe gânduri, privindu-și în acelaș timp căscătura d n talpa uneia dintre ghe-tele sale.

— Nu-ți spusei? zise el foarte mirat. Beau pentru că e frumoasă această îndeletnicire. În băutură nu greșești niciodată. Dacă m'ași fi ocupat de un negoț oarecare, viața mea ar fi plină numai de chinuri. Cum sunt nătâng, nu m'aș fi prceput la nimic, numai neajnsurile s'ar ține de capul meu. Pe când, dacă beau, e cu to'ul altceva. Pot să fi-

losofez, căci sunt filosof din naștere. Filosofia este cariera mea naturală. Poate vrei să spui că sunt un filosof prost? Nu-i nimic; așa sunt și cismarii: mai buni, mai proști, ca și cârciumarii, ca și croitorii, după puterea lor de pricepere.

— Dar ce bei, dacă nu muncești ceva care să-ți producă un venit? îl mai întreabă Vintilă.

— Băutura este socotită ca ceva de prisos și totuș n'am văzut cârciumar falit, cu toate că la două case, pe-o stradă, se află câte-o cârciumă. Pentru băutura și înmormântare se găsesc bani, totdeauna. Totul este în funcție de voință. Niciodată voința nu-i mai mare, ca la un băutor serios, pentru că e pornită dintr-o pasiune arzătoare și plină de inspirație. Întâi bei ce-i al tău; pe urmă bei ce-i al altuia și, însfârșit, începi să ceri. Nu-i o rușine să ceri pentru băutura; lumea și-așa te crede un degradat moral, văzându-te beat.

— Eu nu sunt de acord cu dumneata, spuse tânărul amic al lui Tîmbă.

— Nici nu pledez ca să te conving, răspunse el. Vorbesc ca să mă achiț de cinstea pe care mi-o faci. Dacă vrei, tac. Spune dumneata ceva.

— Ce vrei să-ți spun?

— Spune-mi dece te-ai dus la Chelaru.

— Ca să cumpăr cărți, după cum vezi.

— L-ai rugat ceva?

— Da.

— Te-a servit?

— Foarte repede. M'a recomandat unui director de gazetă.

— Vrei să scrii? Să știi că nu faci bine. A scrii, însemnează a te descărca de ce-ai adunat în viață și să rămâi gol, după câțva timp. Am fost și eu gazetar, Antim Chelaru mă cunoaște de atunci. Între gazetari am învățat să beau; atât mi-au fost de folos. Din gazetărie am plecat, ca să mă fac lustragiu de ghete. O meserie pe care o puteam face la ușa cârciumei, fără să am un director pe cap, care să-mi urle, zi și noapte, numai prostii. A scrii articole și-a fi gazetar, nu-i tot una. De aceea toți gazetarii proști se fac directori. Titlul te introduce mai ușor, unde vrei, decât condeiul, când nu știi ce să scrii cu el.

Vintilă se ridică fără motiv, de la masă.

— Vrei să pleci? îl întreabă Țimba, speriat din această cauză.

— Nu, îl liniștește Vintilă, vreau să văd ce putem mânca aci.

— Ești plin de idei frumoase! îl admiră celălalt. Să-ți spun drept, chiar îmi era foame. De data asta nu mint. Cârciumarul ăsta e dumnezeul cârnaților cu ardei. E mare artist. Poti să bei serios, după ce-i mănânci.

— Eu n'o să beau, cum crezi, râse Vintilă.

— Atunci nu ești bun de gazetar. La redacție trebuie să vii beat, totdeauna, să înjuri servitorii, să te împrumuți de bani la ei, și să dormi pe mesele de scris. Atunci toată lumea o să spună:

«Păcat de el! Mare talent, dar bețiv». Cu toate că articolele tale nu vor fi înțelese, pentru că le-ai scris beat, lumea o să spună că ești prea profund.

Vintilă își trată noul prieten cu tot ce dori. Când se ridică de la masă, ca să plece, simții că i se îngreunase capul. Țimbă vorbea mai departe; îi desvolta o teorie proprie asupra relativității vieții. Se alcoolizase și bombănea cuvintele, parcă ar fi vrut să le spargă între dinții săi știrbi. Capul i se dusesese între umeri, ca o greutate de nesuportat. Nu-și mai găsea gura și-și ducea paharul pe sub ochii, de unde lichidul se scurgea, ascultător, pe nas, pe mustăți, până la gură. Nicio picătură nu se pierdea. Vintilă îi întinse mâna, pentru despărțire.

— Adio, borborosi Țimbă, și n'am cuvinte de regret. Ia seama cum mergi pe stradă, să nu te întâlnești cu vreo femeie. Te-ai descredita.

— La revedere, spuse și Vintilă.

Din ușe, Țimbă îl mai opri:

— La ce gazetă o să lucrezi?

— La Pavăza.

— Imi pare bine.

III.

Sala reporterilor era lungă și boltită, ca un cavou princiar. O singură fereastră, cocotată pe un perete, aproape de tavan, asvârlea deasupra meselor o lumină mată, de pe un maidan întunecat.

Încolo, toată ziua ardeau luminile, cari mai trebuiau să răzbată și un abur lipicios, venit printr'un coridor îngust, tocmai din baia uriașe a stăpânului casei, despărțită de redacție, numai printr'un perete plin de uși mici. Baia și ziarul se înrudeau prin stăpânire. Așa se făcea că redacția ziarului Pavăza, era încălzită și vara, până la disperare. Stăpânul, om politic, își făcuse o baie uriașe, de aburi, unde-și petrecea orele libere, alături de partizanii săi, toți în pielea goală. În mijlocul aburilor dădea curs ideilor sale, le nota, cataloga, sau le transmitea redactorilor, cari trebuiau să stea îmbrăcați, cu apa curând șiroaie pe sub hainele lor, încât, după o oră-două, când eșeau de-acolo, aveau greutatea dublă, murați, până și'n vârful ghetelor. Omul politic, râdea și se dădea exemplu, celor cari nu puteau suferi această hidroterapie: «eu stau zile 'ntregi aci, și n'am nimic». Pielea lui se făcea roșie, bîciuită cu tot felul de dușuri, în timp ce redactorul devenea verde, garnisit cu vreun guturai, sau tuse, ca o dovadă că n'avea sânge, ca domnul om politic.

Vin'ilă Rosman a fost sortit de Ilie Jupan, să se ocupe cu ce nu făceau ceilalți reporteri, mîzgălind hîrtii, toată ziua, fără destinație. Era începător și scrisul său nu putea fi prețuit. Iancu Dobor, secretarul de redacție, nu-l valora la nimic. Îl destinase știrilor aduse de la ministêrul instrucțiunilor publice, minister econom, fără nicio știre. Seara, Dobor striga:

— Rosman, n'ai adus nimic?

Ce era să aducă? Ministerul său era condus de un profesor universitar, foarte avar, care nu vroia să vadă gazetari, această categorie de oameni, buni numai să ia bani de pomană. Intr'o zi le spusese, când gazetarii, plictisiți de-atâta tăcere, i-au cerut, în cor, vești: «Domnilor, n'am ce să vă dau de lucru».

«Știri» au cerut jurnaliștii.

«Știri? Ce știri? Școalele funcționează, după cum cred că știți. Alte știri nu mai am».

La redacție i se flexase o leafă de două mii de lei pe lună, lui Vintilă Rosman, pe care n'o primea. Ilie Jupan fusese indulgent cu el: ceilalți redactori nu primiseră măcar nici promisiunea. Fiecare avea câte un minister, pe care îl crapeau, Ion Oțetaru avea «agricultura». Era un om voinic, docil, destul de inteligent ca să cucerească simpatia ministrului său, pe care era nevoit să-l «perie» în fiecare zi prin gazetă. Ministru îi răscumpăra serviciile acestea, punându-l pe lista cotelor, în frunte.

Implinise o lună, de mult, și, Vintilă Rosman nu-și văzuse, măcar odată, numele publicat în gazetă, în josul unui articol, măcar de zece rânduri. Avea însă «cartea de legitimație» cu parafaziarului și iscălitura lui Jupan, cu care putea să ntre la orice autoritate. Să fi intrat, nu-l oprea nimeni, dar ce-avea să caute acolo? Când îl în-

tâlnea vreun camarad, la alt minister, îi sărea în cap: «Ce cauți peste mine, domnule?».

La redacție ședea toată ziua în «cavou», făcând poezii, sau planuri. Nu-i era îngăduit să stea, fără să facă ceva. Când intra omul politic, înfășurat în halatul de baie, vroia să vadă activitate. Mergea la masa fiecăruia și cerceta cu privirea maldărul de file scrise.

— Ce lucrezi, Rosman? întreba.

— Cazul de la ministerul instrucțiunilor publice, domnule ministru.

— Bun. Știi părerile mele asupra școalelor?... Nu le uita; spune că eu, când am fost ministru, am cerut în consiliu, modificarea școalelor secundare în sensul francez...

Tot ce se scria trebuia să fie după gândul omului politic care stăpânea gazeta. În orice articol, sau notiță cât de mică, era ordin să se însumeze și numele lui. Omul politic dorea să fie ministru din nou; oare, altfel pentru ce ar fi cheltuit banii? Cu voie sau fără voie, redactorii ascultau, vorbind și despre omul politic, când vorbeau despre școli, arte, biserici, șosele, trenuri, etc., făcându-l a toată știutor, ca un dicționar universal. Faima lui creștea, în timp ce burțile redactorilor scădeau, așteptând vremea când omul politic va fi, din nou, ministru. Unii veneau, alții plecau sătui de așteptare. În căutarea unei pâini fără astfel de condiții. Erau și naivi cari sperau într-o vreme când omul politic va fi ministru, căci își rezervau

posturi grase, pe cari aveau să le ocupe.

Intr'o zi Vintilă Rosman a ascultat sfatul lui Ion Oțetaru, s'a dus în cabinetul ministrului instrucțiunilor publice, să se plângă că lui nu i se dădea nimic, pentru serviciile pe cari le făcea ministrului, la gazetă. Ministrul era un bărbat grav, cunoscut bine prin avariș'a sa. Vorbea despre orice cu gazetarii, numai bani să nu-i fi cerut. Se înfunda în fotoliu, ridica umerii și agita brațele, disperat. Apoi își înfunda urechile, ca nici măcar să audă ceva. După ce pleca solicitantul, scotea și el degetele din urechi. Când nu vroia să dea bani, nu se gândea că dădea din averea statului, sau că cel ce cerea avea dreptate; nu dădea din avariș'ie, ca avarul din poveste, care mai bine s'a înecat, decât să dea mâna celui care vroia să-l scape dela moarte. Ministrul era avar, până și la salut. Subal'ernii, cunoscându-l bine, ocoleau vorba «a da», din toate rapoartele lor către ministru, inventau fraze ca: «suntem forțați să oferim...» sau: «partea cuvenită domnului cutare, vă rugăm s'o eliminați de sub protecția noastră.» Numai așa se lăsa păcălit ministrul, unde era vorba de dăm, cedăm, contramandăm, poseuăm chiar, fără acel dăm înspăimântător. Când a văzut că Vintilă Rosman a venit cu o petiție în mână, l'a repezit:

— Bani, n'am! V'am spus.

— Domnule ministru, servesc ministerul, de aproape două luni... a încercat Vintilă.

— Nu-mi spune de serviciile pe cari le-ai făcut ministerului, că nu te-a rugat nimeni să i-le faci. s'a acrit rău, ministrul.

— Dumneavoastră nu ne-ați rugat, e drept, dar publicul, cititorii. au nevoie de informații.

— Să-ți plătească gazeta. Sunt cititorii ei, nu ai mei.

— Gazeta e săracă, nu ne dă, ne trimite la ministere. Toate ministerele plătesc gazetarii...

A fost o împrejurare rară, ceva nemaipomenit în viața ministrului, când Vințilă Rosman l'a văzut scoțându-și portofelul, cu mâna tremurând.

— Iată, i-a zis ministru, pe șoprite, înghesuit în dosul biroului, ca un om care făptuia ceva urât, îți dau bani din buzunarul meu. numai să nu se ducă vestea și să mă pomenesc cu alți gazetari pe capul meu. Poftim...

I-a întins patruzeci de lei, în două monete lucitoare, parcă ar fi fost de aur. Desigur, pusese acasă servitorii să le frece cu ceva, de teamă să nu-și piardă valoarea. I-a întins cu ochii lăcră-mând, peste măsură de îndurerat, parcă și-ar fi dat jumătate din cele două miliarde de lei, la cât se ridica averea sa.

— Ce să fac cu ei, domnule ministru? a întrebat Vințilă, zâmbind descurajat.

— Cum? s'a înspăimântat ministru. N'ai ce face cu atâția bani? Sunt prea mulți? Eu, când eram student, trăiam cu doi poli. o lună de zile.

— Acum nu se poate achita nici o masă, cât e de săracă cu acești doi poli.

— Trebuie să te restrângi. Nu-ți pot da mai mult. Sunt banii mei; dacă vrei să-i iei, bine, dacă nu, n'am ce-ți face.

— Nu-i iau, i-a răspuns, calm, Vintilă.

— B'ne, mi-ai făcut un mare serviciu. Eu îi iau. nu sunt ca dumneata, pretențios.

Ministrul a luat banii, iar Vintilă a plecat cu zâmbetul cel mai amar pe buze. Au fost hohote mari de răs în redacție, când a povestit colegilor, întâmplarea. În redacția «Pavăzei» se râdea mult; fiecare aduna ziua, câte un caz comic, de pe unde mergea. Oamenii politici făceau multe poze, pe care ei, singuri, nu le înțelegeau atât de ușor ca alții, puși să le descopere. De pildă Ghiță Lungu cronicarul teatral, urmărea chiar pe omul politic, stăpânul gazetei lor. Intr'o oară omul politic îl întrebă: «Ce scri acolo, Lungule?»

— Despre «Hotii» de la Național, domnule ministru.

— Hoții! La Național? ce vorbești? S'a furat ceva?

Ghiță Lungu a întins coarda cinic. Era doar un căutător de giuvaeruri de felul acesta.

— Da, e o anchetă mare, i-a răspuns el, fără să-și ridice capul, ca să nu pufnească în răs. La fel stăteau și ceilalți din jurul lui. Omul politic a pornit, fără să uite a spune:

— Scrie acolo că eu am fost totdeauna de pă-

rere ca Teatrului Național să i se pună niște porți de fier. Iată unde duce neprevederea...

Altă dată, tot pe Ghiță Lungu l'a întrebat:

— Despre ce scrii, Lungule,

— Un articol despre Artur Enășescu.

— Cine mai este și-asta?

— Un poet mare. A scris «Tiganca», «Cruce Albă de mesteacăn» și-alte poezii.

Lungu n'a mai vroit să-i spună că Artur Enășescu era un bolnav, care umbla ca un cerșetor, pe Calea Victoriei. Și-a închipuit că omul politic își adusese aminte de acest nefericit. De undei omul politic s'a făcut întâi roșu la față, apoi vânat, începând să urle:

— «Pilă»! Inteleg. Dumneata pui «pilă» în gazeta mea, lăudând pe unii și pe alții. Te rog să nu publici articolul, dacă nu dai ceva și pentru gazetă.

— Bietul Artur Enășescu! a murmurat Ghiță Lungu, în urma omului politic.

Totuș s'a răs mult timp și de această ocazie. Desigur, Ghiță Lungu n'a mai publicat articolul, dar și-a propus ca, mai târziu, să scrie o carte întreagă cu toate motivele umoristice pe cari le oferea patronul gazetei.

Nepriceput, Vințilă Rosman nu putea scoate un ban cu gazetăria sa. Îi rămânea speranța tot la Bursa neagră din Lipscani, unde se mai ducea din când în când. Banii pe cari îi avea și-i cheltuisese la Bursa neagră lucra mai mult cu ajutorul pe care

i-l dădea prietenul din Iași. Într-o zi a dispărut și acest prieten, fără să-i spună ceva. Se întâmplase poate vreo chestiune urâtă în care Vintilă știa că prietenul său avea obceiul să intre. Cert era că Vintilă s'a văzut singur, doar cu câțeva mii de lei în buzunar. De la redacție nici pomeneală de vre-un ajutor. Se auzea că de Crăciun, omul politic promisese ceva. O mie două de lei, poate mai mult, de persoană.

Iarna era grea și viscoalea puternic. La cămăruța sa din Tei, Vintilă ajungea greu, noaptea, după retragerea tramvaelor, când termina la redacție, căci, din cauza evenimentelor politice care se precipitau, stăpânul ordonase ca toată lumea să fie prezentă la treabă. Era vorba ca omul politic să fie numit ministru, s'von de lungă durată și slabă speranță. Redactorii așteptau evenimentul, Ilie Jupan își pregătea mereu hainele și vechile decorații, căci locul său de secretar general al ministerului respectiv, era asigurat cu multe jurăminte de omul politic.

Zi cu zi, iarna se întărea mai sigur de cât cai verzi de pe pereții redacției. Aveau treabă, năveau treabă, redactorii «Pavăzei» trepădau, degerând, prin sălile președinției consiliului de miniștri, așteptând ca s'vonul să prindă odată temei.

La prânz, se adunau cu toții în sala mare a redacției și mâncau ce se găsea, măsline, pâine neagră, salam popular, care mai avea bani, cumpăra țigări, împărțindu-le la frați. Gheorghe Fetru, re-

dactorul şirilor diverse, dusesese svonul cu chemarea omului politic la putere, prin toate cârciumile de pe bulevard. La o bodegă svonul fusese luat în seamă, crezut, fără îndoială. Aci băieţii aveau cont deschis. Omul de serviciu se ducea cu bileul făcut de fieru şi se înapoia cu braţele încărcate de pachete. Până când? Noroc că era caldura de la baia omului politic şi loc de visat.

Vintilă Rosman era desgustat. Al ceva visase el într-o redacţie. Unde privea, înâlnea doar figuri nebărbierite la timp, ochii sticloşi de foame, trupuri încovrigate de anemie. Deseori, seara, când pleca acasă, auzea pe câte unul dintre confrăţi: «Eu dorm aci în noaptea asta». Rămăsese fără pat, neavând cu ce plăti chiria. D'mînăta, când venea la redacţie, găsea şirul de birouri, transformate în pa'uri, mai lung, căci numărul evacuaţiilor de proprietari se mărea, cu cât iarna se lăsa mai adânc în omenire. Cel puţin Vasile Slava, cel care se ocupa cu «nimic» pentru că nu ştia să scrie, avea şi păduchi. Făcuse războiul în'r'un regiment cu Ilie Jupan şi acesta îl luase pe lângă el, să spere în cai verzi de pe pereţi. Deseori era invitatul de la sine la masa celor cari aveau mai mulţi gologani în pungă. Unde erau doi redactori ai Pavăzei, apărea şi Vasile Slava, ca să se scarpine lângă ei, până ce aceştia se îndurau să-l trateze cu ceva. N'avea palton, umbla într-o pelerină de ploaie, dar se ducea pe viscoalele cele mai mari, unde era trimis, numai să-i fi ieşit de ţigări,

de-o masă săracă, pe care o împărțea, la rândul său, cu alt flămând. Pentru că se tutuia cu directorul, Vasile Slava era căutat de începători, socotindu-l bun pentru vreo intervenție. Specula și el această falsă calitate, nu-i vorba. Vintilă Rosman a fost jumulit câte-va săptămâni, fără să bănuiască ceva. În fiecare zi Slava îi servea câte-o minciuna, care îl făcea pe Vintilă să spere că-și va vedea numele iscălit, sub vreo coloană din «Pavăza», datorită intervenției mincinosului pe lângă director. Vintilă fabrica articole după articole, le-avea în buzunar, le citea celorlalți, articole cari rămâneau moarte, trecute, în mapa secretarului de redacție, care mai târziu, la curățenie, umplea coșul cu ele.

De pildă Nicolae Fluereșcu-Grossu, n-o ducea atât de prost, ca ceilalți colegi de redacție, sau chiar ca fețele Pavăzei, să vadă cari sunt articolele lui Grossu. Niciodată nu i-a întâlnit numele în gazetă, parcă nici n'ar fi făcut parte din redacția ei. Dar Grossu era elegant, veșnic bărbierit proaspăt, ca un ginere în ziua nunții, cu cămașa scrobită, ofilând prin albul ei imaculat, mizeria celorlalți. Înalt, solid și frumos, Fluereșcu-Grossu purta un zâmbet de copil bucălat, sigur de sine, puțin misterios, aer care îl încânta. Lucra într'un birou cu directorul. Când deschidea portmoneul, lăsa să i se vadă teancul de hârtii albastre, care surădea tot atât de bucălat ca și stăpânul său. Se zicea că în fiecare zi teancul de bani nu era acelaș; se schimba, pentru că Grossu, în fiecare zi era

văzut pe la diferite instituții stând de vorbă cu cei mari.

— Ce scrie Grossu? a întrebat odată, curios, Vintilă, pe Vasile Slava.

— Nimic. Nici măcar nu știe să scrie câteva rânduri cu duh.

— Atunci ce fel de gazetar este?

— Mare! a răspuns Slava, admirator, căci visul său era să ajungă gazetar ca Grossu. În gazetărie, dragă Vintilă, nu-i nevoie, numai decăt, să ști să scrii. Trebuie să ști să scoți bani din p'atră seacă, cum face Grossu. El își face joc de talentul nostru; are talentul său de-a deschide ușile grele, cu minciuni; bagă spaima în orice om politic și-l stoarce de bani. Ia de-aici o minciună și-o vinde dincolo, pe preț bun. E destul ca din trei minciuni numai una să-i fie bună, pentru ca omul să-l considere a-toate-știutor și să-l caute cu lumânarea. Toți oamenii politici au nevoie de acești clănț mincinoși, ca să le gâdile prostia. De la omul nostru politic, de-aici, niciunul dintre noi, nu putem scoate un ban, afară de Oțetaru. Dece? Pentru că noi nu ne ducem, ca Oțetaru, acasă la el, să-i servim minciunile auzite prin târg, bun înțeles încornorate. L'ai văzut pe omul nostru politic cum îl ia pe Oțetaru de-o parte și vorbesc în șoapă? Ei bine, Oțetaru îl îndoaie cu minciuni gozonate, din cari el nu crede nimic, dar omul politic îi iscălește un bon pentru cassă.

Ce i s'a părut mai trist lui Vintilă, a fost situa-

ția lui Japan, directorul. Nu prea era un gazetar dintre cei renumiți, dar avea un trecut cunoscut în presă. Japan avea o figură tristă, dar cu ochi vioi, șireți. Fața îi era spelbă, ștearsă; chiar când nu se bărbiera, părea spân. Articolele lui nu erau proaste, dar treceau nevăzute, din cauza unui stil fără viață. Dacă nu s'ar fi dus redactorii la el, în birou, el nu i-ar fi văzut niciodată, căci nu ieșea din vizuina sa, nici măcar pentru a se duce la closet. Nu-l vedea nimeni când venea, au când pleca; servitorii îl descopereau pe neașteptate în birou, cufundat în scris, ca de când lumea. La fel de neașteptată era și dispariția lui. Punea pe câte cineva să-i caute ceva prin colecția ziarului și, când acela venea, nici urmă nu mai era de director.

La început a fost un secret, dar pe urmă a aflat toată lumea că, leafa directorului, era plătită de Iaculăe Fluerescu-Grossu. Omul politic aflase că Fluerescu câștiga bine și i-a pus acaastă condiție, care pe Grossu nu-l supăra cu nimic. A cerut, în schimb, gradul de sub-director, care i-a fost acordat imediat, urmat, bun înțeles, de alte condiții ale omului politic. Și-așa s'a făcut că în preajma Crăciunului, în acel an, Fluerescu se socotea jumătate stăpân pe gazetă.

Intr'o zi, Vintilă a intrat la Ilie Japan să-i ceară bani.

— Nu mai pot rezista, domnule director, i-a spus Vintilă, disperat.

Japan l'a privit trist. Cu câteva zile mai de vreme se întâlnise cu Antim Chelaru, pe stradă și acesta îi reproșase starea de plâns a lui Vintilă, căci era de plâns; trei luni de zile de când lucra în redacția Pavăzei, nu i se dăduse nimic. Afară de asta nu mai avea cu ce trăi. Iarna era furtunoasă și dormea aproape fără foc în casă. Coana Mina îi lăsa seara ușa deschisă de la cameră, ca să-i vină de la ei puțină căldură. Avusese norocul că fusees prevăzător și-și plătise chiria până 'n primăvară, tocmai pentru ca coana Mina să-și poată cumpăra lemne din destul. Lui nu-i trecuse prin minte să-și cumpere câteva sute de chilograme de lemne, să aibe acolo, la nevoie. Acum se ducea, Dumineca, și tremura în frig, la depozit, până i se cântărea o sută de chilograme, cât putea să cumpere, niște lemne ude și nodoroase. Uneori, seara, se lipsea mai bine, decât să încerce a face focul cu asemenea lemne.

Japan și-a adus aminte de observația lui Antim Chelaru și-a zâmbit apoi, punând-o în legătură cu plângerea lui Vintilă Rosman. Cu toate acestea Vintilă nu știa nimic, căci nu-l rugase pe Chelaru să intervină pentru el.

— Da, mi-a spus și Chelaru, a murmurat Japan. Dar, după câte știu, Șeful a promis ceva pentru Crăciun...

Japan nu se ocupa cu partea materială a gazetei, era doar directorul politic, mai bine spus, un om de paie. Neștiind bine cum erau retribuiți re-

dactorii, întrebă, mai mult să se lămurească asupra bănuelii pe care o avea:

— Dumneata n'ai leafă aci?

— Nu, sunt lăsat pe seama ministerului pe care îl «fac». Nimeni nu are leafă de la gazetă, afară de secretarul de redacție.

— Și cu ce trăiești, dacă ministerele nu vă dau nimic?

— Cum e cazul meu: ministerul instrucțiunilor publice nu-mi acordă ajutorul obișnuit.

— Dar ceilalți iau ceva?

— Puțin.

— Da, este o situație proastă, văd. N'ai luat nimic, de nicăeri, de când ești la noi?

— Nimic. Vă dau cuvântul meu.

— Cred... vezi: Chelaru nu ți-a spus care este situația începătorilor în gazetărie. N'ai putut să-ți găsești o altă ocupație mai bănoasă?

— Vreau să-mi fac o carieră din gazetărie, răspunse, nemulțumit, Vintilă.

Celălalt zâmbi forțat.

— Carieră... făcu el. Nu vezi la mine? După treizeci de ani de carieră, sunt salariatul lui Flue-rescu. Unde vezi frumusețe, aci? Dacă ași avea vârsta dumitale, m'ași face tutungiu. Dumneata scrii ziarul și nu iei nimic, pe câtă vreme, tutun-giul tot ia ceva, de la acest ziar, pentru că îl vinde.

— Totuș ați avut, cred, parte de frumusețea a-

cestei cariere, zise Vintilă, cu o ușoară măgulire în voce.

— Am avut, sigur, că, de n'ași fi avut, nu rămâneam până acum în ea. Găseam eu o clipă să mă fi rupt. Inșă, frumusețea aceia, mi-a făcut mai mult rău, decât bine: m'a îngenunchiat de tot. Sincer spun: n'ași sfătui pe nimeni să mă urmeze. Când ai venit dumneata, ți-am dat drumul în bărlugul redacției, convins că o vei lua din loc, după câteva zile. Pe urmă, când te mai zăream pe-aci zâmbeam convins că tot o să pleci odată. De când ești la noi?

— De trei luni și ceva.

— Și nu le-ai săturat?

— N'am venit cu gândul acesta.

— Cu ce trăești?

— Am mai avut ceva economii.

— Acum le-ai terminat se vede?

— Toți banii mei mai sunt o mie de lei.

— Bine. Îți mai dau și eu o mie, acum; de Crăciun îți voi da încă o mie și-o să intervin, pe lângă Fluorescu, să-ți dea și el, de Crăciun, ce ți-a promis Șeful. Pe urmă o să-ți dau din banii pe care îi am pentru cheltuelile mici ale gazeatei, două mii de lei pe lună. Asta o fac numai pentru dumneata, să știi. Altuia nu-i pot fi de folos cu ceva.

— Vă mulțumesc, domnule director, spuse Vintilă, respectos.

— Nu-mi mulțumi. Fac doar ce pot.

— Vă mai rog ceva, domnule director, tot sunt pornit pe panta destăinuirilor...

— Anume?

— De trei luni, de când sunt aci, nu s'a publicat decât două articole cu iscălitura mea. Unul era al meu, dar pe celălalt nu l'am mai recunoscut.

— Vrei să-ți impui numele? întrebă Japan, ridicându-se de pe scaunul pe care șezuse de la intrarea lui Vintilă. Veni lângă el și-i puse o mână pe umăr, lărgindu-și zâmbetul până 'ntr'un hohot de râs. Eu n'am iscălit, cinci ani, cele ce scriam dar toată lumea știa despre mine că eram ziarist. Azi iscălesc, dar lumea mă uită. Nu mai sunt oamenii lângă care scriam altădată. Șeful nostru, nu este Gheorghe Panu, care m'a făcut pe mine gazetar. Panu ne citea articolele și, unde vedea numele său îl ștergea imediat, punându-se să refacem cele scrise, până într'atât, că nici ce-a mai mică bănuială să nu mai rămână. Azi, e o deșebire, desigur; dacă cineva vrea să-i pui numele în articolul dumitale, de ce n'ai vroi și dumneata să-ți vezi numele în gazeta lui. Numai să nu regreți, mai târziu.

— Dar gazeta e girată de numele d-voastră, domnule director, a zis Vintilă.

— Nu uita că eu girez, fiind plătit. Eu cobor, pe când dumneata urci. Dar nu-i nimic, voi da ordin secretarului de redacție să-ți pună în fiecare zi un articol, iscălit, pe prima pagină. Am citit

ceva de dumneata și mi-a plăcut. Mai ai vreo dorință?

— Da, zise Vintilă, fericit. Să vă mulțumesc din tot sufletul.

— Bine, bine, altădată. Acum vreau să te rog și eu ceva: în seara asta mi-am luat liber de acasă, pentru că azi împlinesc cincizeci și cinci de ani.

— Felicitările mele, domnule director!

— Mulțumesc. La ora unsprezece și jumătate dau o masă, la «Mircea». Vino și dumneata. Vor fi mai mulți oameni acolo, pe care trebuie să-i cunoști. Ai cea mai bună ocazie, astă seară.

— Sunt fericit, domnule director, gângăni, emoționat, Vintilă. Voi veni.

— Bun. La revedere și nu uita mia asta de lei pe care ți-am pus-o aci. Ia-o sănătos.

Vintilă luă banii și eși zăpăcit din biroul lui Ilie Japan.

III

Nu, nu, se potrivea nimic cu firea lui Vintilă Rosman, nu avea sufletul liniștit, resortul vicții sale era mișcat de la loc. Nu-l împăca nimic, vroia ceva neînțeles, nefiresc, anapoda, ceva care să-l facă să-și uite viața. Nici Antim Chelaru, nici Tâmbă bețivul, nici redacția Pavăzei nu reușiseră să-i dea întorsătura vieții dorite. A plecat și de la Pavăza, a plecat imediat, fugind ca de ceva înspăimântător. Ceva mai mult: a plecat cu sufletul mai

încălcit decât era. Sperase ca la Pavăza să se îndrepte, bănuise că va găsi acolo o îndeletnicire intelectuală, în care să se realizeze pe el, pierdutul. N'a găsit nimic decât un gol imens, întunecat, searbăd, cu care n'avea ce face. Nici măcar mijlocul de-a se alcooliza nu găsisese, cum îl asigurase Tâmbă. Gol, gol, gol, peste tot gol, și 'n sufletul său tot mai mult gol se forma, parcă ar fi trecut vârtejul toamnei prin el. S'a retras în camera coanei Mina, de unde n'a mai eșit toată iarna. A trăit cu ce avea adunat, s'a mărginit la o pâine și cinci masline pe zi citind și recitind cărțile adunate până atunci. N'a mai scris nimănui; în camera sa se simțea mai liniștit de cât ori unde. Simțea nevoia să se chinuiască, trupul său trebuia să plătească, astfel, greșelile. Toată iarna a zăcut ca un adevărat bolnav, gemând de durerile iluziilor pe cari și-le făcea. Înbătrânise, părul i se cărunțise pe la tâmpile, mergea cocoșat, înspăimântat de umbra sa.

Era cert că Vintilă nu mai dorea nimic, și-această lipsă de speranță l'a covârșit amarnic. Nopti întregi ședea la masă și scria, citea, sau, dacă nu făcea asta, colinda camera, ca un disperat. Poate că fapta sa de la Iași îl nenorocise. Pierduse pe Valeria, copilul, pierduse pe Keta, pe Pica. Uneori le dorea pe toate și le scria. Dar începea scrisoarea pentru una și-o sfârșea pentru alta. Apoi o lua de la capăt până ce ajungea să distrugă tot ce scrisese. Nimic nu-l împăca.

Primăvara, a eşit din casă, s'a dus pe câmp, iar când noaptea îl apuca acolo, rămânea în iarbă, uitând de sine. Nu reuşea să-şi pună mintea la punct. Oare să fi fost nebun? S'a întrebat de multe ori, singur, nedându-şl seama de ce era cu el. Ii plăcea viaţa, dar nu putea s-o sufere. Viaţa pe care o ducea, desigur; viaţa pe care vroia s-o schimbe. Alfel visa, alfel trăia. I-ar fi trebuit o febră puternică, care să-l fi răsturnat până 'n fundul prăpastiei, de unde să fi eşit încet, încet, refăcut. Sau să fi rămas acolo măcar, pentru totdeauna. Dar aşa se simţea spânzurat de craca unui pom: jos vedea haosul prăpăstiei, sus, cerul senin spre care vroia, sau vroise cândva, să se ridice.

Intr'o zi a luat o hotărîre; a putut s-o ia pentru douăzeci şi patru de ore doar. O să continue studiile la facultatea de medicină. Ca să poată trăi, are să se ocupe cu meditaţiile, cum mai făcuse odată. Nu era mult de-atunci şi nu uitase ce învăţase. Era la marginea oraşului şi intrase gol într'un lac, luându-se după nişte copii. Apa era rece, îl limpezise; în bătaia soarelui, pe mal, luase hotărîrea. Dar această hotărîre nu ţinuse nici douăzeci şi patru de ore. A plecat în grabă la facultate; avea acolo un profesor care pe vremuri ţinuse la el. O să-i spună profesorului tot, şi-acesta o să-l ajute.

Profesorul era în sala de disecţii cu elevii; Vin-
tilă a trecut prin multe camere şi coridoare lungi

până să ajungă acolo. A văzut în drum o mulțime de schelete de oameni, înșirate pe sârmă, cu tivgele rânjind, știrbe și găunoase; cadavre de câini, disecate; ciosvârte de oameni, aruncate prin bazine; creeri în borcane; inimi tăiate felii; ficați ciuruiți de boli; broaște spin'ecate; pisici moarte; și l'a apucat un desgust și mai mare pentru viață, că s'a întors din drum cu o juțeală mai mare decât aceia cu care venise. A revenit acasă, speriat. Nu s'a mai dus nici pe câmp. În camera sa, singur, după câteva zile de gânduri disperate, Vintilă a luat al'ă hotărîre. Acum vroia să plece din București. Dar unde? Acasă nu vroia să se ducă, acolo s'ar fi simțit și mai rău: mamă-sa era bolnavă, iar Caterina o ducea tot mai prost și ea cu pieptul. O să se ducă la Floreni, un oraș de sub poalele munților prahoveni. Mai fusese odată acolo, la părinții unui elev pe care îl meditase pe vremea când era student.

De unde avea să ia banii necesari? Acolo doar nu se ducea să muncească, se ducea să se piardă în lume, fără vreun rost. Când a ajuns cu gândul la bani, era gata să renunțe, dar dorința de-a pleca undeva, dorința de-a dispărea din locurile udne nu se mai putea desmetici, îl învinse. Trebuia să plece Măcar sub roțile unui tren, dar trebuia să plece, altfel va înnebuni de tot. Pe jumătaate nebun, se simțea. Eși prin oraș, alergă pe străzi, scotoci mereu toate chichițele minții pentru a găsi gândul salvator, dar tot nu-l găsi. Dar tre-

buia să plecel... Ordin. Trebuia! Intr'una din zile, își făcu chiar bagajele și-i spuse gazdei că pleacă la Floreni. Nu-l opri nimeni, căci începuse să pară nesuferit tuturor din jurul său. Il luaseră la ochi, socotindu-l trandav. El era însă nelămurit, stîngher. Cum ar fi putut să se lămurească față de cineva, când nici el nu se înțelegea? Deaceia vroia să plece, pentru a-și schimba locul în care lîncezea fără înțelegere.

Cu o seară înainte de ziua pe care și-o anunțase de plecare, Vintilă se găsea tot fără bani. Noul chiriaș al camerei sale se anunțase că va veni să-i ocupe locul. Dar cu ce să plece? Se văzu și amenințat de-a rămâne pe drumuri; banii pe cari îi mai avea nu-i ajungeau ca să-și ia o cameră nouă. Bani, bani! îl chinuiau gândurile cari i se rostogoleau amețitor prin creier. Un joc vertiginos, o nebunie adevărată îi cuprinsese mintea și-l chinuia. Bani? Da, văzuse Vintilă, odată, bani mulți în casa de fier a unui cârciumar din mahalaua în care locuia. Teancuri de hârtii albastre, grămezi de monete sclipitoare; aur, aur, aur! Pralea cârciumarul aduna avar atîta aur, că ar fi fericit zece oameni nevolnici ca Vintilă. Seara, după ce se îmbăta, Pralea începea să numere banii și de multe ori adormea cu o mână în casa de fier. N'avea nevastă, era văduv; avea doar o fiitoare, o femeie cu ochii mereu învîineți de bătaie. Toată lumea știa că fiitoarea lui Pralea cârciumarul ședea cu el și-i îndura bătăile, numai ca

să-i fure bani. După ce s'o sătura de bătaie și de bani, o să-l lase.

Vintilă s'a dus în magazia gazdei sale și-a luat de-acolo un cuțit vechi, pe care îl știa pus pe o grindă de lemn. Cuțitul servea doar la tăiatul porcului, de Crăciun. A luat custura și l-a frecat-o cu o cărămidă, până ce a dat jos rugina de pe ea. Apoi a înfășurat-o într-o foaie de jurnal și-a pornit spre Pralea cârciumarul. Pașii săi erau neregulați, pași de criminal începător. Se ducea săucidă; dar de-acolo avea să plece cu bani; ce va face cu ei? O să se ducă la Floreni, să scrie un roman. Ce muncă de prisos? Ce gazetărie, slugărintă la alții? Roman. Literatură serioasă. Un roman de război, cum era moda atunci. Cu fantazia sa bogată, pe care o avea, putea să scrie și cinci romane. Bani să fi avut. Acesta era rostul său, și-l descoperise: scrisul. În ființa sa zăcea literatul nedescoperit. Se înțelesese singur, isbutise, și acum mai rămânea să-l ajute Pralea cârciumarul cu banii săi. Nu-i cerea toată averea, doar o mică părticică din ea; atât de puțin îi cerea, că nici cât pișcătura unui purice n'ar fi simțit, dându-i-o lui Vintilă. Acestui om modest, care nu se credea un Napoleon Bonaparte ca Rascolnicof, nu se credea nici măcar geniu; n'avea pretențiuni mari. Mergând pe stradă cu cuțitul la subțioară, el se descoperise literat. Nu-și dădea seama pentru ce vroia să se ducă la Floreni, de ce nu-și găsea rostul în viață. Pentru ca să fie literat trăsese

astfel. El scria, dar nu-și înțelegea adevărata menire; până atunci scrisese din plictiseală, nedându-și seama că era destinat creațiilor artistice ale scrisului. Dar viața sa fusese altceva decât viața unui om predestinat să dea oamenilor lucruri mărețe. Era un om foarte aparte, un posedat al frumuseților abstracte. Se ducea să fure pentru frumos, pentru artă, pentru dumnezeire. Așa au fost toți marii creatori: s'au ridicat pe pedestale făcute din compromisuri. El nu era un geniu, se socotea, modest, un om mai mic care, cu timpul o să se poată ridica la culmi nebănuite. Nu mai departe, coana Mina i-a spus într-o zi: «Domnule Vintilă, mi-am luat îndrăzneala de-a citi câteva foi de-ale dumatile, le-am găsit pe masă. Frumos scrii, zău! Mi s'a părut că citesc într-o carte adevărată».

Când i-a spus coana Mina vorbele astea, el a strâmbat, nemulțumit, din nas. Nu și-a dat seama că era o confirmare a valorilor sale. Acum, când se duce la Pralea cârciumarul, da! își dă seama de tot ce se petrece cu el, îi e mintea înfierbântată și gândește astfel, superior, cald, adevărat.

Vintilă a ajuns la Floreni, fără a mai fi nevoit să-l omoare pe Pralea cârciumarul. A găsit pe bețiv, așa cum dorea: dormind, cu mâna în casa de bani. Nici n'a mai scos cuțitul, nu era nevoie, s'a dat doar pe după teighea, după ce au plecat cei din urmă mușterii și și-a înfipt mâna în grămada de hârtii albastre, alături de mâna cârciu-

marului. Numai că acesta, beat-beat, pândea pe cineva, căci a apucat vânjos mâna lui Vintilă, gata să i-o sfarme. Noroc că era atât de beat încât nici ochii nu și-i putea deschide. Vintilă și-a simțit inima cum încremenea. Era gata să leșine. A început să tremure și-ar fi fugit fără să mai doarească ceva. Tot spaima l'a învățat ce să facă. A dat, disperat, un pumn cârciumarului, în față, făcându-l să cadă de pe scaun. S'a salvat și-a rupt-o la fugă, pe ușe, ținând, strâns în mână rodul trudei sale, un ghemotoc de hârtii. A tot fugit pe străzile întunecate, vreun ceas, până ce și-a dat seama că nu-l urmărea nimeni. Intr'un maidan a căzut cu fața în sus, ostentiv de moarte. Când a făcut socoteala banilor furați, erau douăzeci și ceva de mii de lei. Una însă, numai pe jumătate; partea cealaltă rămăsese în mâna cârciumarului jefuit, sau căzuse pe jos.

Furase! După ce s'a desmeticit și-a dat seama de prostia care făcuse. Il durea fapta. Furase! Ar fi dorit să fie prins și băgat în lanțuri, ca să se termine odată cu viața aceea fără busolă. Furase! Dece furase? Așa îi ordonase celălalt om din el, cel ascuns sub fardul unei imitații de cinste. Furase, tot așa cum ucisese la Iași, fără logică, așa cum furase nevasta celui pe care îl omorâse. Văzuse pe Valeria, chinuită în căsnice, și-o sfătuisese să fugă cu el. Ea îl urmase. Amândoi mințeau: fugiseră pentru că se doreau unul pe altul. Vânătăile de pe

corpul Valeriei, urmele bătailor soțului ei, nici nu erau trecute, când se afla goală în brațele lui Vintilă. O dureau încheieturile când acesta o strângea în brațe, mai tare.

Acum furase. Dacă ar fi spus gazdei sale că a furat, nu l-ar fi crezut; îl știa om fin. Dar dacă i-ar fi spus că s'a dus cu cuțitul, gata să ucidă? Atunci l'ar fi crezut puțin scrântit,, pentru că nu știa de prima crimă a lui Vintilă.

Dar nu era nebun?

Nu și-a pus această întrebare într'un mod temeinic. Nu era în stare; până a doua zi, după ce s'a dus și-a mâncat, s'a culcat, dormind liniștit. Nostim era că nu și-a mai adus aminte de ceia ce îl îndemnase mai mult să fure. Nu se mai gândea că avea obligația să scrie. Vroia să plece din București; gândul acesta îi rămase. De dimineață și-a luat bagajele și-a plecat la gară. Acolo a cumpărat un ziar. Se pomenea în el despre tâlhăria din noaptea trecută. Semnalemente hoțului l'au făcut să râdă pe Vintilă. Fiind beat, cârciumarul văzuse un om mic, zdrențăros și bătrân, în loc de unul tânăr, înalt și curat cum fusese adevăratul hoț. Parcă într'adins spusese așa, ca să nu se dea de urma acestuia. Ooarecum liniștit, Vintilă a trecut în restaurantul gării. Nu-i mai era frică; acolo a schimbat una dintre hârtiile furate, a mâncat, căpătând treptat bunăvoința sufletească de care avea nevoie. În vagon, a stat de vorbă cu ceilalți călători, zâmbind. În tren se discută multe, Vin-

tilă ştia, s'a vorbit şi despre «tâlhăria» sa. Unul dintre călători aflate că hoţul fusese prins: era un vechi client al cârciumei, ca şi al poliţiei, un vagabond fără o identitate clară.

Vintilă s'a făcut galben la faţă. De unde atâtea erori? Sau poate cei din jurul său erau puşi să-l urmărească? Ce era?

— Pentru câteva mii de lei se face atâta caz? zise el, şovăind, rămas singurul care nu-şi spusese părerea. Vorbi, dar regretă; se vedea în el hoţul prost. De unde ştia el că erau doar câteva mii de lei, când nici ziarele nu declaraseră suma furată. De aceia un vecin din faţa sa, zise:

— Nu-i vorba de câteva mii de lei, dumneata nu ştii. Cârciumarul spune că-i lipseşte mult de tot, o sumă mare, o sută de mii...

Vecinul era călătorul care adusese vestea arestării hoţului. Vintilă îl privi cu năşte ochi mari uimit. Oare acela nu era chiar un poliţist pus să-l urmărească? Cum de vorbea de-o sumă care nu era adevărată? Dar nu era poliţist, căci nu l'ar fi lăsat să plece cu trenul. Dece atâta târguială? Şi nici n'ar fi avut de unde să ştie că el era hoţul, când nu-l văzuse nimeni. Era sigur că nu-l văzuse nimeni. Incurajat de aceste gânduri, vorbi ca un om stăpân pe el:

— Cum poate să doarmă cineva lângă o casă de bani în care avea o avere!

Câtiva dintre cei din jurul său îl aprobară. Avea dreptate: era o nerozie; chiar şi-un om care

n'ar fi fost hoț, l'ar fi furat. În gândul său, Vintilă mai zise: «Spre norocul meu a fost nerozia»...

După aceasta se retrase într'un colț al compartimentului, simulând că doarme. Dar s'a gândi mai departe: «Dacă era adevărat că se furase o sumă atât de mare, cine luase restul? Mai venise un hoț în urma sa, după ce cârciumarul căzuse jos, lovit de Vintilă? Ce stupid, în cazul acesta! El dăduse lovitură, și altul furase grosul»...

Așa este viața... Vintilă încercă serios să adoarmă, deși nu-i era somn. Soarele năru în fereastra de lângă el, la o cotitură făcută de tren. Un mîrsoș puternic de pămînt proaspăt răscolit veni pe geamul deschis, din câmp. Vintilă își puse o foaie de jurnal deasupra feței, ca s-o apere de soare. Poate să-și apere și privirea de-a se mai întâlni cu a celor de lângă el. I se părea că-l urmărește cu ochii ca pe un hoț adevărat. I se părea stupidă împrejurarea. Ce rău e că trebuie să trăiești mereu între oameni, chiar după ce ai săvârșit fapte cari nu plac acestora. Dar mai stupid e să fii hoț și să n'ai curajul faptei tale, nici măcar față de tine.

Această constatare îl făcea pe Vintilă să simtă prost.

IV

S'a întîmplat să se ducă la Florență, tocmai în toiu bîlciului anual, când la singurul hotel al orbei nu se mai găsea măcar un singur pat liber.

Prima noapte Vintilă a dormit la birjarul care îl luase de la gară, dar a doua zi, tot birjarul i-a găsit o cameră, la o bătrână pensionară. Nu prea îi plăcuse camera, era largă, fără niciun rost, însă gazda era bună și din prima zi l'a îngrijit ca pe copilul ei. Il iubea pentru că avusese și ea trei băieți și toți îi muriseră în război. Acum trăia din pensia cuvenită durerii ei.

Po urmă și-a dat seama Vintilă de ce camera în care dormea el era așa de mare: cei trei fii ai bătrânei locuiseră în ea. Fiecare avea patul său acolo, așa cum le lăsaseră și se părea că paturile erau încă în așteptarea celor cari le ocupaseră odată. Niciunul dintre băieți nu se însurase. Cel mai mare avusese trei zeci de ani și colțul său era plin de dovezi din specialitatea profesională pe care o avusese în viață: absolvise o școală de silvicultură. Zeci de fotografii forestiere, minuscule, erau agățate pe pereți, fiecare cu explicația sa. Se vedea că tânărul era meticolos în lucrări, ordonat, îi plăcuse ca fiecare obiect să aibă locul său iar, bătrâna, tot așteptându-l în zadar să se napceze, îi respecta mai departe dorința. Nu găzduise nimic peste ce era în colțul bătrânului decât portretul lui, sub care atârna decorația ce-i fusese trimisă acasă, după moarte.

Al doilea fiu, mijlociul, fusese elev în școala militară, apoi sublocotenent, gradul cu care murise. Chipul său de elev era acolo, lângă portretul respectiv. Pe o etajeră de alături se aflau

câteva fotografii de-ale mortului, în diferite poziții și vârste. Cea îngălbenită era fotografia din primul al al școlii militare: tuns chilug, într-o poziție de soldat recrut, cu capelul sub braț și cu o sabie mai lungă de cât jumătatea corpului său.

Mezinul, Titi, cum i se spusese în casă, se cunoștea de la distanță că fusese poet; colțul său rămăsese încărcat cu fotografiile tuturor poezilor țării. Eminescu era reprezentat prin cinci poze. Se vedea că îl simpatizase mult pe poet, elevul din clasa opta a liceului local, mort acum ca cerceș prin Moldova. În acest costum Titi pozase semet, cu pălăria atârnată de umăr, ca să i se vadă pletele frumos îngrijite. Tocul îi încremănise în călmara de pe etajera patului, așteptându-și visătorul; cărțile îndoite pe după coperte, rămăseseră așa de la plecarea celui care le citise. Tot de acolo spunea că Titi se va reîntoarce cândva; numai copia de pe actul de deced, pusă și ea în ramă, cânta jalnic, necrutător, că tânărul murise. Nimic nu era ordonat în partea mezinului, cum era la ceilalți doi frați mai mari: resturi de hârtii, mâzgălite fugar și de neînțeles, se aflau printre filele cărților; creioanele se aflau ascuțite la amândouă vârfurile, cioplite nervos; radierele rupte; călmara știrbă. Numai într-o cutie de bomboane a găsit Vintilă scrisorile de dragoste frumos ordonate și legate cu o panglică roșie. I-a fost rușine să le desfacă, nu putea comite un sacrilegiu, dar Vintilă a zărit pe colțul unei file

un nume: «Sabina». A găsit apoi și portretul fetei: în uniformă de liceu și ea, durdulie, cu ochi vii, zâmbitoare. Jos era scris: «Celui pe care îl iubesc» o poezie banală, găsită des prin albumurile fetelor de școală:

*«De te'ntreabă vreo ființă:
Ce-i amorul pe pământ?
Spune-i că-i o suferință
Ce te duce la mormânt».*

Sabina

Și, parcă neîncrezător în sinceritatea Sabinei, tânărul transcrisese pe dosul fotografiei:

*Sînt singur; ah, și cât de rău
și plin de moarte e văzduhul,
și ploaia, baltă de otravă.
Aș vrea ca gura ta suavă
pe-aceste prafuri să-și dea duhul,
aș vrea pe masă capul tău. (*)*

Da-da, tânărul fusese pesimist în dragoste, se mai vedea din cuprinsul unui caet cu versuri, toate dedicate aceleași «Sabine». Nu avusese dreptate tânărul, căci Vintilă s'a pomenit în prima Duminecă, de dimineață, cu fata, venind să deretice colțul cu amintirile mortului drag. Venea ca la un mormânt; locul de veci al iubitului ei se

*) Din «Litani» poezie de T. Arghezi.

găsea prin cine știe ce groapă comună din cimitirul Moldovei. Sabina nu mai era zâmbitoare și durdulie, se ofilise. După cinci ani dela sfârșitul războiului, ea tot mai venea să ingenuche și să spună o rugăciune, tristă, acolo, pentru iubitul ei fără mormânt. După ce-a terminat rugăciunea, fata s'a ridicat, a sărutat, mutește, mâna bătrânei, cum făcuse la sosire, și-a plecat cu aceiași tristețe pe figură: cu spatele puțin adus.

— Așa face, maică, de când a fost sigură că a murit Titî, i-a spus cu regret, bătrâna, lui Vintilă. Ce crezi, o să se prăpădească și ea, de nu l-o uita...

— Poate că l'a iubit mult...

— L'a iubit, că și băiatul o iubea... Ce să mai zic eu care am pierdut trei trandafiri... I-a venit băiat bun să se mărite; nu vrea. Nu poate să-l uite pe Titîșor al meu...

Din vorbele bătrânei se înțelegea totuș că în durerea ei, constanța fetei o mulțumea. Era o slabă mângâiere pentru pierderea copiilor săi.

Vintilă ar fi rămas pe viață, dacă se putea, în camera aceia. Se simțea departe de lume între amintirile de la cei trei morți. Noaptea, i se părea că se afla cu ei, într'un mormânt comun, că morții erau supărați și-l arătau cu degetul, strigându-l: «Ce cauți aci, tu care ești criminal și hoț?»... Se trezea din somn, amețit de vise urâte, tipând. Alteori cădea în vreun somn fără vise, din care nu se mai trezea decât a doua zi pe la vre-

mea prânzului. În noaptea următoare avea insomnie, citea până apăreau zorile. Atunci eșea pe câmp, unde se înfunda în fânul necosit, rămânând acolo ore întregi, chinuit de gânduri. Cu toate acestea îi era mai bine în Floreni și-ar fi rămas mult timp acolo. Cum orașul trecea drept stațiune climaterică, nu se mira nimeni ce era cu necunoscutul care mergea pe străzi, ca un om bătrân ce-ar fi vroit să-și prelungească zilele cu amăgirea unui aer curat. A făcut, prin oraș, câteva cunoștințe, chiar din primele zile. La bălci a intrat în vorbă cu un tânăr ofticos, care ședea pe o bancă și privea mulțimea. S'a întâmplat ca bolnavul să fie un fost prieten de-al lui Titi, cercețașul mort în Moldova. Fuseseră elevi, amândoi în aceeași clasă a liceului. Au vorbit mult despre mort; pe urmă au plecat, amândoi, ca să continue discuția în parcul orașului. Aci bolnavul s'a întins pe o bancă; respira greu; obosise. Suferea de piept și își aștepta conștient sfârșitul apropiat.

— Iată, i-a spus el lui Vintilă, aci vin oamenii să se tămăduiască de o boală, care pe mine mă ucide lent.. Astea sunt speranțele ciudate pe cari ni le dă natura.

Vintilă a mai cunoscut și pe alți cetățeni ai urbei locale, dar de Pascu Maior se atașase sufletește. Poate unde acela suferea de aceeași boală care bântuia și'n familia sa. Se întâlneau în parc, vorbeau mult, ascultau muzica în fiecare seară, ori jucau șah pe o masă a berăriei din parc. Când

pretenul său nu putea eşi din casă din cauza vreunei ploii care căzuse rece, Vintilă mergea singur în grădina publică, unde rămânea până dincolo de miezul nopţii. În spatele parcului se afla o alee lungă de ploi uriaşi, cari întuneca marginea oraşului cu înălţimea lor. Aleea fusese aranjată de un boier din timpurile vechi, pentru a-i lega parcul de castelul său, din care nu mai rămăsese nicio urmă. Doar ca o tristă amintire mai diănuia acolo eleşteul pe care, ȝiganii, robii boierului îl făcuseră atât de durabil ca să mai poată servi şi azi pentru scăldătoare oraşului.

Când se plimba noaptea printre plopii aleei, lui Vintilă i se părea că vede şirul de boieri şi jupâniţe, mergând în paşi de vată, alături de el. Modernismul desfiinţase boieria care creese parcul şi aleea de ploi, distrusese castelul, ca un protest contra vechii sclavii. Boierii s'au retras în mormintele lor de piatră, trişti. Ies de acolo numai noaptea, ca să plângă castelul distrus, rugina plopilor şi eleşteul părăsit de oameni, după ce s'au bălăcit în el, lăsând loc broaştelor să orăcăie turbate toată noaptea. Pe vremea lor, castelul strălucea în soare, ca un monument de aur; peşti scilipeau argintii în apa de cristal a eleşteului; plopii păreau nişte cavaleri trufaşi pe aleea de piatră albă, spălată zilnic de robii. Atunci era poezia adovărată, nu azi, când lacul este infundat ca o mocirlă, aleea e numai gropi şi plopji necurăţaţi de crengile uscate şi cuiburile de cioară.

Acum, orice piatră veche e dusă la muzeu, în loc de a se pune piatră lângă piatră și să se refacă frumusețea trecutului, iar, oameni ca Vintilă, vin aici să plângă trecutul parcă ar fi ciungi și orbi.

«Ce cauți aci nepricopsitule? l'a întrebat într-o noapte pe Vintilă, umbra unui boier. Vii să faci pe poetul, prin locurile unde eu am muncit? Ți-ai lăsat plete și ți-ai pus zgardă la gât, ca să pari poate un cântăreț al acestor locuri?... Pleacă de aci!... Pe vremea mea n'avea voie să treacă pe aci orice venetic; puneam câinii pe el, ori îl alungam cu robii. Treceam numai eu și pandurii mei desrobitorii de neam... Pleacă de aci!...»

Vintilă s'a reîntors la nopțile din camera sa, luminată doar de candela celor trei morți. Pretutindeni s'a găsit străin, din toate părțile se vedea respins. Cei trei morți îl refuzau în mormântul lor, parcul îl asalta cu dojenile umbrelor boierești, orașul nu-l putea suferi, văzându-l stând, în timp ce lumea muncea. S'a dus la Pascu și i-a spus:

— Voi pleca de aci.

— Dece? Te reclamă treburile?

Vintilă a vroît să-l întrebe: cari treburi?, dar a murmurat un «da» nelămurit oțelene om se cuvine să aibe treburile sale

— Imi pare rău că pleci, a mai spus Pascu, mă obișnuisem cu dumneata și așa fi vrut să te văd mereu. Nu mai am mult de trăit, toamna asta mă duc și eu... Am început să simt sfârșitul

Vințilă a mai rămas, gândul plecării mai era temeinic. A încercat să scrie, după cum își propusese, romanul său de război, să însăleze poveste, povestea celor trei morți din camera sa, dar n'a avut puterea să umple două pagini măcar.

Intr-o zi a primit o scrisoare de la sora sa, Caterina îi spunea că îi era tot rău, ca și mamei sale. I-a răspuns, chemând-o la el pentru vreo două săptămâni. A început să facă pregătiri pentru primirea fetei. A mai scris și Valeriu de care nu mai știa nimic de un an încheiat. Pentru că îl apucase patima corespondenței i-a mai scris Ketei și Picăi. Aceștea le-a scris că era bolnav și că venise la Floreni pentru însănătoșire. Tot minciuna asta i-a scris-o și lui Antim Chelaru.

De la sora sa a primit o carte poștală cu câteva rânduri triste, scrise nervos, ca de un om bolnav: «nu pot veni dragă frate, mama e grav bolnavă, Tusea mea se pronunță tot mai năprasnic. Sora ta, Caterina».

În urma acestei vești amare, ar fi trebuit să se ducă acasă; mamă-sa, desigur, murise iar Caterina se afla și ea într-o stare neferică, după cum știa. Nici n'a încercat să plece; cum era să lăsa ochii cu tatăl său care avea să-l judece mai drastic? De aceea nu s'a dus, dar a trimis Caterinei două mii de lei din banii furati de la Pralca cârciumarul. Alți bani nici nu avea.

Pică i-a răspuns printr-o telegramă, urându-i

însănătoșire grabnică. Antim Chelaru i-a trimis două cărți noi, pe care le scosese de curând. Mai rămăseseră Valeria și Keta. De Valeria era sigur că nu-i va răspunde și, poate că nici el nu-i dorea acest răspuns. Ii scrisese fără să-și dea seama, găsindu-i numele amestecat printre gânduri și-a căutat să-l uite repede. Dar Keta? Ce era cu ea? Il uitase, Nu știa atât de răutăcioasă ca să nu răspundă chiar unui om pe care îl uitase. Dacă nu-l iubise cu prea mult foc pe Vintilă, dar totuși îi fusese drag, căci avusese el și părți bune. Ținuse la Vintilă, ca la un obiect mai de preț, căutase chiar să-l ferească de multe neplăceri. Era o fată care se pricepea să prețuiască un lucru bun, față de altul rău. De aceea i-a răspuns, deși ceva mai târziu, peste vreo două săptămâni, când Vintilă nu mai avea vreo speranță. Ii scria că-l căutase prin București, pe acasă dar că gazda nu voise să-i spună unde se afla. Ii reproșa că el o învățase, ceia ce nu era adevărat, pentru că Vintilă nu se mai gândise la nimeni când plecase din Capitală. «Voi veni să te văd, Miercuri, de dimineața, cu trenul, spunea Keta. Dacă, nu vrei să se știe cine sunt, îl mai sfătuiă ea, spune oamenilor de acolo că sunt sora ta. Cred că e mai bine așa. Oricum, așteaptă-mă, Miercuri dimineața, la gară. Sper că nu ești chiar atât de bolnav ca să nu poți ieși din casă».

E drept, atunci când îi scrisese Vintilă, o mințise, nu era bolnav, dar acum, când primise scri-

soarea ei zăcea în pat. Vintilă alergase o noapte pe câmp, rătăcind printr'o ploaie rece. În preajma munților ploile sunt ca gheața, după o zi de fierbințeală solară. Eșise pe câmp numai în cămașe, fără haină, seara și cum pieptului său provenit dintr'o familie de tuberculoși atâta i-a trebuit, Vintilă s'a întors acasă, bolnav. A tușit tot restul nopții, crezând că va muri până la ziuă. Din neașteptat s'a dus la gară, mai mult amețit. Kela a coborât din tren, încărcată cu tot ce era necesar unui om bolnav. Bine făcuse căci, ajunși acasă, Vintilă s'a întins în pat, cuprins de o febră puternică. Seara, după ce a plecat doctorul pe care îl chemară disperati, a sosit și o telegramă de la Caterina. «Mama a murit».

Ștreaga a completat tăria febrei care pusese stăpânire pe tot corpul lui Vintilă. Noaptea a petrecut-o într'un delir puternic, ca o dovadă că sănătatea sa, pe care nu se pricepuse s-o prețuiască, intrase cu un picior pe poarta cimitirului.

V

«Vino! a murmurat, stins, Vintilă în fierbințeala febrei care îl făcea să delire. A întins slab o mână în jurul ei ca să apuce pe cineva. Vino, să mergem departe, Maria... departe de lumea aceasta care mă urăște și îmi spune: Isus Nazareteanul, Regele Iudeilor... Și atunci Isus a pornit pe-o câmpie de foc, ținând de mână pe Maria din Magdal,

femea care venise să i se plângă de suferințele ce-i stăpânea sufletul. El o înțelegea și pătimea cu ea: Maria din Magdal era sora lui, mama lui, sufletul lui prea încercat de Dumnezeu cu chinuri omenești. Au mers departe, urmați de cei do spre zece apostoli credincioși. Lumea s'a dat în lături din drumul lor; **nu-l mai înțelegea pe Isus** care bătuse cu biciul pe vânzători de pietre prețioase și aur din pragul templelor, făcea soră și mamă dintr'o curtezană.

«Cu cât voi fi mai neînțeles, cu atât am mai multă dreptate, a spus Isus către apostolii din urma sa. Dumnezeu care mă stăpânește, e greu de înțeles și nu fiecare om care se închină seara, ori dimineața, a intrat în voia lui. Eu sunt voia lui Dumnezeu, pentru că pot iubi nesuferitul și vreau să fac om curat din el. Cine poartă aur pe el pe nedrept, dar totuș se închină lui Dumnezeu, nu-i credincios. Cine aruncă aur în cutia milei, dar nu-i simte lipsa, n'a mulțumit pe Dumnezeu... Tu, Maria, care ți-ai dat pe pământ floarea tinereții tale, ca să sature răii, ești o nenorocită și eu am mai multă nevoie de un om ca tine, îndreptându-te, ca să-l mulțumesc pe Dumnezeu!.. Cine te-a îndrumat spre mine?».

«Lumina ta!» i-a răspuns Maria din Magdal, căzându-i la picioare, iarăș.

«Ridică-te!» i-a poruncit Isus. Nu vreau lacrimile tale, cât căința pentru ce ai făcut».

«Isuse! Dă-mi binecuvântarea ta și nu mă voi

plânge de durerea pietrelor cu cari voi fi lovită pe nedrept».

Isus a binecuvântat-o, zicând, după plecarea ei:

«Numai această femeie va avea inima să vină ca să plângă sub crucea mea, pentru că ea are inimă, ca și mamele noastre toate».

Apostolii l'au urmat în tăcere; seara de primăvara era caldă și Isus s'a deschecat la gulerul cămășii sale, răcorindu-se din mers. Era agitat, punându-și oamenii pe gânduri.

«Dece nu vrei să te odihnești, Isuse?» l'a întrebat Iuda, după ce și-a numărat încăodată arginții din palmă. Iuda avea dreptul să țină bani la el, cu cari plătea bărcile când treceau vreo apă

Isus l'a privit senin; părul îi era ud de sudoare și barba încâlcită, plin cu nisipul adus de vârteje. Dar privea senin.

«Cât de mult te doare pe tine oboseala mea i-a răspuns Isus, lăsându-și privirea pe mâna în care Iuda a băgat banii în buzunar. El era singurul dintre aposoli care avea buzunare. Apoi a zis cu o voce mieroasă:

«Cum să nu mă doară, când știu că mâine vor veni omenii la tine, ca să-i tămăduiești de rele?».

«De ce ți-e dor ție, Iuda, de odihna mea, sau de bani?».

«De odihna ta.

«Ca să poți număra banii?»

«Tu ești Isus și știi mai bine de cât mine, cu voiața lui Dumnezeu».

«Dece nu pleci, Iuda?»

«Pentru că vreau să te văd Dumnezeu... Neamul meu e mare și dacă se va închina ție, cui o să se închine?.. Sunt neam de tâlhari, Isuse; noi n'am avut Dumnezeu. Vreau să mi se despart neamul de cei cari te urăsc pe tine și pe cel de sus; să-i dau un Dumnezeu care trăiește pe pământ, pe tine. Azi, Maria din Magdal a fost doar un singur suflet, dar mâine vor umple deșertul milioane de suflete și vor cuceri pământul zarafilor pe cari i-ai bătut în Templu».

«Ce pot face mai mult cu puterea de la Dumnezeu, de cât ce am făcut. I'am întrebat Isus, așezându-se pe o piatră.

«Să oprești puhoiul relelor, să nu vindecii doar un bolnav, sau să îndrepti doar un rău, de când răsare soarele și până când apune; să fii în fiecare casă de om, să te iubească toți copiii, să te aibă toți bolnavii de pe pământ la căpătâiul lor și judecători; să tremure când vor da cu ochii de chipul tău.

«Vrei să mă vinzi soldaților stăpânirii, Iuda?

«Nu».

«Cât o să primești pentru mine?»

«Nimic».

«Fraților! a strigat Isus către apostoli așezați și ei pe pământ. Unul dintre voi mă va vinde soldaților pe bani».

Petru, cel care îl iubea mai mult pe Isus, a venit lângă el și i-a șoptit, tremurând de emoție:

«Eu nu te voi vinde. Dar nici altul nu va cînteza».

«Pentru că tu mă iubești, zici astfel Petrule».

«Ești Isus».

Isus a lăsat capul sprijinit pe un braț și a zis, plângând:

«Facă-se voia ta, Dumnezeule!».

Pe urmă s'a sculat, fără altă binecuvîntare și-a pornit spre un deal din apropiere, ca să se roage la umbra unui măslin bătrîn. Acolo Tatăl Ceresc îi dăduse multe sfaturi și-i întărise sufletul în multe dureri. A găsit maslinul tăiat. Cine scrisese oare pe rădăcina maslinului: «Aci s'a rugat Isus»?

«Iuda»... a murmurat Isus, înapoiîndu-se la apostoli, fără să se mai roage. Copacul fusese sufletul său. Iuda nu mai era acolo; numărase banii și spusese că-i mai lipsesc treizeci de arginți pentru a împlini costul unui cal arăbesc.

«Dece nu te-ai rugat Domnului?» l'a întrebat Petru pe Isus văzându-l atît de curînd între ei. Isus avea lacrimi în ochi.

«Dumnezeu mi-a poruncit să nu mă mai rog. Sunt fiul Lui. Iuda mă va face fiul Omului, ca să rămân între oameni. Haide-ți la cină».

Apostolii l'au urmat; le era foame. Au fost duși pe-o altă cărare, ca să vadă și ei maslinul tăiat. Apostolii l'ar fi bătut pe Iuda.

«Frații mei! le-a spus Isus, împărțindu-le pâi.

nea, vă dau sufletul meu, trupul meu, gândurile mele. Aveți și partea lui Iuda să i-o dați când o veni, căci lui l-am oprit partea cea mai bună.

«Sunt aici» a strigat Iuda dintr'un tuf ș.

«Unde ai fost?» l'a întrebat Isus, sărutându-l pe frunte.

«Pentru tine am fost».

«Dece ai tăiat maslinul lângă care mă rugam?»

«Ca să rămână».

Din partea de unde venise Iuda, se auzeau arme zăngănind și murmure de oameni cari se furișau prin tufșuri. Petru care avea voie să poarte sabie, a scos-o, strigând:

«Pe cine căutați, mișeilor?»

«Lasă sabia să-ți ruginească în tăcă, i-a spus Isus. Nu pentru a lovi oameni ți-am dat voie să o porți. Sabia e făcută doar pentru a tăia otgoanele tari». După aceasta a plecat spre măslinul tăiat, spunând lui Iuda:

«Mă voi ruga pentru tine, arbore beteag».

Iuda a d'spărut îndată, lără să-l fi văzut cineva încotro perise. Simon, mucenicul cel mai tăcut, a luat totuș cuvântul:

«Isuse, Iuda te-a vândut oamenilor lui Pilat guvernatorul roman».

«Eu nu cred», a z'is Toma.

«Și spun că tine, Toma. Tu ai dreptate», a mai spus Isus, continuându-și drumul spre locul unde vroia să se roage. A căzut la pământ, plângând. Petru era prin apropiere. Un soldat înar-

mat s'a apropiat de Isus și, punându-i o mână pe spate l'a întrebat:

«Tu ești Isus, căruia i se mai spune și Regele Iudeilor?».

«Eu sunt Isus, dar nu și Regele Iudeilor. Ce veți cu mine?».

«Am venit să te luăm pentru că ai răsculat noroadele contra Impăratului».

«Eu nu cunosc alt Impărat afară de Dumnezeu. Cum puteam răscula noroadele contra Lui? Dacă mai este cineva care se crede Impărat, să-l duceți la închisoare. N'am niciun gând pentru el».

Soldatul a strigat către alți soldați:

«Luați-l!».

L'au rostogolit prin măracini, în hohote de râs. Petru a sărit să-l ajute să meargă.

«Te doare Isuse,»

«Sunt om», a răspuns el, fără a mai scoate o lacrimă.

Soldații l'au dus pe Isus între sulite, ca să nu se apropie cineva de el, până'n curtea guvernatorului. Acolo l'au legat de un stâlp, unde a stat până s'a luminat de ziură. Mulțimea venise și ea, umplând curtea.

«Dacă ești fiul lui Dumnezeu, dece nu scapi din lanțuri?» i-a zis lui Isus, un zaraf.

Alt om din mulțime, care tubea pe Isus, a strigat și el:

«Arată-i că ești fiul Domnului!»

Un copil s'a apropiat de Isusi, plângând:

«Eu cred că ești fiul lui Dumnezeu, pentru că l'ai vindecat pe tata de lepră».

Isus a pus o mână pe capul copilului și l'a rugat:

«Dă-mi apă».

Copilul a venit repede cu o cană cu apă, dar un soldat din gardă i-a dat cu piciorul, răsturnându-i-o.

«Nu nesocoti copilul, a spus Isus, soldatului. El e nevinovat de faptele voastre și de gândurile mele dacă v'am făcut vreun rău».

După ce s'a sculat, Pilat, guvernatorul roman a eșit în pridvorul casei, înconjurat de preoții cari reclamaseră pe Isus. Pilat a întrebat pe un slujitor:

«Acesta este?»

Slujitorul a răspuns afirmativ. Atunci Pilat s'a întors spre preoți, arătându-le pe Isus:

«Iată omul! le-a spus. Eu nu-l cred vinovat de ceva».

«Ba da, s'a repezit un corifeu gras e vinovat că vrea să fie Rege».

«Poate că nu vrea el. Oamenii îl numesc astfel».

Preoții evrei s'au înverșunat, l'au cerut pe Isus ca să-l judece ei.

«Bine, duceți-l la Ana, preotul cel mare a mai zis Pilat, și ce-o zice el, așa să fie!...»

Ana n'a spus nimic. L'au dus pe urmă pe Isus la alt preot, la Caiafa, care nici el n'a spus o

vorbă, lăsându-l tot pe Ana să hotărască. Ana l'a trimis din nou la Caiafa.

Jocul acesta a lăsat să se vadă că fiecare judecător fugea de răspundere, dar prin tăcerea lor fiecare vroia ca Isus să dispară. Tot această dorință o aveau Zarafii și fariseii contra cărora Isus lupta cu biciul. Ei țineau bisericile și preoții, de voința lor dar trebuia să asculte judecătorii. Văzând că Isus o să scape, fariseii și vameșii și-au format o mulțime, compusă din hoți și tâlhari, care a cerut să-l judece ca pe Isus. Isus a fost bătut de mulțime, cerând moartea pe cruce pentru el. Pilat a vroit să-l scape, grațindu-l cum se obișnuia de Paște, dar mulțimea zarafilor a cerut ertare mai curând pentru Barabas tâlharul, decât pentru Isus. Barabas tâlharul ucise doar câțiva oameni, dar Isus învenina popoarele.

VI

De câți ani nu mai văzuse Vintilă, Măgurenii, orașul său natal? De foarte mulți, că nici el nu-și mai aducea aminte. În timpul războiului, când era pe front și tunurile bubuiau amenințătoare pentru toată lumea, Vintilă se întreba: «Oare voi mai vedea Măgurenii mei, vreodată?» A trecut războiul, dar la Măgureni tot nu s'a dus. Vrei să vezi pe cineva care ți-e drag, numai într'un moment când ești departe și știi că oricât ai da dorința nu ți se realizează, dar după ce pericolul a trecut, uiți ușor și te dai după alte plăceri mai

apropiate. Aşa făcuse Vintilă, uitase de Măgureni şi de dorinţa de a-l revedea. Se reîntorcea acum, singur şi trist. Plecase din Floreni, după ce se însăntătoşise puţin. Revenea acasă, la ai săi. Keta plecase şi ea la Bucureşti. Nu erau făcuţi pentru a rămâne mult timp împreună.

Când a intrat în oraşul său natal şi-a revăzut bulevardul gării, aşa cum îl lăsase la plecare, inima i s'a umplut şi mai mult de tristeţe. Nimic nou, după atâţia ani! Străzile erau aceleaş, cu aceleaş case, cu aceiaşi pomi, ca şi liniştea, ca şi prăvălişse cu firmele lor. În această tristeţe a avut loc totuşi un dram de bucurie pe care i-o dădea revederea urbei copilăriei sale. Acolo văzuse el lumina zilei, prima dată; acolo, departe, peste valea din fundul oraşului. Ii veni în minte povestea ciudată a naşterii sale, pe care i-o spusese ră mereu părinţi săi. Înainte de-a se fi născut Vintilă, mamă-sa avea o soră măritată cu un bulgar, peste Dunăre, la Nicopole. Bulgarul venea mereu cu marfă la bălci, în Măgureni. Era negustor de pielărie. În fiecare an avea cea mai frumoasă baracă din iarmaroc. Pe vremea aceea era obiceiul ca Români şi Bulgari să se viziteze cu mărfurile lor pe la târguri. Nu se prea obişnuiau pe atunci paşapoarte sau altfel de autorizaţii. Omul încărca barca cu marfă şi trecea Dunărea; la malul celălalt avea să vadă ce era de făcut. Oricum, dar înapoi nu se mai ducea cu marfa. Erau multe căi de împăcare.

Intr'o zi pielarul bulagr a văzut în bâlci pe sora mamei lui Vintilă, care era tânără, frumoasă și domnișoară. S'a înamorat de ea. Pe urmă s'a terminat bâlciul, dar Bulgarul nu mai avea de gând să se reîntoarcă la Nicopole. Marfa și-o năpustise într'o magazie, la voia întâmplării, pe când el o ținea numai într'un chef cu lăutari pe la poarta fetei. Intr'o zi n'a mai putut să rabde, a intrat în curte și s'a dus la tatăl iubitei după care înebunise.

— Dă-mi fata, bre nene Gheorghe, i-a zis Bulgarul, cu lacrimi în ochi. Plângea fără rușine, căci toată lumea îi cunoștea focul. Ajunsese că și copiii se uitau curioși după el.

Bătrânul l'a privit în ochi, i-a fost milă, dar i-a răspuns hotărât:

— Nu dau fata decât după unul de-ai mei...

Adică după un Român, vroia să spună.

— Sunt creștin și bogat, nene Gheorghe, ce naiba!..

— Oi fi tu creștin și bogat, dar eu nu-mă înstrăinez neamul, să știi.

— Am s-o fur, bre, dacă nu vrei.

— Fur-o, dacă poți.

Se vede treaba că bătrânul nu știa că și fata iubea pe Bulgar și că amorozații se înțelesesă între ei. Nici trei zile n'au trecut, când prin oraș s'a ivit un șvon, ca un fulger: «Fata lui Gheorghe Turneanu, a fgit cu Stavru pielarul în Bulgaria.

Bătrânul n'a mai eșit prin oraș, multă vreme:

îi era rușine de lume, dar nici Bulgarul n'a mai venit pe la bălci, în Măgureni, vreo doi ani. Dar timpul care moaie toate, a îndulcit și inima oamenilor. Intr'o zi Gheorghe Turneanu a fost văzut trecând spre port, încărcat cu pachete și foarte grăbit.

— Incotro, nene Gheorghe? l'a întrebat un prieten, care știa ceva.

— Mă duc pe la fie-mea, la Nicopole.

Se împăcaseră. Fata venise și ea, cam pe neștiute, cu bărbatu-său, d'un Crăciun, la Măgureni. Pe urmă n'a mai surprins pe nimeni vizitele acestea și într'o vară, la bălci, Stavru pielarul a avut o prăvălie, cum nu mai avusese de frumoasă. Atunci mama lui Vintilă, pe când îl purta în pâtec, s'a dus să vadă pe sora sa în Bulgaria. Mai târziu a venit și bărbatul său și-au stat acolo până aproape de Înălțare. Intr'o noapte femeii însărcinate i-a venit sorocul să nască. Dacăr fi fost singură, naștea la soră-sa, dar bărbatul n'a vrut în ruptul capului să știe că are copil cu pecetea: «Născut în Bulgaria». Să se fi numit copilul său bulgar? Nu se poate! Or fi Bulgarii de treabă, dar el era Român. Și-a luat nevasta, cum a putut, în toiul nopții și-a plecat la Dunăre. Acolo a găsit o barcă cu care a trecut pe malul românesc.

— Aci poți naște i-a zis femeii sale.

Nici nu puteau merge mai departe, bolnava țipa de chinurile facerii. S'a găsit o bătrână pes-

căreasă care s'a oferit să ducă femeea în oraş pe o targă pusă pe spinarea a doi măgari. Sus, la primul popas, în mijlocul dealului dintre malul Dunării şi oraş, mama lui Vintilă j-a dat naştere. Patul lehuzei a fost targă de pe cei doi măgari.

Aşa venise pe lume Vintilă; o întâmplare hazlie, despre care se vorbea mereu în casa lor. Revenind în Măgureni şi-a reamintit de întâmplarea asta, şi-a zâmbit. Zâmbet trist, îndurerat aproape. Avea de ce să fie trist: se reîntorcea acasă, după atâta vreme, mai rău decât cum pornise odată spre Bucureşti. Nu mai purta în suflet ambiţia de atunci. Pe vremea aceea vroia să se întoarcă acasă cu un titlu de doctor în buzunar. Pe strada asta principală, vroise să aibe o locuinţă, cu o firmă frumoasă în peretele casei: VINTILA ROSMAN. MEDIC. Apoi să se însoare cu o fată bogată din oraş; lumea să vină la el, medicul cu renume de tămăduitor. Când ar fi eşit pe stradă toţi oamenii l'ar fi salutat cu respect. Oraş tăcut, îndepărtat de centrul ţării, plin de oameni cinstiţi. Ce tânăr plecase de aci, făcuse numai frumuseţi.

Când a intrat în curtea casei părinteşti, sora sa Caterina era pe prispă, la soare, boala. Vintilă trimisese anume bagajele acasă cu o birje şi el venise pe jos. Nu voise să apară dintro'dată, fără a le da de ştire. A întins mâna fetei peste ceardac şi ea i-a dus-o pe obrazu-i încins de febră, cu lacrimi în ochi, muteşte. Era fericită că-l vedea. A plâns şi el, văzând-o atât de schimbată.

Ce făcuse boala din Caterina! Cât de mult o schimbase! De-ar fi văzut-o pe stradă n-o mai recunoștea. Era aproape toamna, un soare cald acoperise prispa albă cu o lumină vie; cupele multicolore ale zorelelor din față erau adiate ușor de vânt, mișcându-se; clopoței nouți. Chiparoasele răspândeau mirosul cald prin aer; mușcatele tremurau prin sacșii. Matei a luat, printre flori, mâna slăbită a Caterinei și i-a sărutat-o cu lacrimi. Lăbuș a venit la picioarele lui, gudurându-se. Cât de mult îmbătrânise și animalul acela!...

— Ce ai fetițo? a întrebat-o Vintilă, târziu.

— Mi-e rău, nene. Dar nu mai plânge; crezi că n-o să mai fac bine? Te înșeli; mi-a spus doctorul Achim că peste o lună de zile n-o să mai am nimic. Doctorul Achim Petrace e foarte bun, mi-e prieten, ține la mine. Nu-i așa că e bun medicamentul ăsta pe care mi l'a dat?

— E foarte bun, a aprobat Vintilă, ca să n-o întristeze, căci medicamentul nu era decât un simplu calmant.

— L'a comandat la București, pentru mine. Ce om de treabă! mă simt bine cu doctoria asta, dorm toată ziua și toată noaptea; mă odihnesc. Când ai venit, era gata să adorm, dar mă scol și mergem la tată. El nu știe că ai venit.

— Ce face tata? a întrebat-o Vintilă speriat că o să dea ochii cu el.

— E tovarăș cu un pescar. Vinde pește în piață.

— De mama nu-mi spui nimic?

— Să nu mai vorbim de ea, l'a rugat Caterina, nici cu tata să nu vorbești, că-i face rău. Până ce a murit, a întrebat de tine, vroid să te vadă. Trebuie să-l vezi și tu pe doctorul Achim; vrea să te cunoască. Când te duci la el?

— Chiar azi.

În ziua aceea, spre seară, Vintilă s'a dus la doctorul Achim. A fost primit cu multă bunăvoință; doctorul era un om de treabă, așa cum spusese Caterina. Dădea o atenție deosebită acestei bolnave și Vintilă a fost mirat puțin.

— Ce face sora dumitale? l'a întrebat medicul cu o figură îngrijorată. N'am văzut-o de aseară.

— Dumneata știi mai bine ce face sora mea, domnule doctor, i-a răspuns Vintilă, trist.

— Da, știu și, nu-i lucru de glumă. Are plămânii atât de slăbiți că nu pot rezista vieții care se bazează numai pe rezistența organismului. Vrei să-ți spun adevărata situație, Ești bărbat și, în plus, te-ai ocupat puțin de medicină: sora dumitale e grav bolnavă...

— Cât de gravă, domnule doctor?

Achim Petrache nu i-a răspuns, s'a ridicat de pe scaun și-a trecut în cabinetul de alături. De acolo s'a reîntors imediat ținând în mână un clișeu radioscopic. Pe el se vedeau două pate cenușii înconjurate de două rânduri de oase.

— Iată-i, zise doctorul, aci sunt plămânii domnișoarei Ecaterina... privește-i în lumină. Li vezi: tratamentul cu calciu pe care i l'am aplicat pe

primăvară, cicatrizase rănilor, dar n'a putut să-i întărească. De aceea s'au smochenit, sunt chirciți, n'au vigoare, sângele nu-i mai hrănește normal și, din zi în zi, ei se vor strânge tot mai mult, până ce nu vor mai funcționa defel.

— Atunci? întrebă Vintilă deși înțelesese tot.

— Atunci... repetă medicul șovăind, nu știi?

— Nu se mai poate face nimic, domnule doctor?... Vreo încercare, ceva, știu eu!...

Doctorul băgă clișeul într-o mapă, pe care o puse pe genunchi.

— Te rog să mă crezi că am vroit s'o scap pe sora dumitale, a fost dorința mea din fiecare clipă.

— Ași vrea să știu, domnule doctor, cât mai are de trăit sora mea?

— Cel mult o lună, murmură, întristat, Achim. Peste două săptămâni nu se va mai da jos din pat, de cât ca să meargă până la ușe. Plămânii pe cari i-ai văzut în fotografie, sunt cei de acum două luni... mă îngrozesc să-i mai fotografiez încă o dată...

Vintilă lăsă să-i cadă două lacrimi din ochi, dar îi șterse repede. Aproape că nici nu observă dispariția doctorului din cameră. Când se găsi singur, dădu drumul lacrimilor să curgă în voie, și plânse câteva minute. Doctorul Achim reapăru fără halat, ținându-și pălăria într-o mână, ca de plecare.

— Te însoțesc și eu, zise el, merg s'o văd pe domnișoara. De altfel o văd în fiecare seară...

Îl luă de braț pe Vintilă și eșiră în stradă. Acolo chemară un birjar care tocmai trecea prin fața lor.

— Urcă-te, îl invită pe Vintilă. E o seară frumoasă și n'ar fi rău s'o plimbăm puțin și pe bolnava noastră.

Vocea doctorului era schimbată. Vintilă rămase uimit: plânsese și el cât lipsise din cameră.

Când au ajuns acasă Caterina era la poartă.

— Sunt gata!, le strigă ea, nu mai oboariți.

— De unde știai că venim să te luăm cu trăsura? întrebă Vintilă, mirat. În locul fetei răspunse doctorul Achim, înveselit ca prin minune.

— Asta este înțelegerea noastră: când e o seară frumoasă, ne plimbăm cu trăsura.

Caterina urcă și se așeză între ei. Doctorul îi puse o mână pe fruntea încinsă.

— Să mă faci bine, doctore, îi spuse ea, ținându-i, disperată, o mână în mâinele ei. Nu-i așa că în curând voi fi sănătoasă.

— Da, da, răspunse el cu aerul cel mai convins, în timp ce Vintilă făcea eforturi să nu izbucnească în lacrimi. Pun viața mea zălog, dacă n-o fi așa...

«Minte» gândi Vintilă. Când privi curios spre doctorul Achim, văzu că sora sa îi strângea mai departe mâna. Atunci înțelese de ce mințea el.

VII.

Caterina a murit într'un miez de noapte; cearnicul bătea spre ora cu care începea ziua următoare, când fata și-a dat sfârșitul. Murise odată cu ziua care se termina și, fatal, în aceeași zi când mușcatele toate se ofiliseră de toamnă pe policioara cerdacului. Stăpâna nu mai putea coborî din pat, ca să le ferească de răcoarea nopților.

De dimineață Vintilă se dusesese la doctorul Achim. Il rugase doctorul să vină, ca să-i comunice starea bolnavei. Așteptau desnodământul fatal. De zece zile Caterina nu se mai putea ține pe picioare, slăbise de tot sub privirea medicului. Se vedea tot mai neputincios în fața boalei; fata zăcea în patul care acum îi rodea corpul, iar rănile o usturau. Vintilă o îngrijea, îi dădea mereu medicația, căuta să-i aline durerile, pe cât putea. În mintea fetei creștea totuși speranța însănătoșirii, se vedea mergând spre bine, făcea planuri frumoase pentru viitor.

În ultima săptămână Caterina a început să-și trăiască sfârșitul, vorbea fără control pe jumătate adormită. Și-a denunțat dragostea sinceră ce-o purta doctorului Achim; îl iubea pe acest om care trecuse neînțeles între cei din jurul său. Vroia să plece cu el departe, în lume, să trăiască singuri.

Când s'a dus Vintilă la el, de dimineață, doctorul Achim părea distrus. S'a destăinuit că nu putea merge s'o mai vadă. A motivat o împrejurare grab-

nică, unde era chemat, dar nu și-a putut ascunde durerea. I-a dat lui Vintilă două pastile albe.

— E tot ce-o mai poate liniști. Dizolvă-i o pastilă în apă, acum și alta deseară când voi veni și eu.

Caterina dormise toată ziua, liniștită în urma oalmantului luat. Spre seară s'a deșteptat într-o luciditate ciudată.

— Mor, nene! s'a plâns ea lui Vintilă. Acum sunt sigură că voi muri. Cheamă-l pe tata. Trimite și după doctorul Antim. Spune-i să aibe curaj, să vină.

Vintilă a trimis un copil din vecini să-j cheme. Când l'a văzut pe doctorul Antim, bolnava i-a luat mâna, mângâindu-i-o apoi.

— Doctore, i-a spus ea, ai grije de fratele meu, îl vezi cât e nepriceput în viață... Asta a fost o dojană, pe care nu i-o adresase niciodată lui Vintilă. Ținuse în ea atâta timp mâhnirea că fratele său era lipsit de energie. S'a îndreptat către el și i-a zis: Vintilă, ai grije de tata; ești singura bucurie ce i-a mai rămas... Eu, plec, doctore dragă. Imi pare rău că te părăsesc; am vrut să-ți ofer o floare în viață, dar nu s'a putut. Ești un om fără noroc... Acum mai dă-mi ceva să mă odihnesc iar, căci am obosit.

Doctorul Achim ședea, năruit, lângă patul bolnavei; era singura femeie pe care o iubise în viața sa. Adevărat, om fără noroc! Incepuse s'o iubească deși o știa bolnavă, deși știa că fata va muri.

O întâmplare i-o scosese pe Ecaterina Rosman în cale. Intr'o zi, în vara anului trecut, doctorul Achim şedea pe o bancă din grădina publică aflată în centrul oraşului. Se odihnea după munca depusă la spital. Atunci a văzut-o pe Ecaterina trecând prin-faşa lui, însoţită de două prietene cu cari se plimba. I s'a părut o figură cunoscută, dar nu şi-a adus dintr'odată aminte că era pacienta pe care o văzuse cu câteva luni înaintea la alt medic, un coleg pe care se dusesse să-l ia în oraş. Colegul îi spusese atunci: «Îţi voi da un caz care te interesează, e specialitatea ta». Cum era grăbit n'a mai cerut colegului să-i explice «cazul», au plecat în oraş.

A urmărit-o cu privirea în parc, nedându-şi seama de unde o cunoştea, dar cu convîngerea că era femeia pe care o visase toată viaţa. Da, ea era! Femeia pe care o iubea de mult, îl urmărise până în oraşul acela îndepărtat. A rămas pe loc cuprins de-o ameţală plăcută. Nu s'a interesat cine era fata, avea s'o mai vadă. A văzut-o chiar a doua zi, la aceeaşi oră, fata venea să se plimbe de obicei iar el o aştepta pe aceiaşi bancă s'o revadă. Era singură; doctorul şi-a luat curajul s'o salute. Ecaterina i-a răspuns, ştia cine era: doctorul Achim Petrache, venit de curând în Măgureni. Doctorul Mardare, îi spusese că avea s'o consulte şi aresta, odată. Pe vremea aceia plămâni ei nu îngrijorau atât de puternic, pentru a se duce

în grabă la alt medic. Era veselă, zglobie, frumoasă și-i plăcea viața.

Văzând-o că vroia să se așeze undeva, doctorul Achim a invitat-o pe banca lui, făcându-i loc. Într'un oraș mic bate la ochi când o fată se așează lângă un necunoscut, chiar pe o bancă din grădina publică, dar Ecaterina Rosman, fată cumințe, după cum o cunoștea toată lumea, n'avea prejudecăți. Făcuse liceul din oraș, fără să se audă o vorbă urâtă despre ea. A mulțumit doctorului și s'a așezat pe bancă, spre fericirea lui.

— Aștept niște prietene și fug imediat, a spus ea cu un ton amical.

— Prietenele de aseară? a întrebat-o Achim, forțându-și curajul de teamă că o va vedea plecând, fără să-i vorbească.

— Da, chiar pe ele. Dar cum de ști?

— Eram aci, pe banca asta. Incepând de aseară, voi veni mereu.

— Pentru aer?

— Și pentru altceva...

Felul cum vorbea doctorul Achim, a făcut-o pe Caterina să zâmbească. Era nostim, se forța să pară prietenos, contrar firii lui ursuze. Nu-i plăcea să vorbească cu femeile, mai ales cu cele pe cari nu le cunoștea, tocmai pentru că niciodată nu găsisese printre ele pe femeia sufletului său. Avea chiar un suflet ciudat, retras de oameni, închis, plin însă cu bunătate și ideal. Acum se descoperea curtenitor față de o fată pe care n'o cur-

noștea și i se părea și lui nostim. Nu se bănuise, măcar, astfel, cu toate că nu spusese decât câteva cuvinte. I se părea însă că făcuse prea mult și începu să se piardă, focul conversației se potolea. Noroc că-i veni în gând să se recomande. Era gata să uite.

— Doctorul Achim Petrache, spuse el întinzând mâna spre fată. Și nu știu ce să mai facă. La trezeci de ani, câți avea, nu învățase când trebuia să sărute mâna unei femei.

— Eu mă numesc Ecaterina Rosman, zise fata întinzându-i și ea mâna cu palma deschisă în sus, parcă ajutându-i să nu i-o mai sărute. Vă cunosc domnule doctor, v'am văzut odată la doctorul Mardare, ba chiar era vorba să viu la d-voastră.

— Dumneata ești bolnavă, domnișoară? se miră el. Ce ai?

— Ceva la piept. Mă doare... Ecaterina oftă, reamintindu-și de boala pe care avea obiceiul s'o uite, uneori. Ea avea, dimpotrivă, o fire veselă, știa să-și îndepărteze ușor mâhnirile sufletești. De aceea Achim vorbi sincer:

— Nu se poate. Sunt medic și îmi dau seama de un om bolnav.

— Cu toate acestea sunt bolnavă și încă grav.. Ah, iată că îmi vin prietenele! Aci, fetelor, aci! le strigă ea, ridicându-se ca să fie văzută. Până să ajungă lângă nouile sosite, doctorul Achim avu timp să-i mai spună:

— Domnișoară, când vrei, vino la mine, la spital, să te văd și eu, cred că nu strică.

— Vin bucuroasă, domnule doctor, dar când?

— În fiecare dimineață, până la ora 12.

Așa o cunoscuse doctorul Achim și ce vrăci neomenos i-ar fi putut spune atunci că, până într'un an de zile, avea să piardă de tot pe fata în care el găsisese atât de repede și ciudat pe femeia visurilor sale? Da, el era omul fără noroc, nu-l prea iubea lumea, era stângaci, lipsit de spoiala politetei pe care i-o cerea societatea, dar dur și sincer, tocmai ceiace nu făcea bine oamenilor din jurul său. Nu reușise să însănătoșeze mulți bolnavi, pentru că, deși era un medic bun, oamenii veneau la el în ultima clipă, când alți medici nu mai aveau ce să le facă.

Și-a dat silința s'o scape pe Ecaterina, a făcut tot ce se putea face, pentru că începuse s'o iubească. O iubire tăcută, în felul lui, dar pusese în ea întreaga-i viață. N'a putut s'o scape; boala a fost mai tare decât voiața lui, decât iubirea și priceperea lui în medicină. Acum ședea năruit lângă patul bolnavei și privea neputincios cum i se sfârșeau și cele din urmă clipe ale vieții. N'are s'o mai vadă nici așa, de-a doua zi încolo, nici măcar chinându-se, nici măcar sperând într'o salvare iluzorie. De-a doua zi nu va mai veni birjarul să-l ia de la spital, pentru a-l duce la bolnava care aștepta fericită să vadă intrând pe poartă medicul și omul care o iubea în acelaș timp. Ce

ciudat, Doamne și la el să iubească o femeie despre care știa că va muri curând! Din prima zi când i-a cercetat plămâni fetei, cu aparatele din cabinetul său medical, de la spital, a știut că fata va muri curând. O floare plâpândă care nu putea trăi două primăveri la rând. Și totuși a iubit-o, parcă cu mai multă densitate ca altfel. A iubit-o pentru că o vedea agățându-se cu nădejdea de el, rugându-l: «Scapă-mă doctore, scapă-mă!» Și în toată rugămintea acestei bolnave care, dacă s'ar fi realizat, el simțea că pulsa viitorul lui, viața lui, bucuriile și-o fericire care i s'ar fi cuvenit. Nu n'a avut noroc, așa cum îi spusese Ecaterina, și-i dădea dreptate. Ce mai avea de făcut acum? Să se resemneze, să-și continue viața, întovărășindu-se numai cu suferinzi care veneau la ei pentru salvare? Dece nu-i scoses Dumnezeu în cale pe Ecaterina cu doi ani mai devreme? Atunci ar fi fost altfel. Acum ce-avea de făcut? Va vedea.

A plecat spre seară după ce bolnava a adormit din nou, promițând că va reveni pe la miezul nopții. Vroia să-l schimbe de la veghe pe Vintilă. Când s'a reîntors, fata murise. Se sfârșise în somn. Achim Petrache n'a mai intrat în casă, s'a apropiat de fereastră și-a văzut-o pe Ecaterina întinsă pe pat. La căătâiul ei ardeau două lumânări, Vintilă ședea în picioare cu brațele încrucișate, desnădăjduit. Tatăl său citea la lumina candelii o carte de rugăciuni.

Atât. Dragostea lui Achim Petrache se sfâr-

șise acolo. La ce ar mai fi intrat în casă? La plecare sărutase fruntea muribundeii, sărutul din urmă. Acum, când o vedea moartă, printre frunzele veștede ale mușcatelor din fereastră, știa ce avea de făcut, și-a plecat. A treia zi de la înmormântarea Ecaterinei, Vințilă a primit ultima scrisoare a doctorului Achim Petrache, în care el își așternuse chiar și ultimele gânduri:

«Te vei fi mirat că n'am venit la înmormântarea surioarei dumitale. Să-ți explic motivul acestei lipse: după cum promisesem, am revenit în noaptea aceea și-l am înțeles tot. M'am retras imediat ca să nu vă turbur durerea, deși era într'o mare măsură și-a mea. Dar am socotit că era mai bine să vă las în pace. Dumneata pierzi o soră, tatăl dumitale pierde o fiică, și eu pierd (iartă-mi des-tăinușrea), tot ce am avut mai scump pe lume. Să nu te mire dacă îți spun că mă simt zdrobit. Așa este adevărul pe care nu-l mai pot înlătura. Spre a înlătura această durere, ar trebui să-mi pierd mințile pentru cel puțin zece ani, ceea ce nu-i cu putință. Mintea mi-e întreagă, sunt mai conștient ca oricând, deci îmi dau seama bine de tot ce se petrece și sufăr. Mi-e grea viața, fără Ecaterina; aș fi fericit s'ar văd măcar bolnavă și să putem spera împreună. Imi făcusem din însănătoșirea ei un ideal, pe care văd că l-am pierdut.

Dacă la treizeci și ceva de ani am dat prima dată drumul inimei ca să iubească un om, trebuie să înțelegi deci cât de mare este durerea prin care trec. De aceea plec din lume, cu speranța credinciosului naiv că voi întâlni, în alte zări, pe aceia pe care o iubesc mai departe. Te rog să fii de acord cu mine când spun că bine faci. Te las fără prietenia mea, care ți-ar fi fost un sprijin, așa cum do-rise și Ecaterina, rămâi din nou singur, mai singur decât totdeauna.

Minunata noastră dispărută are însă multă nevoie de mine, acolo unde se află, chiar printre îngeri din cer, unde sunt sigur că o vei găsi. Te las cu bine și îți fac o simplă și sinceră rugămintă: pomeneste-mă alături de sora dumitale, totdeauna, pentru ca alături am voit să fiu.

Și acum, o spovedanie și la urmă încă o rugămintă. Uite ce este: te cunosc. Îți cunosc trecutul. Nu mi l'a spus nimeni, nici măcar pe Ecaterina n'am întrebat-o. Nici n'aveam când, după venirea dumitale în Mădureni. Am recunoscut în dumneata, din prima clipă, pe un om nefericit din Iași. Știu că ai pe undeva un copil, știu și împrejurarea care v'a făcut să vă despărțiți. Eram în Iași pe vremea aceea, am și vorbit chiar. Mi-a rămas în minte figura dumitale. Nu este nevoie să-ți reamintesc cu ce ocazie ne-am cunoscut; principalul este

că te știu și pe dumneata slab de piept, defecțiune care ți-ar putea fi fatală, dacă nu ești atent. Adu-ți aminte că odată te-am consultat când m'ai vizitat la spital. Nu ți-am spus adevrul, ca să nu te mâhnesc. Acum ți-l spun, pentru a te face să îndeplinești rugămintea ce urmează: ești bolnav. Ești bolnav, așa cum a fost și sora dumitale când nu lua în seamă boala. Ai plămânii slabi, neajuns care se trage din familie. Pentru asta te rog să primești banii pe cari ți-i las moștenire. I-am depus la poștă; îl vei primi curând. Erau banii adunați pentru fericirea Ecaterinei. Nu sunt mulți, dar îți vor ajunge ca să te salvezi. Ai nevoie de odihnă și liniște. Îți spun asta ca prieten și ca medic. Ferește-te de iarna care vine. Dacă te simți rău, pleacă la munte în vara viitoare și stai acolo câteva luni. După aceia fii sigur că vei scăpa, mai ales urmând în întregime sfaturile mele. Acum primește o caldă strângere de mână de la acela care a vroit să-i fie frate».

ACHIM PETRACHE

VIII.

Acceleratul de Brașov era tras de-o jumătate de oră pe peronul Gării de Nord, dar vilegiaturistii de Sâmbătă seară nu se prea îmbulzeau, așa

cum eră obiceiul alteori. Peronul rămăsese gol, vagoanele întunecate, un aer de tristețe se lăsase dealungul liniei ferate.

— Mai avem cincisprezece minute și n'am văzut zece pasageri urcându-se, spuse conductorul trenului, către fochist, întâlnindu-l în dreptul mașinii.

Fochistul luase câteva pere de la un vânzător ambulant și le mânca pe îndelete, rezimat de scara pat-vagonului. Mecanicul Pacificului imens, încerca cu un ciocan lung o roată care i se păcea cu sunetul neplăcut. Deși îngrijorat de roată, totuși răspunse el, conductorului:

— N'ai frică, șasesc...

— E drept, adăogă fochistul, aruncând departe, coaja unei pere pe care o mâncase, a cam plouat zilele astea; e destul de răcoare și-aci; ce să caute la Brașov, Duminică? Lumea se va duce mâine la Băneasa, e mai ieftin... Șterse briceagul cu care tălăse fructele, și băgă custura în prăsele, cu aerul omului mulțumit de ce făcuse.

— Imi vine un pasager, tresări conductorul, arătând cu mâna spre gară. Se vedea venind un bătrân care trăgea după sine un geamantan greu, iar în altă mână ducea o umbrelă uriașe, de-o culoare spălăcită. Imbrăcămintea îi era veche și demodată: un fel de redingotă retezată pe poale, înverzită peste tot, pantaloni strâmți, pălărie tare, cu bordurile răsucite și-o cravată mare neagră, pe un guler înalt, scofăloț. Părea mai curând un

actor deghizat pentru vreun rol de film, căci personajul era greu de crezut verosimil. Ciocul său, aranjat cu neîndemânare, i se strâmbase cu tot maxilarul spre partea opusă mâinei în care ținea greaua sarcină. Conducătorul îl recunoscuse și i zise, zorindu-l în glumă: Hai domnule Bercu Zalman, hai!... Era gata să plecăm fără dumneata...

Ceilalți: fochistul și mecanicul, râseră.

— Bună seara, domnu' Năstase! spuse Bercu Zalman, cu puțină vioșie în voce. Cu dumneata merg la Brașov în noaptea asta?

— Mi se pare că numai cu mine mergi.

— Dece?

— Nu vezi ce multă lume? Gol pușcă.

Bercu Zalman era voiajor, mereu obosit din cauza deselor voiajuri. Vestea îl mulțumi. Zise, după ce-și lăsă geamandanul lângă picioare:

— Eu o să dorm liniștit, din cauza asta.. O să-mi aleg vagonul care-mi place, că nimeni n'o să mă dea afară. Ce-o să pui în locul meu? Ai ce?

Oamenii căiei ferate râseră: voiajorul vorbea cu un accent pronunțat moldovenesc și-i mulțumea.

— Așa-i domnule Zalman, zise conducătorul, ești liber să-ți alegi vagonul, chiar și două dacă vrei.

— Asta n'am să fac! se scutură celălalt ca de foc. Eu mă mulțumesc doar cu o bancă, pe care să dorm cum trebuie. De douăzeci de ani, de când călătorim împreună, am făcut vreodată abuz dumneule Năstase? Niciodată, cred..

— Ba da, odată.. îl necăji șeful.

— Când, mă rog matală?

— La Tecuci, când uitaseși să-ți schimbi abonamentul.

— A! da, dar n'am plătit taxă dublă?

— Ai plătit-o, e drept.

— Ei, vezi? Eu nu fac abuz. Sunt un om cinstit dacă mă lasă cineva să dorm în tren.

— Numai în somn, deci? râse mecanicul.

— În somn, nesomn, să spună domnul Năstase dacă nu-i adevărat... Acum mă duc să-mi găsesc un loc pe cinste. În noaptea asta am chilipir de om pe jos, văd eu. Sunt bune și trenurile de plăcere, la ceva..

Bercu Zalman apucă geamandanul de toartă, pornind apoi grăbit de-alungul trenului. În dreptul unui vagon de clasa doua se opri și-l cercetă cu privirea pe dinafară, parcă ar fi vroit să-l cumpere. Cum văzu pe conductor întorcându-se cu spatele spre el, se avântă furiș pe scara vagonului. Pe platformă însă, strâmbă din nas: nu-l mulțumi aspectul interiorului, prea era sărac, băncile roase și strâmte.

— Dinaintea războiului n'a mai fost reparat, murmură Zalman, cu dispreț, strecurându-se prin burduful dintre vagoane. Alături era tot clasa doua, dar mult mai bine. Găsi primul compartiment pe placul său și intra încântat după ce făcu lumină.

— Goll.. Ce lărgime!... Punându-și geamanda-nul pe o plasă, se îndemnă singur: Ce mai stai,

Bercu Zalman? Nu te aranjezi? Aștepți muzica militară. Pune-ți umbrela... așa!

După ce termină scoase și pălăria cu fundul tare, căreia îi găsi un loc pe marginea altei plase. Odihnindu-și degetele în buzunarele vestei, dădu peste cartonul suplimentului dela trenul accelerat.

— Clasa treia!.. mai spuse el, privind cartonul, parcă n'ar fi știut. Ei șil... Aci e mai bine, boiereste; n'o să se supere domnu Năstase... Eu vreau să dorm bine.. Somn ușor, Bercule!..

Obişnuit cu somnul în tren, adormi repede sfărâind, dar tot atât de repede tresări, când auzi voci de oameni prin apropiere. Fu necăjit și protestă:

— Ce-o fi mai așteptând domnu Năstase, de nu dă drumul la tren!...

Fereastra vagonului era lăsată și murmurul de voci se îndepărta; alți pași grăbiți trecură prin apropiere; un vânzător de limonadă își opri căruciorul și se auzi cum destupa o sticlă ceva mai departe. Pe peron se iviră câțiva călători grăbiți; mai erau doar cinci minute până la plecarea trenului. Vintilă Rosman apăru și el, cu un hamal în urma sa care-i dcea cele două geamandane cu lucruri. Se ducea la munte, după sfaturile doctorului Achim. Iarna trecută o petrecuse acasă lângă tată-său. Ii fusese și lui rău, pe iarnă, slăbise, dar reușise să ajungă în vară restabilit. Se ducea la Brașov, unde să petreacă două luni din vară, să-și

îndrepte sănătatea pe deplin. Cum era grăbit, Vintilă se opri în dreptul primului vagon. Nu mai era timp de așteptat; vagonul era luminat, semn că se mai afla cineva în el. Urcă, urmat de hamal și dădu peste Bercu Zalman. Acesta adormise, dar epurește căci simți intrarea noului venit; nu făcu vreo mișcare. Speranța sa era că tânărul nepoftit o să plece pe când acesta se simțea mulțumit că n'o să călătorească singur. Voiajorul înțeși, într'adîns sforătuile, ceia ce nu-i ajută la nimic. Hamalul puse bagajele pe plasă, lângă primul geamandan.

— Bună seara! spuse Vintilă, după ce intră bine în compartiment. Nu-i răspunse nimeni și se așeză timid pe canapea aproape de fereastră. Mai târziu puș'n scoase din buzunarul pardesiului o carte și-și lărgi legătura cu care era înfășurat în jurul gâtului. Ii era cald. Totuș se îmbrăcase mai gros, ca să poată rezista aerului rece din preajma munților de pe unde avea să meargă.

Simțind că noul pasager se așezase temeinic la locul său, Bercu renunță de-a mai face pe adormitul; a venit peste el, să fie bine venit, n'o să se apuce să-i poarte pică pentru atâta lucru; el poate dormi și când oamenii fac gălăgie mare în jurul său. S'mulă deci o deșteptare bruscă și privi imediat pe Vintilă, zâmbind surprins. Il privi și-i plăcu; tânărul părea un domn distins, ceiace era măgulitor să-l aibe tovarăș de drum. Bine că nu s'a nemerit să fie vreun cărciumar borșos care,

după zece minute, să-l întreacă în sforăituri, sau vreo cucoană pretențioasă care să-l fi trezit din somn pentru că sforăie prea tare. Tinerii distinși și timizi, sunt de multe ori, pentru Bercu Zalman, adevărate comoare, la drum; nu sunt supărăcioși iar, din ce mănuncă ei îi fac și lui parte bună. Primește țigări, bomboane, prăjituri, fructe, fără să refuze ceva. Nu-i plac toate astea, dar are neașă o spuză de copii cărora le duce darurile.

— Dumneata mergi la Brașov? întrebă el pe Vintilă, cu un aer de prietenie.

— Da, răspunse celălalt, puțin jenat, închipuindu-și că din cauza sa se trezise bătrânul. Te rog să mă ierți că te-am deranjat...

— Nu face nimic, domnule, oamenii buni se împac, parcă matală nu știu?.. Și eu merg la Brașov.

Cum ședea rezimat de spătarul canapelei, se îndreptă puțin, făcând pe Vintilă să creadă că era dispus să stea de vorbă.

— Eu mă duc pentru două luni, spuse acesta.

Bercu trase o căscătură uriașă, își aranje cu o palmă mustățile și barbișonul, sprijindindu-și din nou capul pe ungherul vagonului, închizând și ochii. Așa, vorbi:

— Eu numai pentru câteva ore mă duc. Cu celălalt tren mă și înapoiez...

— Așa de repede? se miră Vintilă, vellegiaturistul naiv care credea că toată lumea mergea la Brașov ca să se plimbe. Pleci fără să vezi munții?

Răspunsul nu pică imediat, vorajorul adormise

în colțul său, stricând dispoziția de vorbă a lui Vintilă. Acesta luă cartea și începu să citească. Tocmai atunci vorbi și Bercu:

— Așa suntem noi, oamenii de afaceri... tot mereu în tren. Niciodată n'avem timp de petreceri. Ce să caut eu în munți? Brașovului? Eu merg pentru munți, acolo?... merg pentru var.

— Totuș am auzit să sunt frumoși munții...

— Frumoși sunt munții, e adevărat, dar ce, parcă nu-i pot vedea și din tren?...

Bercu vorbi cu ochii închiși, gata să adoarmă din nou; Vintilă nu-i mai spusese nimic, privi pe ferastră întunericul de afară. I se părea că venise de mult și că trenul n-o să mai pornească defel. Sau plecase, dar nu simțea el? Nu, ședea pe loc. Un om trecu repede pe lângă vagon, spre locomotiva trenului unde se vedea o îmbulzeală de oameni. Parcă era vorba de întârziere silită, se aștepta sosirea altui tren. Dar Vintilă nici nu vroî să mai afle ceva, aștepta înfrigurat plecarea, plecarea pe care o dorea, să se ducă departe, cât mai departe, într'un loc unde nu mai avea să întâmpine vreo neplăcere. Când pleci să te plimbi, uiți de supărări; Vintilă acordă larg întârzierea trenului, cu siguranță pe care o avea plecarea; se afla în tren, avea încredere în tot ce vedea cu ochii, în oamenii cari se aflau lângă locomotivă, în roțile trenului, în bătrânul care dormea lângă el, în tot.

În acest timp apăru, ca din pământ, în dreptul forestrei unde se află Vintilă, o tânără, foarte gră-

bită. În ambele mâini ținea două valize de voiaj.

— Domnule, spuse ea, cu sufletul la gură, în vagonul acesta pot găsi un loc și pentru mine?

Vorbea repede, agitată, ceea ce făcu pe Vintilă să nu mai gândească mult. Trenul se anunța de plecare. De aceea întinse mâinile pe fereastră și zise fetei de afară:

— E loc destul, dă-mi bagajul dumitale pe aci, repede, să te poți urca.

Bunavoința lui Vintilă se văzu cât fusese de necesară, abea când fata intră pe ușa compartimentului. Era extenuată din cauza grabei cu care venise și se dovedea că făcuse un efort prea mare. Dădu bună seara și se așeză gâfâind pe bancă.

— Îți mulțumesc, domnule! spuse ea lui Vintilă, văzându-l că-i pune cele două geamandane pe plasă. Își scoase pălăria de voiaj, în ton cu mantila cu care era îmbrăcată, zâmbind. Reluă vorba: Ce bine îmi pare că am găsit un loc bun! Ce mă făceam dacă nu întârzia trenul?... Oh, îți mulțumesc, domnule!..

Bereu Zalman se trezise, privea curios, studia pasagera venită și ea pe neașteptate: tot mobilă și cu inima bună. El cunoștea omul, dintr'o privire. Dar nu făcea să nu-și impună indignarea contra întârzierii trenului:

— Ar trebui să pornim odată!

Tonul nu-i asigura un protest serios; fata îl privi fără nicio convingere; ce vroia să spună oare? pe când Vintilă zâmbi; nu era o supărare că

mai venise cineva în vagon, da de unde! voiajorul era un om bun iar, ca dovadă, Vintilă se așeză alături de el, pe bancă. De afară se auzea pentru a treia oară vocea conductorului, anunțând plecarea: trenul scrâșni, gemu, vagonul făcu un pas înapoi și se avântă.

— Gata! strigă, vesel ca un copil, voiajorul. Pentru ca să-și dovedească naivitatea pe care o avea. închise ochii, moțâind. Fetei îi plăcu, aruncă o privire lui Vintilă, pufnind într'un răs reținut cu greutate. S'ar fi putut ca bătrânul să observe că râdeau de el, și să se supere. Atunci Vintilă acoperi tot, cu întrebarea:

— Unde mergi, domnișoară?

Ea își netezi pălăria și-o puse alături, pe bancă.

— La Brașov, răspunse, dumneata?

— Tot la Brașov. Mă duc pentru două luni...

— Ca și mine... Incepu să vorbească cu un ton jos, calm, într'o formă corectă, dar forțată, așa cum face orice femeie când se află singură printre necunoscuți. Văzându-l pe Vintilă cu cartea pe genunchi, vorli despre carte: Citești în astfel de ocazii? Eu, cu toată pasiunea pe care o am pentru cărți, le-am suspendat din programul acestei vacanțe... Când mă gândesc la mulțumirea care mă așteaptă, mă simt mai fericită decât când aș citi...

Nu-i plăcu nici ei ce vorbi, dar ce să spună altceva?; rămase cu pleoapele pe ochi, cuprinsă de mulțumirea despre care vorbise. Vintilă o privi atent; era îmbrăcată ca și el, cu multă atenție la

sănătate. Alături, Bercu Zalman dormea liniștit, în bătaia curentului venit pe fereastră, cu o nepăsare care revolta. Fata era căptușită pe sub bluza-i subțire, cu o flanelă; purta foi groase de ștofă. Era bolnavă?... Vintilă se gândi că, de la un timp parcă era ceva comandat, numai oameni bolnavi întâlnea, la doctori, la spital, pe străzi, sau în tren. Poate că îi vedea el, chinuit de gândul boalei care încerca să-l doboare. De unde știa că fata era o bolnavă și că nu se îmbrăcase decât ca să se asigure contra unei răceli? Al devenit maniac. Dar dece respira fata atât de greu, când era mai bine de un sfert de oră de când venise? O ființă drăguță, puțin ageră, puțin domoală, se vedea a fi funcționară, de-o comunicativitate profesională, cu răspunsuri gata. Brunetă, cu părul tăiat scurt, fără pic de fard pe figură. Avea sprincene mari, de-o frumusețe uimitoare. S'ar fi crezut că, fiecare fir de păr din ele, era ondulat cu multă îngrijire.

— Sper că ne vom vedea prin Brașov? o întrebă Vintilă, pentru a nu pare ciudat c-o privea prea mult. La întrebarea lui se adăogă și-o mișcare zgometoasă a lui Bercu Zalman. Voiajorul își așezase mai bine capul pe perna spătarului, murmurând câteva cuvinte neînțelese.

— Da-da, sigur! răspuns repede fata, după ce privi îngrijorată spre bătrân. I se păruse că era supărat din cauza că vorbeau ei. Mergi anume pentru aer, la Brașov? întrebă ea pe Vintilă, suspec-

tându-l la rândul său. Sau poate că i se părea lui, căci luă o atitudine nesincă:ă:

— Da... și nu, mai mult în plimbare.

— Eu mi-am făcut o obișnuință: asta este a treia vară când mă duc acolo.

Se auzi vocea conductorului pe culoar. Acesta intră, cântându-și invitația:

— Biletele, vă rog..

Cei doi tineri întinseră biletele avute la îndemână, dar voiajorul din colț nici nu se mișcă. Conductorul îl privi, zâmbind cu înțeles.

— Doarme, dus, spuse el.

— E obosit, completează Vintilă, încet.

— Il las să doarmă.. Adăogă cu priceperea-i profesională : Cine nu-l cunoaște pe domnul Bercu Zalman? Călător vechi...

După ce eși conductorul, Bercu deschise ușor ochii, spionând ușa. Convingându-se că funcționarul căilor ferate nu-l va auzi, vorbi:

— Ce bine că nu l'ați lăsat pe domnu Năstase să-mi strice somnul!. Și apoi, ce! nu mă cunoaște?... Eu nu sunt venetic...

— A spus și conductorul la fel, zise Vintilă, râzând, ca și fata, de mutra speriată a celui alt.

— El are milă de somnul meu, știe că sunt obosit... Și acum, să dorm.

Puse capul pe o palmă și închise ochii. Vintilă trecu pe a doua bancă, lângă fată, pentru a nu-l supăra cu ceva pe bătrân. Pe urmă vorbi încet cu

tovarăşa sa de drum, cea ce îl făcu pe Bercu Zalman să deschidă ochii din nou.

— Eu nu am nimic cu d-voastră când vorbeşti, să ştii. Mă pot odihni şi pe zgomot, ba încă mai bine. Eu trebuie să mă odihnesc. Ce, parcă mă duc la munte? Ți-ai găsit: eu şi la munte! Sunt voiajor, pe onoarea mea. Sunteţi tineri, vorbiţi. Cum frumos este să fii tânăr şi să conversezi în trecut. Trece vremea, ca apa... Nu mă cunoaşteţi pe mine. Mă mir. Sunt Bercu Zalman, voiajorul... Dumnezeu ducă, nu mi-ai spus cum te numeşti..'

— Foarte simplu, răspunse fata, mă numesc Viorica Stâncă.

— O! mulţumesc, ducă... Dar domnul?

— Vintilă Rosman, spuse Vintilă.

— Rosman?... Am avut odată un client Rosman. Foarte bun om. Trebuie să fie rudă cu dumneata.

— Se prea poate, ştiu eu?...

— Iei o bomboană, domnule Zalman, îl întrebă, râzând, Viorica.

— Cu toată plăcerea, ducă. Intinse mâna şi luă o bonboană din cutia deschisă, pe care fata o scoase din buzunarul hainei sale. Bercu se uită lung la bonboană, dar n'o mănă, ci cu un gest repezit o puse în buzunarul de sus al vestei. Fata răsă din nou, mirată:

— Dece n'o mănânci?

— O păstrez pentru copilul meu cel mic. El să aibe o mare bucurie.

— În cazul acesta, mai ia una.

— Ce inimă bună ai matală!... Luă altă bonboană, dar o băgă tot în buzunar.

— Nici pe asta n'o mănânci? se miră Vintilă.

Cum trenul se puse din nou în mișcare dintr'o stație unde se opri se doar un minut, voiăjorul ocoli răspunsul și vorbi fericit că trenul pornea:

— Gata!

Cu ocazia aceasta își lăsă iarăș capul pe o palmă, prefăcându-se că doarme. Ce știu oamenii de copii lui! Era o treabă pe care numai el o înțelegea. Acasă era așteptat să aducă de toate bunăvățiile și, dacă o să fie printre altele și două bonboane de la o domnișoară din tren, strică? Așa sunt tinerii nobil, darnici. Lui nu i-au plăcut dulciurile niciodată. Nici tutunul. Dar dacă-i oferă cineva, le ia, nu refuză.

— Îmi place aci, spuse Viorica fericită. Cu dv. o să-mi pară noaptea mai mică. Ce bine-mi pare că am cu cine vorbi; sunt odihnită, nu m'e somn, toată ziua am dormit... Dar, vai! domnule Vintilă. Poate vrei să citești?

— Defel. Sunt de acord cu dorința dumitale. Sunt și eu mulțumit că am cine sta de vorbă.

— Îmi plac călătoriile, noaptea. Au ceva din serile de iarnă petrecute la gura sobei, cu bu-nica.

— Ai dreptate, spuse Vintilă, ridicând puțin fereastra pentru a nu veni aerul prea tare. Eu am avut un bunice priceput în povești. Se așază la

loc sprijinindu-și mai spatele de ungherul vagonului.

— Fericirea asta o cunosc numai din cărți, adăogă Viorica, purtând, prin surprindere, un aer trist pe figură. Aproape că nici n'o pot crede adevărată.

— Păcat. Bunicul meu era atât de bun că mă învăța și lecțiile la școală.

— Era sever? mai întrebă ea, mulțumindu-se și cu o fericire pe care n'o cunoscuse.

— Da, dar nu tocmai sever, căci uneori se juca eu mine.

— Ce frumos!... Acum ce face bunicul dumneata?

Vintilă oftă:

— A trecut, desigur, în lumea celor drepti.

— Bietul bunic! oftă și ea, cu snceritate, ca după o pierdere proprie.

Vintilă îi înțelese mâhnirea; cine știe ce viață dusese această fată care se mulțumea cu orice. E atât de firesc ca orice om să fi avut un bunic bun cum fusese al său, sau rău ca al atâtor alți oameni. Dar fata aceea nu cunoscuse fericirea de care vorbea, decât din povești. Sunt și oameni cari nu și-au cunoscut bunicii; foarte mulți oameni: există diferite împrejurări. Vintilă încercă s'o consoleze:

— Așa este viața, domnișoară: fiecare m avut o copilărie, un bunic, amintiri cari să ne amăgem mai târziu...

Viorica se cuturmură, ca de o amintire înfiorătoare. Pentru ea erau vise urâte, aceste amintiri, e cari le răscolea tocmai când nu vroia să știe de ele.

— Eu? întreabă ea. Eu n'am amintiri frumoase.

— Da, dumneata. Dece să nu ai?

— Oh, m suferit atât de mult în copilărie, că mi-e teamă să-mi reamintesc de ea.

Vintilă rămase întristat de această spovedanie; se ridică, oarecum părăsit de buna dispoziție de până atunci. Privi spre Bercu Zalman. Dormea. I păru bine că acesta nu se trezise ca de obicei. Dormea serios, deci. Aprinse o țigare și fumul năvăli, pe fereastră, în întunericul de afară. Nici un zgomot, afară de acela al roților de vagoan. Viața fuge la fel cu trenul, tumultos; ca fumul țigării pe fereastră, lent. Viața e haosul întunecat din câmpia prin care alergau. Viața n'are logică și poate nici rost; e o întâmplare amară, sau dulce, după cum o trăiești. Hei, la naiba! dar n'oi să se apuce acum să gândească trist, din cauză de simple spovedanii, care poate fi și ea exagerată. Viorica rămăsese puțin plecată, cu bărbiarijinită într'o palmă. Poate că fata nici nu se mai gândea la cele ce spusese înainte. Totuși așteaptă tăcere tristă, Vintilă simțea că îi apropia sflește. Un lucru de nimic, o bagatelă de oloare fumurie, dar trecută însă prin inimă. Un m, doi oameni, trei oameni și un tren care alerga ebunește, accelerat. Dintre toți, num i trenul

era fericit, căci nu se conducea singur. Cei trei oameni erau de capul lor. Trecutul și viitorul împărțite la trei.

— Ești din București, domnișoară? o întreba Vintilă, reșezându-se pe bancă. Pusese întrebarea timid, fără voce, nehotărît, fără să aibe puterea de a sfâșia tristețea sufletească. Viorica ridică privirea și se putu vede totuș urmele slabe ale unor lacrimi pe ochi.

— Nu, răspunse ea, forțându-se să-și ascundă emoția, reușind într-o măsură bună. Din cauza familiei mi-e greu să spun orașul care s'ar numi nașal pentru mine. M'am născut, în treacăt, la Brăila; școala primară m'făcut-o la Galați; apoi liceul în alte trei orașe: Buzău, Ploști, București...

Se opri obosită de greutatea amintirilor chinătoare, cari îi trece u tumultos prin minte.

— Cum de s'a întâmplat astfel?

— Cum! se miră ea. Sunt în viața omului o mulțime de căi piezișe, drumuri încurcate, unele chiar misterioase, pline de atâta neînțeles că te pot ucide. Viața este ca o monedă cu două efigi, domnule Rosman: una este aceia pe care au trăit-o o meni ca dumneata, alta este aceia pe care am... suferit-o eu... da-da!

Lui Vintilă îi fu jenă că-l crezuse prea fericit, când în realitate se chinuise și el destul până atunci. Sinceritatea fetei îl cucerise; așa se ia în piept, vi ta, să te împotrivești ei, până ce o în-

vingi, sau te învinge, dar să cazi hotărât că mai mult nu se putea lupta. Vroi să spună ceva; își aduse aminte, deodată, de-o altă femeie pe care o cunoscuse tot în tren, cu cât timp în urmă, de Keta. Câți ani trecură de atunci? Nu-și mai aducea aminte. Erau două întâmplări asemănătoare ori lucrase fatalitatea ca să fie așa? Nici la această întrebare nu-și răspunse. Era de prisos: viața nu se discută, după ce a trecut. Il miră doar deosebirea dintre acele două femei: prima era frumoasă, plină de viață, autoritară prin feminitatea impulsivă, de care își dădea seama; cealaltă, fină, firavă, spirituală, un cuprins de idei curate, ca un câmp acoperit cu flori, ceea ce o făcea frumoasă.

— Mă surprinde, spuse Vintilă, rupându-se din nou gândurilor, cum vezi dumneata viața în negru, din cauza unor întâmplări cari au trecut.

— Pentru că neagră mi-a fost viața, mereu.

— Să nu exagerăm, domnișoră.

— Defel, domnule... dar, înfârșit...

I se păruse că observațiile lui Vintilă Rosman erau făcute ca să nu-i acorde încrederea cuvenită. De aceia se hotărî să încheie vorba cu acel, înfârșit. Chiar mișcarea bruscă a lui Bercu Zalman, fu bine venită. Ce-i drept, uitaseră de el. Voiajorul se frecă la ochi, cu aerul unui om complet necunoscător de locul unde se afla. Mina sa fu destul de caraghioasă pentru a face pe cei doi ca, mai de haz, mai de necaz, să râdă.

— Ce s'a întâmplat domnule Bercu, îl întreabă Vintilă. Ai visat ceva?

— Nu, nimic, răspunse bătrânul, așezându-și din nou capul pentru a dormi mai departe.

Cum Viorica își reluasese repede tristețea de mai 'nainte, Vintilă îi zise:

— Dece atâta amărăciune? Ți-o citesc pe față. Ea ridică umerii, nelămurit.

— Cine-mi poate cunoaște viața mai bine ca mine?, zise.

— Poate că părinții dumitale au avut o familie grea, știu eu?

— Nu, am fost singurul copil, dar tatăl meu n'a fost un om bun... Să nu ți se pară că greșesc când spun că era un nemernic...

Vorbi tare, îndurerată, atât de tare că o auzi și Bercu Zalman prin somn. Sări, cuprins de-o revoltă, pe care nu i-o putuse bănuî nimeni până atunci. Holbă ochii spre Viorica și-i zise dojenitor:

— Nemernic ai spus despre tatăl mătăle?... Ce vorbă grea, zău! Dacă Rebeca, fata mea, ar spune despre tatăl ei așa ceva, ași tăia-o în bucăți.

Termină scurt, scuturându-și palmele, ca și când ar fi săvârșit fapta de care vorbise. Cu lacrimi în ochi Viorica încercă să se lămuerească:

— Tatăl meu m'a chinuit, crede-mă... A fost un om care a băut toată viața sa. Nu-l defăimez, așa este. Mi-e greu să spun asta, dar mi-a făcut mult rău.

Se schimbă chestia, dacă este vorba de băutură. Bercu Zalman șovăi, cu aceeași ușurință cu care se revoltase; nu rezista argumentele tari. Răsuci capul, nervos, parcă l'ar fi strangulat gulerul. Până să fi venit la gară, în seara aceea, așteptase trenul la Petrică Neagu, în Văcărești. Unde era să se fi dus pe căldura aceea, dacă terminase treburile? La cârciumă, mai p'că ceva: o învoială, un prieten, o partidă de table, o cinste. Atâta bucurie are și el: să mănânce o friptură bună și să bea un vin. Friptura poate să fie și de porc, nu se supără dacă e împănată cu usturoi, iar vinul, nu-i de vise rele, când e vechi tare. ca al lui domnu Neagu din Văcărești.

De accia se făcu imediat micuț în colțul său. Cât pentru palme, nu și-le mai răsturnă victorios, ca mai 'nainte, ci și-le frecă, gudurându-se.

— Del zise el, retras, ca să vă spun?.. am băut și eu... Cine nu bea, azi? Eu am aldămașuri multe și trebuie să beau. Așa sunt eu, ce vreți?.. Dar dumneata n'ai dreptate, ducă, n'ai!

Vintilă interveni, împăciuitor:

— Să nu exagerăm. E drept, s'ar putea să su-pere un cuvânt nelămurit.

— Eu, se încuraje singur Zalman, totdeauna am spus: vai de părinții cari n'ascultă de copiii lor.

— Cum? întrebă Vintilă, forțându-se să nu râdă.

— Pardon! se îndreptă voiajorul. Am vrut să spun: vai de copiii cari n'ascultă de părinți.

— E frumos proverbul, dar vezi, mai sunt și cazuri diferite, adăogă Vintilă.

Bercu însă nu îngăduia cazuri diferite:

— Ce cazuri diferite? strigă el. Care cazuri? D-voastră tinerii de azi, ați scornit alta: cazuri diferite? Eu am copii și știu ce știu... Este? Păi dacă este, mă rog, matală, dăducă, o să vină tata și-o să-ți spună: trage-mi două palme fata mea?... Asta vrei?

— Nu, nu vreau așa ceva, vorbi umil, Viorica. Dar, te rog, spune-mi: ce părere ai despre părinți care și chinuiesc copii?

— Eu nu cred să fie așa ceva.

— Are dreptate domnișoara, interveni, iarăș, Vintilă, am cunoscut și eu părinți de felul acesta.

— Eu tot nu cred! se încăpățână Zalman.

Vintilă îl privi cu indulgență.

— Trebuie să fii de acord că sunt și părinți răi, cum sunt și părinți buni.

Bercu rezistă:

— Nu cred! Copiii n'au voie să judece părinți... Ce fac aceștia, e treaba lor, pentru că ei umblă cu trenul de la Botoșani, până la Brașov, noaptea... da, domnule!.. Vrei să spui că și copiii se duc la Brașov? Se duc, dar nu pentru o afacere de var, ci pentru munți. Să vadă munții. Ce mare crimă a făcut tatăl dumitale, dăducă, de-l judecă atât de aspru? A băut? Ei și!...

— A băut, a jucat cărți și-a bătut-o pe mama, totdeauna, răspunse Viorica, îndurerată.

— A făcut asta? explodeă, comic, Bercu. Ah, dece n'a dat el peste Rifca mea, Dumnezeu!.. Ce sergent major de cavalerie, este Rifca mea!.. Numai când mă gândesc la pumnii ei, mi-e groază... Chestia asta cu Rifca, da! este drept..

— Nu numai atât dar mă bătea și pe mine, mă spuse, de data asta plângând ușor, Viorica.

— Ce om rău, doamne!.. Te-a bătut și pe mamele? Eu l-am dat o palmă lui Șmil ăla micu și.. nu mai spun ce s'a întâmplat.

De data asta era gata să plângă Bercu Zalman, iar ceilalți doi să râdă cu hohote. •

— Am suferit mult, continuă fata, de aceea am colindat atâtea orașe. Mama câștiga singură întreținerea noastră; trăiam bine, când tata ne lăsa în pace.

— Nu înțeleg, spuse Vintilă, dece mama dumitale nu-l părăsea, căci era un om anormal, socotit după faptele sale.

Bercu Zalman zâmbi fericit; «anormal» era pentru el termenul cel mai fantastic. De când îl căuta. Sări de la locul său, încântat.

— Așa da! Tatăl dumitale, dădăcă era un om normal, cum spune domnul.

— Anormal, îl corectă Vintilă.

— Normal, sau anormal, la mine tot așa este; eu știu ce vorbesc. Dacă era așa, trebuia dus la doctorul cel mare din Iași. Acolo l'am dus noi pe hahamul din Podul-Iloaiei... Vai ce-am pățit cu el! L-am spus cu binișorul: Nuhăm, tu ești deja un om

normal!... El a răspuns că nu este și s'a împotrivit... Ei și ce-a făcut cu asta? A scăpat, crezi? Nu! A venit badea Gheorghe, hamalul, i-a dat două bune după ceafă, și l'a legat, pachet. Pe urmă: hai cu el la doctorul cel mare din Iași. Badea Gheorghe are mușchi; dacă l'ar fi cunoscut tatăl matalê, nu știu de i-ar fi venit pofta să fie anormal, zău!

Cei doi tineri rămaseră consternați, pe când bătrânul se reazează pe luncă, hotărât să adoarmă din nou. Era satisfăcut, jubila; se luptase cu nouă generație și i se părea că o învinse. Dece n'ar învinge și el doi tineri, când, destul, prin alte trenuri, era obiectul de haz al multor ca ei. Era destul să apară cu redingota lui ciuntă, printr'un culoar de vagon, ca să pufnească în râs toți. Odată, un elev de liceu l'a întrebat de unde a cumpărat pălăria cu borurile răsucite. «De la burică-tu!» i-a răspuns el, furios. «Se și vede» a mai zis liceanul, în râsul celorlalți din jurul său.

De acești tineri nobili simți însă puțină milă. Erau nobili, îi dăduseră bonboane. Hai să le mai spună ceva, să nu-i mai vadă atât de plouați:

— Un părinte sănătos, nu poate să-și chinuiască copiii... Asta, nu! Copilul este ceva sfânt! Eu am dreptate, știu ce spun...

După asta a închis ochii, ca să doarmă pe laurii câștigați. Vorica a rămas înfrântă, cu privirea în podeaua vagonului; Vintilă s'a dus din nou la fereastră. Trenul a trecut, vârtej, printr'o gară mică, iar un cantonier a salutat stângaci, cu fanionul, pe

cineva din tren, dar într-o clipă a dispărut, parcă ar fi fugit pământul cu el.

— E noapte albă, afară! se mîră Vintilă, de la fereastră, doritor de-a schimba vorba. Iată, se vede câmpia până departe de tot.

Fata nu l'a auzit, a rămas mai departe cu privirea în podea, citindu-și trecutul, acolo. Poate chiar prezentul și viitorul. Vintilă ar fi vroit s-o aibe lângă el, la fereastră, să fi citit, tot ce vroiau, în albul nopții luminate de afară. Simțea nevoia să fi fost doar ei, singuri, să fi plutit prin văzduh cu trenul, până la nesfârșit; să nu se mai fi făcut ziua; să nu mai fi simțit niciun chin, nicio ferecire ciudată de pe pământ.

— Te rog să mă crezi profund mîhnit de durerea dumitale, i-a spus el fetei, apropiindu-se cu bunăvoință de ea. Te-am înțeles dar, ce vrei: sunt și oameni de alt fel. Dece mama dumitale a ținut să sufere atât?

— Il iubea, totuș, i-a răspuns Viorica, ștergându-și lacrimile.

— Ce iubea? a întrebat Bercu Zalman, fără ca măcar să deschidă ochii.

De data asta i-a venit rînd fetei să se scandalizeze:

— Dumneata n'ai să înțelegi niciodată acest sentiment, domnule! Dar, oricât, cred că îți iubești soția?

— Auzi! păru că se supără Bercu, căci deschise ochii și-o privi turburat. Hei, drace! Numai

coastele mele știu câtă iubire am eu pentru Rîfoa... Inșă, de! se umflă el, buclucul dracului: mă iubește ea, pe mine. Când mă vede venind acasă, îmi sare dinainte și-mi spune, ca un curcan înfoiat: Bercu! tare mi s'au aprins ficații de dorul tău... Două-trei zile, atât. Pe urmă: mai pleacă dracul și tu după afaceri!

Cu câtă plăcere își începuse vorba și câtă durere a pus la sfârșit, în voce, se citea pe figura lui. Durerile nu se aseamănă între ele, pentru că unele produc trestete, pe când altele, răs. Un om se împiedecă pe stradă și cade, în timp ce cel din jurul său râd, deși știu că accidentatul suferă. Lui Bercu nu i-a convenit defel când a văzut că tinerii de lângă el i-au primit spovedania, cu zâmbetul pe buze. A încheiat, întărându-și convingerea: «Tinerii de azi». Poate că le-ar mai fi spus ceva, dar, noroc că s'a auzit fluieratul locomotivei și trenul și-a încetinit mersul. Intră într'o stație mare. Bercu s'a ridicat de la locul său și și-a coborât geamandanul de pe plasă.

— De-acî, spuse el, ca'm și puțin bosumflat, nu mai este mult până la Bîrșov... Indată o să apară și dumnealui.

— Cunoști drumul acesta, după cum văd? l'a întrebat Vintilă.

— Eu cunosc toată țara.

Neînțelegând de ce voiajorul își adună bagajul, Viorica îl întreabă, mirată:

— Cum, dumneata coborî?

— Nu, zâmbi el, am de făcut doar o mică schimbare.

— De tren?

— Numai de vagon; mă mut dincolo.

— Dece nu stai cu noi, până la Braşov? se rugă ea, regretând sincer că-l vedea plecând.

— Vă las singuri, e mai bine. Spun eu, e mai bine!.. Matala, duducă, să ai multă încredere în Dumnezeu, e bun şi n'o să te părăsească niciodată. Sunt sigur, caută să convingă părinteşte, dar, cum era sortit să facă o ispravă şi mai boacăna, adăogă, ca un compliment: După cum văd, ţi-a dat Dumnezeu un logodnic foarte de treabă, şi-l arată pe Vintilă.

Ceilalţi doi pufnă în râs şi Bercu se miră:

— Dece râdeţi?

— Asta-i bună, domnule Zalman! spuse Vintilă. Cum de te-ai gândit la aşa ceva?

— Nu înţeleg, făcu Bercu.

— Domnul nu mi-e logodnic, îl lămură Viorica.

— Nu?! Ei, drăcie! Da-da, ai dreptate. Dar eram sigur că sunteţi cel puţin logodiţi!.. Rebeca mea are şi ea un logodnic, leit domnul. Ceva mai înalt şi cu părul creţ!.. O bomboană de băut. Dar la d-voastră nu mai înţeleg nimic, mai spuse el, luându-şi geamantanul de-o toartă. Nu sunteţi nici măcar logodiţi! Atunci ce afacere mai este asta domnule? Poate că domnişoara nu are zestre? Ei şi ce? dumneata eşti evreu? Ai nevoie de zestre? Dumneata eşti creştin, nu ţii la zestre!.. Dându-şi

pălăria puțin pe ceafă, Bercu se scărpină. Amărit, în frunte? Să spună ce avea de gând sau să nu spună? Spuse pentru că prea-i ședea în gât? Logodnicul fetei mele, a cerut și el zestre. Bine, zic: așteaptă, o să-ți dau și zestre!... O să aștepte un an, fata e frumoasă, îi place.. știe să lucreze la mașina «Zingher», n-o să se îndure de-o așa fată, văd eu... Moare fără Rebeca și-o să vină să-mi spună: Tată Bercu dă-mi fata și fura zestre!

Isbucni singur într'un hohot de râs, gândindu-se la păcăleala pe care avea să i-o tragă ginerelui său. Satisfăcut își privi ceasornicul și se grăbi:

— Pe mine să mă scuzați, zău! Trebuie să plec. Când o să veniți la Podul-Ilonei, și-o să întrebați de Bercu Zalman-voiajorul, toată lumea o să vă arate casa mea.

Vorbă multă e sărăcia omului. Bercu Zalman-voiajorul rămase ca trăsnet, când văzu conductorul intrând pe ușa compartimentului. Ca să-și acopere puțin încărcătura, explodează:

— A! Uite și pe domnul Năstase! Ce mai faci domnu' Năstase? Ce-ți mai fac copii?

— Mulțumesc, domnule Zalman, suntem bine cu toții.

— Asta-i o treabă minunată, bravo!

— Nu ți-am vizat biletul, domnule Zalman. Dă-mi-l, te rog.

— Crez că n'am bilet? făcu Bercu pe naivul. Tocmai eu? Poftim... Este?

— Este, dar de clasa treia...

— Nu ne putem opune lor, durerile vin nedorite.

— Recunosc că omul trebuie să sufere, tot așa cum se și bucură, dar durerile să nu lase urme. Nefericirea de-a fi avut un tată rău, a lăsat în viața mea urme usturătoare.

— Mai suferi și acum?

— Foarte mult. Mă simt tot mai pierduță în viața asta imensă cât un ocean, unde fiecare zi ce vine mi se pare că este un rechin ce s'a gata să mă înghită necruțător.

— Te înspăimânți de prisos, domnișoară. Când ești tânără, pentru ce te mai îngrijorezi atât. Viața este frumoasă și dumneata ai o avere mare: sănătatea.

— Tot ce vezi e o iluzie, pe care, cei drept, treau s-o transform în realitate.

— Nu te înțeleg.

— E mai bine.

— Un secret, ceva?

— Da, un secret.

— Spune-mi-l, se rugă Vintilă, simțind că tremura de emoție. Consideră-mă un prietin devotat, așa cum îți voi rămâne toată viața, dacă mi dai voie.

Viorica se ridică și vorbi privind pe fereastră; nuse o mână pe margine a geamului și simți răceala.

— Mă tem că prietenia noastră se va sfârși aci, când vei afla adevărul, domnule Rosman. Dacă

în clipele acestea nu plâng, este că vreau să rezist boalei.

— Ești bolnavă? întrebă Vintilă, înfiorat. Bănuise ceva la început; nici el nu știa ce-l făcuse să gândească astfel. Confirmarea îl mâhni profund. Da, era și ea bolnavă. Alerga și ea spre acru munților, după sănătate, cu veșnica speranță în priviri, dornică de viață, de iubire, de lumină. O sclavă a sperantei, așa cum robea și el, cum tremura de spaimă, cum cercea batista după ce o lua de la gură, incremenit, și cum ofta fericit că totul fusese doar o spaimă... Dar o spaimă care totuș îl va ucide, dacă în locul ei nu va ști să pună un hohot de râs al disprețului, un hohot de râs al sănătății, pe care trebuia, trebuia, trebuia s-o ccerască oricât de tare ar fi. Se ridică de la locul său și luă mâinele fetei într'ale sale.

— Grozavul T. B. C.? o întrebă el.

Viorica nu-și mai putut ține lacrimile, isbucni îndurerată:

— Dece m'ai forțat să spun adevărul?... Sunt o ființă nenorocită; tatăl meu m'a chinuit, lăsându-mă nopți întregi prin zăpadă. Dece să nu spun că a fost un nemernic? Mă adunau vecinii de pe drumuri, îngrijindu-mă. Dar eu simțeam o durere ascuțită în piept, fătă să mă plâng. Niçi mamei nu-i spuneam, ca să n-o îndurerez prea mult. Când am simțit, puternic, boala, aveam cincisprezece ani. Ce dureros a fost!...

— Pe urmă? a mai întrebat-o Vintilă.

— Pe urmă am zăcut; mama a murit căci era bolnavă și ea. După moartea mamei, unchiul meu m'a internat într'un sanatoriu. Intr'un an m'am salvat, dar relativ, totuș suficient ca să termin școala. Doctorii m'au asigurat de însănătoșire; e cazul, nu m'au amăgit, pentru că mă simt bine. Trebuie să trăiesc însă o viață liniștită, măcar câțiva ani. Așa cum am dus-o până acum... Dumneaa ce spui: mă voi face bine?

— Cu voința pe care văd că o ai, sunt sigur de succes. Faci foarte bine că nu dai înapoi. Boala aceasta e cea mai ușoară de înlăturat, numai să știi s-o înfrunți la timp, răspunse Vintilă. Apoi văzând soarele ieșind de tot dintre crestele munților, isbucni încercând să uite propria sa durere, care era aceeași cu a fetei: A sosit soarele- Ce frumos este!...

Rămase mut, apoi, covârșit de-o lege a firii, pe care n-o înțelegea. Se văzu copil, mic de tot în fața spectacolului grandios al naturii; impresionantul decor al munților se revărsa tumultos asupra sufletului său și îl răscoli adânc. Vintilă se simți alt om, renăscu, învie din lumea morților în care îl aruncase viața mohorâtă a orașelor, unde trăise. Acolo, în munți, era locul bun pentru trăit, aproape de Dumnezeu. De-acolo nu va mai pleca niciodată! Ce poate fi mai frumos pe lume decât această culme nesfârșită de munți, unde regiile văzduhului se pot avânta nestingheriți? Privi spre Viorica și i se păru că vedea în ea

o pasăre rănită, ca și el, cu care trebuia să lupte alături pentru cucerirea văzduhului. Ce stupidă viață! Să stai într-o țară în care se află munți, aer, mare, râuri, câmpii imense, codrii seculari, numai sănătate, numai viață, ideal, mărișoare, frumuseți și totuș să ajungi a fi înfrântul unei boli care se întinde acolo unde nu se află nimic din fericirile de mai sus. Atunci își dădu seama Vintilă că trăise treizeci de ani fără să vadă munții, marea și celelalte fericiri adunate în țara sa. Câți oameni, poate mai în vârstă ca el, nu sunt care n'au văzut nici ei aceste bogății de sănătate. Fericit, Vintilă o luă de mână pe Viorica și-o aduse lângă fereastra vagonului.

— Haide copilule, îi zise el, nu mai sta supărată. Vino să privim această dimineată nouă.

Viorica se lăsă furată de avântul lui, întinse brațele spre munți și spuse:

— Uite-i cât sunt de frumoși! Acolo, departe, sunt munții Brașovului unde ne vom duce în fiecare zi... sus, la stână, unde vom bea lapte și vom mânca pâine caldă. Vei merge cu mine, domnule Rosman?

— Da, da, aprobă el, repede.

— Cum poate dumneata nu duci lipsă de aerul din munții?

— Nu, dragă prietenă, spuse el, cald, vom fi împreună mereu, pentru că aceiaș durere ne unește. Fac parte din aceiaș familie cu dumneata.

— Cum?! se miră ea, foarte îngrijorată.

— Da, sunt și eu bolnav, murmură trist, Vintilă.

Viorica se îndreptă spre el, îngrozită, nu se aștepta la această destăinuire; mâinele îi tremurau de emoție și și-le împreună ca pentru rugăciune.

— Dumneata, gângăvi, îndurera-ă. Și dumneata? Ce grozăvie, Doamne! Suferi, ca și mine?

Vintilă înclină capul, afirmativ, pe când ea îi puse ușor, o mână pe păr, mângâindu-l.

— Bunul meu prieten... suferi deci?

— Sunt un bolnav nou, n'am experiență.

— Te rog să te încrezi în mine; cunosc boala, ca și un medic, știu să-i dau la cap. Vrei să lupți alături de mine contra boalei?

— Primesc, răspunse el, zâmbind

— Dă-mi mâna.

Vintilă i-o întinse. Câteva clipe rămăseră față în față, privind-se fericiți. N'aveau nevoie de jurăminte ca să-și asigure prietenia; pe ei îi lega suferința și pasiunea de-a învinge un dușman comun. Vor face o ispravă bună, unindu-se. Ochii lor spuneau aceasta, ca și mâinele lor cari se strângeau puternic.

— Poftim, spuse Bercu Zahman, din ușe. Până la Brașov sunteți deja logodiți...

Vintilă și Viorica îl priviră uimiți, muți.

— Să fie cu noroc! continuă voiajorul. Eu am spus: aci este caz de logodnă. V-ați logodit singuri; spun eu: mai bine! Nu era nevoie de un petitor... Văzând că cei doi tineri nu se mai clinteau

din poziția în care rămăseseră, le zise mirat: Ce-ați rămas așa? Terminați. Credeți că o să stau mult aci? Am venit să-mi iau umbrela și plec... Întinse mâna deasupra plasei, de unde scoase uriașa-i umbrelă, pe care o scutură puțin, vorbind: Sunt om de afaceri, grăbit. Sar repede din tren; mă așteaptă Burăh cel negru, pentru o afacere de var... Iată că s'a oprit și trenul! Adio! Adio!

— S'ai! strigă Viorica, veselă.

— Eu? întrebă Bercu, din ușe.

Viorica nu-i răspunse, dar scoase, din buzunarul pardesiului, cutia cu bomboane, pe care i-o întinse, spunându-i:

— Poftim.

Bercu se apropie și luă cutia, foarte încântat.

— Câtă plăcere! Desigur e pentru Șmil?

Viorica îl privi cu ochii umezi.

— Nu, pentru el a; sunt pentru Rebeca...

Fața bătrânului se luminează de fericire.

— Bonboane de logodnă! murmură el. Sunt sigur că mamele ai o inimă de aur și-ai tras, fericit, cu piciorul... Ce bucurie o-să-ți facă fetei mele! Multumesc, ducă-! Să trăiți fericiți! Ura!

Bercu eși, făcând plecăciuni până ce trecu de ușe. Viorica merse și privi în urma lui. Bătrânul dispăruse. Rezimată de ușe, Viorica vorbi:

— Îmi omît, Bercu Zalman, că mă voi ruga lui Dumnezeu ca, până la toamnă, Rebeca, fata ta cea mare, să ne cheme la nuntă.. Înfinzând mâna

spre Vintilă, adăogă, fericită: Să coborâm și noi, dragă prietene...

X

— Ași putea să jur, spuse Vintilă, că în steaua asta care stă sus pe cer, deasupra noastră, nu lo cuște nimeni.

— Dece crezi așa ceva? îl întrebă Viorica.

— Pentru că prea e liniștită. Acolo m'ași duce ca prim om.

— Eu, la fel. Ce bine-ar fi de noi!

— În cazul acesta îmi aleg altă stea.

— Nu vrei să mă iei și pe mine? se supără fata. Răutăciosule! Ai devenit de-un egoism feroce.

— Ași sunt bolnavii de tuberculoză.

— Dar ce, eu nu sunt? Cu toate acestea azi ți-am dat jumătate din porția mea de compot.

— Mi-ai dat pentru că nu-l puteai mânca.

— Așa? Dar eram liberă să-l pun deoparte pentru mâine, cum faci tu.

— Lasă că știu: nu-ți place compotul vechi. În două săptămâni de când suntem aci, am putut să-ți aflu toate gusturile.

— Ce gusturi mai am, dacă zici că le știu pe toate?

— Să mănânci dulceață cu lingura mare, când gazda nu se află acasă...

Viorica sări ca friptă:

— Deci, mă spioezi, domnule?

— Ba bine că nu Totdeauna calc pe urmele tale, în borcanul cu dulceață.

— Asta-i necuviință.

— Așa se numește? N'am știut. Spune-mi dece?

— Pentru că gazda mă bănuiește numai pe mine și eu recunosc.

— Foarte frumos. În felul acesta plătește doar unul singur paguba.

— Eu, adică?

— Iar eu, mănânc... Lă să asta, să revenim la steaua de deasupra noastră. O să piară și uit despre ce era vorba, adineauri. Ah, iată că am și uitat. A, da! Știi dece nu vreau să te iau cu mine acolo?

— Dacă rași ști nu m'ar mai interesa.

— Ești pusă pe ceartă, văd.

— Ca și tine.

— Eu? Cum?

— Dece nu vrea să mă iei în stea?

— Parcă ar fi steaua mea, așa mă întreb. Așteaptă să mă lămuresc.

— Nu vreau nicio lămurire. Un preten adevărat nu refuză niciodată pe o prietină adevărată, chiar dacă s'ar duce în lună.

— Bine drăguță, se supără Vintilă, tu știi cât costă un drum până 'n steaua de deasupra noastră? Îți dai seama de ce vorbești? Fă socoteala: dacă până la București face două sute de lei...

— Clasa doua, cu acceleratul?

— Nu, a treia cu personalul.

— Mă lipsesc; pleacă singur... La revedere!

— Unde pleci?

— S'a terminat partida de bătut apa 'n piuă, hai la compot... mergi?

— Nu, adu-mi-l tu... Vezi, poate căiei și borcanul cu dulceață. Dece să mă mai duc eu după tine, dacă ți-am divulgat secretul.

— Vintilă se răsuci pe patul de sub mărul din grădină și veni cu fața 'n jos. La lumina clară a lunii putu să observe o broscuță verde, adormită pe o foaie de lipan. Mișcă foaia cu degetul și broscuța tresări, caraghioasă. Nu sări speriată, rămase doar atentă, gata să dispară în cazul unui atac mai serios. Însă holbă ochii spre Vintilă.

— Ai întâlnire cu broscoiul deaseară, nemernico! o dojeni el.

Broasca țâșni rușinată sub altă frunză de lipan. Acolo se așază la pândă. Când Vintilă se ridică în capul oaselor, mica vietate reveni de unde fugise. Pericolul era îndepărtat.

— Cu cine vorbești? îl întreabă Viorica de departe. Mergea încet, educând două cești mari cu compot, pline până sus.

— Cu broasca, răspunse el.

— Ia, să-mi lași bratacul în pace, că iar l'ai spernat, sunt sigură.

— Nu i-am făcut nimic, n'ai frică... linguriță ai adus?

— Ia-o de aci, și-i întinse buzumarul șortului cu care era încinsă. Când văzu pe Vintilă mâncând

cu atâta poftă compotul, îl întrebă: E bun?

— Foarte bun.

— Eu l'am făcut.

— Miroase a gaz.

Viorica se înfurie:

— Să poștești să-ți mai dau de la mine. I-l dau bratacului, dar ție nu.

— Mănânc bratacul.

— Ai fi în stare?

— Nu mă știi, Dă-mi și compotul tău.

— Poft'm., cerșetorule.

— Să nu crezi că ai spus un neadevăr. Toată viața mea am trăit numai din pomeni.

— Pentru că ești simpatic?

— Nu, pentru că sunt nătâng. Eu cred că Dumnezeu a pus pe vreun sfânt să mă păzească și i-a zis: Vezi că nătângul ăsta e în stare să moară de foame, dacă nu-i la timp vreo pomană. Așa și este. Ce mă făceam dacă nu erai tu să-mi dai partea ta de compot, acum?

— Mai cereai o porție.

— Nu sunt omul care să mai cer din ce nu mi ajunge.. Sunt de părere să mergem devale..

— Hai.

Se ridicară amândoi și porniră în fundul grădinii, de unde trecură prin două uluci desfăcute, într'o vale care începea chiar de acolo. Dincolo de vale, ceva mai departe, se ridica măreț muntele Tâmpa de la marginea Brașovului. Coborîră în vale și se opriră, în mijloc, pe două dâmbușdare,

de pământ. Se așezară acolo și Vintilă scoase tabacherea.

— Ora fumatului, spuse el, întinzând și fetei o țigare. A cîncisprezecea țigare pe care o fumezi de când suntem aci.

— Fumurile mi le-ai numărat.

Vintilă îi întîns foc.

— E ora tăcerii și nu-ți răspund. Aprinse apoi țigarea sa și se porni să asculte freamătul frunzișului din împrejurimi. De pe Tâmpa venea un zgomot ușor, nelămurit, șoptele viețuitoarelor cari se furișau prin desișul luminat de lună; din vale se auzea, clar, țărâ tul greerilor de câmp iar rotocoalele de fum se ridica plutind spre cer. Era o liniște misterioasă, acea liniște care dă omului fionii plăcuți ai vieții și-l face s'o înțeleagă. Aerul era cuprins de-o umezeală caldă care bura, deasupra pământului, de pe vârful fagilor pierduți în nori.

După cinci minute de tăcere, Viorica începu să vorbească despre tot ce vedea prin jurul ei și vorbi singură, în timp ce Vintilă privea cerul, răsturnat în iarbă, cu gândurile duse aiurea. El nu vroia să-i răspundă, dar o făcu atentă, când văzu că nu mai termină și se apucase să vorbească fi-relor de iarbă:

— Sunt de părere că dacă ai vrei să taci puțin, am putea auzi și murmurul Mării Negre. Eu totuși parcă îl aud și-așa...

— Mulțumesc pentru compliment, se supără Viorica. Te pomenești că am o voce de ciclop?

— Dece te superi și exagerezi? Comparația este destul de măgulitoare.

— Da, adevărat; s'ar fi putut să spui ceva și despre Oceanul Inghețat de Nord, sau despre vulcanele din Italia.

— Prea ești pretențioasă.

Viorica se ridică din iarbă și zise: plecând:

— Mă mut de-ac, mă duc la popasul II.

— Eu știu, caută s'o înfricoșeze Vintilă, o poveste despre un haiduc care și-a făcut veleatul aici.

— Nu mi-e frică de morți, răspunse ea și coborî în vale, oprindu-se pe alt dâmb de pământ.

Vintilă sări și el de la locul său și-o ajunse când ea tocmai se lăsa în iarbă. Se lungi alături.

— Mă lași singur acolo, îi reproșe, parcă n'am fi venit împreună.

Viorica îi primi capul în poală și-l alintă pe păr.

— Fricosule, îi zise ea, ce-ai fi vrojit să te faci când erai mic?

— Doctor. Dar tu?

— Marinar.

— Bravo! De-acia nu-ți mai place peștele acum; ți s'a scârbit. Era și firesc... Atâția ani pe mare...

— Eu nici n'am văzut marea, până acum, râse Viorica.

— Ce-are aface? Nici eu n'am văzut-o.

— Ce-ar fi să construim un vapor?

Vintilă se ridică în capul oaselor și prinse cu un braț mijlocul tinerei fete de lângă el.

— E păcat, spuse el, ca, la lumina acestei luni frumoase, să nu simulăm măcar o idilă amoroasă.

— Nu strică, răspunse Viorica. Cred că luna își închipuie despre noi că suntem doi începători în dragoste?

— Dar dacă crede că suntem sătu?

— Doar despre tine, dar de mine... Ai făcut multă dragoste, Vintilă?

— Foarte multă.

— Eu, defel.

— Mai bine. Ți vorbesc din experiență. N'ai pierdut mare lucru. Dragostea e ca apa: oricât ai sta de mult în apă, tot atât de ud ieși. În apă, dacă stai puțin, te înviiorezi; dacă ai stat mult, ai căpătat dureri de cap. Ca și 'n dragoste...

— Vorbești de apă, parcă tu ai fost marinar, nu eu.

— Da, așa este, dar sunt deocamdată în dragoste.

Viorica trecu un braț pe după gâtul lui și-î șopti la ureche:

— Aș vrea să știu și eu cum este când te sărută un bărbat... Apoi oftă cu un aer de mare nefericire pe figură. Vintilă se îndepărtă puțin, privind-o foarte surprins, dar gata să râdă.

— Ce oftezi atât de dramatic? o întrebă el. Nici eu nu cunosc acest sărut.

— Tu ești sătul de el.

— De sărutul bărbaților, Pardon!

— De sărutul femeilor.

— Asta, da!... Dar ți-a spune-mi: de ce te joci cu focul? Te-ai mai auzit într'o seară manifestându-ți această dorință; vrei să mori?

— Nu vreau, e drept; dar dacă mor și-așa?

— Când ești bolnavă, nu mai merge pe «dacă». Trebuie să urmezi sfaturile doctorului. Ai noroc că sunt eu aci, ca să te păzesc altfel cine știe ce drăcii ai mai face. De ce te gândești la dragoste și nu te gândești la boală?

— Pentru că boala știu unde mă va duce, gândindu-mă mereu la ea.

— În acelaș loc ca și dragostea netratată după prescripțiile unui medic, specialist că mine.

— Totuș, domnule doctor, se rugă Viorica, vreau să mă sărute un bărbut. Înțelege-mă că doar ești om și dumneata, domnule doctor... Ce nume să-ți dau eu ca dactor?..

— Drace!... Acelaș lucru cu aceleaș metode, ca și mine... Însfârșit.. o privi Vintilă meditativ, ca un medic, semn bun. Când un bolnav cere altceva decât doctorii, merge spre însănătoșire. Te previn: abuzul în dragoste este distrugător. A se evita, deci.

— Unde vezi abuz la mine? se revoltă Viorica. În douăzeci și patru de ani cer un singur sărut și nici pe ăsta nu-l am.

— Ce ți-ar folosi acest sărut?

— Vo' vedea, atunci.

— Bine, prepară-te că ți-l dau eu.

— Cum să mă prepar?

— Inchide gura și respiră pe ochi.

— Râzi de mine, se supără Viorica. Apoi se ridică și o rupse de fugă spre locul unde fuseseră maa înainte. Să mai poștești la compot! îi strigă ea, de sus.

Vintilă își desbracă haina subțire de doc și rămaes doar în flanela de lână cu gulerul resfrânt. Seara i se păru prea caldă și prea plină de acel suflu misterios al haosului imens din densitatea munților, pe care nu-l putea înțelege. Simțea doar nevoia să trăiască. Această dorință trebuia să i-o înțeleagă și munți cari îl hrăneau cu sănătatea. Și-atâta. Ca să se rupă gândurilor, fugi și el spre Viorica. O găsi sus, privind luna.

— Dece te superi? o întrebă el, râzând. Așa e piesa.

— Mă mir că nu-mi spui să mă urc într'un pom și să mă las cu capul în jos, pentru ca să mă săruți.

El îi acoperi urechile cu palmele și-i privi fața luminată de lună.

— Ar trebui să fii cuminte..

— Vreau! Nu înțelegi? Vreau!

— Cum ne-a fost învoiala? că vom fi ca doi frați, pentru a învinge un dușman necunoscut.

— Dar și frați se sărută între ei.

— Da, la ocazii rare la zile mari.

— Zile mai mari decât în toiu! verii nu cred să mai fie vreodată.

Vintilă îi apucă umerii și-o trase spre el. Pe urmă îi cuprinse mijlocul cu un braț. Fata întinse gura și buzele lor se lipiră, calde.

— Ce bine! oftă ea după un sărut lung. Mai vreau odată.

Vintilă o mai sărută.

— Acum, destul, spuse el. Să mergem la culcare și niciun gând mai mult peste ce s'a întâmplat.

— Îți promit, dragul meu.

Porniră spre casă. În grădină, merii uriași gemeau de greutatea fructelor care-i făceau să-și plece crengile până aproape de pământ. Era o liniște parfumată. Doar teii din fața casei răspân-deau un miros puternic de sanatoriu. Vintilă deschise și-a doua fereastră a camerei sale, privi cerul înstelat, culmile munților întunecați. Sus de tot, era un platou de lumină, pe care jucau copiii văz-duhului, închipuiți doar. În realitate acolo se afla nădejdea lui Vintilă: lumina sănătății. Va ajunge acolo vreodată? Da, pentru că era hotărât să ajungă.

Se desbrăcă pe întuneric și se urcă în pat. În camera de alături, Viorica murmură ușor un cântec de dragoste.

XI

În dimineța următoare Vintilă aproape că n'o mai recunoșc pe Viorica. Mai întâi că fata nu-i dădu voie să intre în cameră, până ce nu i-o spune ea că era gata să-l primească. Când intră o văzu de-o eleganță surprinzătoare; purta o rochie de mătase, ciorapi noi, pantofi noi, părul îl avea ondulat frumos. Toate acestea în locul rochiei de lână croșetată, care o cam urătise până atunci. Vintilă rămase cu gura căsăită, dar Viorica îl trezi cu un surâs dulce și o ochiadă.

— Ce zici? îl întrebă ea. Sunt frumoasă, azi?

— Ești, recunosc el, dar nu te mai înțeleg: azi era ziua când trebuia să mergem pe munte, nu?

— Am suspendat acea plimbare, mergem în oraș... N'am mai văzut orașul, de când am venit. Pareă ar fi ciumat, așa-l ocolim. Luăm masa la restaurantul «Cotoana»; ești invitatul meu.

— Iar pomană? o întrebă el.

— Nu-ți convine? Bun: ești invitatul meu, dar o să plătești tu. Așa vrei?

— Vreau pentru că îmi place logica: e pur feminină... Așteaptă-mă o clipă ca să-mi schimb hainele... Trecu în camera sa, lăsând ușa deschisă. De-acolo strigă: Ascultă domnișoară: de ce cântăi noaptea trecută?

— De dragoste, n'a înțeles? răspunse Viorica.

— Pentru că ești sinceră, te iert. La noapte însă să nu mai cânti, că nu pot dormi.

— Cântă și tu, ca să mă adormi.

— În cazul acesta regret că n'am luat lecții de trombon... ce bine ar fi fost!...

Viorica râse, fericită. Așa trăiau de trei săptămâni de când sosiseră amândoi în Brașov. Vintilă plecase într'acolo, la întâmplare, cu nepriceperea vilegiaturistului începător, nu-și aranjase de mai înainte o gazdă, socotise că o va găsi ușor. Nu s'ar fi întâmplat așa, dacă n-o găsea pe Viorica mai pricepută decât el. Viorica îl adusese la gazda ei din anii trecuți și au trăit minunat aceste săptămâni de la început. Erau bolnavi, amândoi conștienți de pericolul care îi pândea. Se iubeau atât de frățeste încât se întreceau în a se ajuta unul pe altul. El era bolnavul ei, ea era bolnava lui. De la început socotiseră că mai prietenește era să alunge din mintea lor orice dragoste afară de aceia dintre doi frați buni, și respectau cu sfințenie hotărârea, căci își dădeau seama de tot. Aveau această putere de discernământ.

Vioricăi, chiar doctorul îi spusese că orice zburc um fără socoteală, iar redeschide rănila din plămâni. Suferința trebuia evitată, radical. Vintilă, avea și el nevoie de liniște. Pentru a se pune la adăpost mai sigur se dusesse și el la doctorul pe care îl consulta Viorica în Brașov, de câte ori venea acolo, vara. Făcuseră chiar și o învoială: fiecare să întrebe pe doctor, separat, ce părere avea

despre celălalt. Despre Vintilă, cea ce-i spusese pe față, doctorul îi spusese și în particular, Vioricăi. Vintilă mergea repede spre însănătoșirea completă. Nu-i rămânea să fie decât atent la plămâni, ca orice om care suferise de boala lui.

Cu Viorica era ceva mai grav: plămânii săi se dovedeau o enigmă chiar pentru medicul lor. Fata ar fi trebuit să moară chiar de atunci, de când boala se pronunțase vulcanic. O salvase restul organismului care era puternic, dar mai ales voința fetei de-a trăi. «Nimic nu te vindecă mai ușor de tuberculoză, decât voința», i-a spus medicul, lui Vintilă. Fata nu se dăduse bătăi, ascultase comenzile inimii care-i cerea viață și trecuse puntea cea mai grea. Rămăsese însă enigma revindecării definitive; orice medicament lua, plămânii se mențineau slabi. După părerea medicului fata ar fi trebuit să nu mai părăsească munții, cel puțin un an. După acest timp fata se va numi sănătoasă.

Așa dar, ea n'a avut niciun secret de ascuns când a întrebat-o Vintilă ce-i spusese medicul despre el, dar Vintilă i-a ascuns o parte din adevăr, ca să n-o întristeze. S'a legat însă să-i fie prieten devotat, pentru a o putea ajuta și nu lăsa o clipă să se creadă că ea ar fi fost mai bolnavă decât el. Uneori o lăsa să-l protejeze, o învidia în glumă pentru spontanietatea firei pe care o avea, pentru felul cu care dorea viața. Poate că chiar o învidia serios; pentru el viața nu i se părea atât de scum-

pă, îi pierduse plăcerea, ori poate chiar n-o înțelesese. Viorica ar fi putut fără el să trăiască, avea voința nestrămutată; el fără această fată cu sufletul mare, ce s'ar fi făcut? Toată iarna zăcuse, acasă; boala îl cuprinsese găsimd loc liber, inimă înfrântă, suflet pustiit. Bietul tată-său se uscaseră de tot, văzându-l atât de perdut. «Și tu, măi băiete?» îl întrebase, când a văzut pe doctor, prima dată, dând din cap cu îngrijorare. Or fi știind medicii ce are un bolnav, dar și bătrânul învăța e să-i cunoască de pe figură, când un bolnav era grav, sau nu. Când l'a văzut pe Vintilă ridicându-se din pat, pe picior de însănătoșire a oftat ușurat, fericit. În fundul sufletului său știa ceva: că se resemnase cu gândul la o pierdere, pe care urma s-o suferă. «Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului bine cuvântat», avea să spună el, cu Iov din Biblie. După ce a trecut primăvara l'a luat la goană pe Vintilă, ca să plece la munte.

Poate spre norocul său îl bătuse la cap bătrânul să plece. Cu o zi mai devreme ori cu alta mai târziu, Vintilă s'ar fi simțit destul de prost la Brașov. După două săptămâni era alt om. Nu boala îl doborâse până atunci, ci desnadejdea sufletească de care era cuprins și mai vârtos după moartea Ecaterinei și-a doctorului Achim Petmache. Aceia se duseseră, dar el rămăsese într'un vârtej, aproape de moarte. Il salvase Viorica. Și ea vroia să trăiască. Anii chinuți din urmă, seci, lipsiți de plăceri o apăsau. Cu cât înainta spre sănătate, cu

atât creștea și dorința de viață în ea.

Vântilă a zâmbit, amintindu-și de cele ce făcuse în seara trecută cu Viorica în vale. Ea își pusese grozava întrebare: dacă mor și-așa? Adică fără să fi cunoscut toate plăcerile vieții. Și-avea dreptate. Minte o ajuta să nu se aventureze în vrun hazard care i-ar fi luat viața pentru o clipă de fericire. Dar până când? Dacă murea și-așa? Dece ar da vrabia din mână, pentru stolul de pe gard?

Dar n'avea să moară, ea singură descoperise secretul vieții, prin voință, și-l învățase și pe Vântilă să trăiască. Nu-l salvase ea?

— Tu m'ai salvat pe mine, Viorica, i-a strigat el, pe când venea îmbrăcat, gata de plecare. Viorica l-a primit mirată.

— Cu cântecele mele de aseară te-am salvat?

El nu i-a răspuns nimic, căci se scandalizase prin surprindere: pretena lui vroia să plece fără pardesiu pe ea. Așa ceva nu era de aprobat.

— Ascultă, i-a strigat el, i-ați mantila căci sunt sigur că vom veni târziu acasă, pe răcoare. Nu toate serile sunt calde, aci.

— Nu vreau s'o iau, i-a răspuns, dârz, Viorica.

— Vom veni devreme, să știi.

— Mai bine venim mai devreme, decât să-mi acopăr rochia cu mantila. Vreau să fiu cochetă.

— În cazul acesta i-ați și alpenstokul.

— Te felicit pentru idee... Fii mai bine cavalier și spune-mi cum îmi stă cu rochia asta nouă.

- Ești frumoasă, ți-am mai spus.
- Nu e vorba de mine, de rochie.
- Dacă e pe tine, cum vrei să fie altfel?

Ajunseră în oraș când ceasul dela Biserica Neagră bătea ora douăsprezece. Intrară în biserică, unde aprinseră două lumânări, mai colindară câteva străzi, priviră prin vitrine, până ce li se făcu foame. Se obișnuiseră să mănânce mult și des. Gazda lor, o nemțoaică bătrână îi hrănea bine. Cu toate că mâncase de dimineață, cum se sculase, Vintilă fu primul care protestă, văzând-o pe Viorica dispusă de a mai privi câteva vitrine.

- Te anunț că mi-e foame, zise el.
- Și mie, dar n'o să mergem la restaurant acum când nu-i nimeni acolo?

— Cu atât mai bine, ne așezăm unde vroim.

— Și rochia mea?

— A! da, trebuie văzută de lume, uitasem. Ține însă seama însă că la Brașov toată lumea poartă ochelari colorați, de soare. Fiecare o săți vadă rochia în culoarea ochelarilor săi.

La «Coroană» luară masa întârziind până la ora trei. După cafea, trecură în sala de biliarde, unde tocmai era o dispută biliară între un localnic și un bucureștean. Asistară la joc, vreo jumătate de oră. Cei doi jucători erau amândoi cheli. Asistenții făceau pariuri.

— Eu pun o sută de lei pe mâna bucureștenului, zise Vintilă și aruncă moneda pe masă. Un neamț bărbos luă moneda, o privi bine pe am-

bele părți, apoi puse alta lângă ea, semn că ținea el pariul.

Mai târziu când Vintilă și prietena sa se aflau în cofetărie se pomeniseră cu bărbosul, căutându-i asudând. În înse cele două monete lui Vintilă.

— Ai câștigat, zise el și plecă supărat nu fiindcă pierduse suta de lei, ci fiindcă bătuse bucureșteanul.

— Asta mai zic și eu noroc, îl flată Viorica. Stai în cofetărie și câștigi bani.

— După un asemenea noroc, face să mergem acasă?

— Face. Măine mergem prin munți. Parcă e mai frumos acolo, decât aci.

XII

— Vintilă! strigă Viorica de sub măr? E ora de bătut apă'n piuă, nu vii.

Vintilă apăru la fereastră și cercetă cerul cu atenție.

— Viu, răspunse el și sări peste prichiciul ferestrei, ca să nu mai ocolească prin curte. Iată și steaua noastră, a răsărit. Ia să vedem ce facem cu ea; mergem sau nu?

— Eu nu mai merg, m'am răzgândit, zise Viorica. Eu zic să ne ducem în bălțile lipovene.

— La tântari? Ce să căutăm acolo?

— Ne întovărășim cu hoții. Tu furi fețele și mi le aduci mie, ca să le sucec gâtul.

— Frumoasă perspectivă îmi oferi, zise Vintilă. Mă crezi Terente, după cum văd...

Un măr căzu cu zgomot, din pom, și se rostogoli până la picioarele lui Vintilă. El îl ridică și-l băgă într'un buzunar.

— Dă-mi-l mie, spuse Viorica.

— Ce faci cu el?

— Ai să vezi. Măa venit o idee...

— Spune-o repede.

— Jură-mi întâi că vei fi de acord cu mine.

— Jur.

— Hai să ne jucăm de a Adam și Eva...

Vintilă se apropie de ea, ca să-o vadă mai bine. Apoi zise, râzând:

— Ne jucăm, dar fără măr.

— Dece?

— Pentru că nu avem șarpe.

— Ba avem... Uite-l!... Și-o arăta pe bătrâna gazdă, care tocmai atunci intra pe poartă, aducând pe-o tavă compoturile. Madam Tereza, te rog, strigă Viorica, rupe un măr frumos din pom, când vii încoace.

— Ești extraordinară! tipă Vintilă.

— Adevărat, spuse și gazda, naivă, dece mai mănânci măr, când ai compot?

— Nu-l mănânc, doar îl mușc, explică Viorica, mușcând din mărul adus de gazdă. După ce a ceasta plecă, întinse mărul și lui Vintilă. Mușcă și tu, îi zise.

El se scandaliză tare:

— Dacă mai vorbești ce nu trebuie, să știi că mâine mă mut la hotel. Cred că ai să mă înbeunești curând. E o lună de când nu te asâmpăr.

Viorica îl privi, supărată și ea. Il înfruntă, îndepărtându-se de lângă pat:

— Sunt liberă să vorbesc ce vreau, după cum dumnea'ă ești liber să faci ce vrei.

— Ce sunt vorbele astea?! se miră Vintilă.

Bănuind că el se va duce spre ea, Viorica mai făcu câțva pași spre mijlocul grădinii. Acolo șovăi puțin pe gânduri și apoi, hotărâtă, porni în fund. Vintilă încercă s-o urmeze, pe drum însă se răsângândi. Iși îndreptă pașii spre porțița care ducea în curtea din fața casei. Răspunsul prietenei sale îl mâhnise, după cum și ea se simțea poate jignită de cuvintele pe care i le spusese el. Era drept că nici nu se gândise s-o supere măcar, ac-cum s-o mai și jignească. Vorbise fără răutate. Intră în camera și și aprinse pe întuneric o țigare. Pe urmă se așeză la fereastră deschisă unde rămase cu privirea dusă, spre un colț îndepărtat al grădinei. Iși aduse aminte că aprinsese țigarea înainte de-a mânca compotul de seară, rămas neatins pe pătucul din grădină, și-o aruncă fumată doar pe jumătate. Vroia să țină hotărârea de-a nu fuma decât o singură țigare, seara, după compot.

Rămase mai departe, gândind. Chiar în ziua aceea împlinise o lună de când erau în Brașov. Din vreme. Viorica mai ceruse la București pă-

suirea de-a mai avea o lună concediu, și i se a probase. Toate ar fi fost bune dacă Viorica nu s'ar fi zbuciumat zi de zi. Se însănătoșea, plămânii săi luau proporții spre mirarea doctorului, care acum vedea enigma spulberându-se. Scăparea era asigurată; ce intervenise pentru aceasta, nimeni nu-și dădea seama. Însă fata prindea viață, renășteea, dorea să trăiască.

Neauzind nici un zgomot în camera fetei, Vințilă ieși îngrijorat. Se bucură că o găsi pe pat în grădină, mâncându-și liniștită compotul.

— Câtă răutate! se miră el, văzând că Viorica își mâncase tot compotul. Fata nu-l răspunse, tinând să pară supărată. Fumezi? o întrebă mai apoi. Nici de data asta nu primi vreun răspuns. De azi încolo te voi numi domnișoara Eva, să știi...

Ca să nu pufnească în râs Viorica se ridică de pe pat și fugi între meri, dispărând.

— Unde te duci? o întrebă Vințilă.

— N'ai decât să vii să vezi, i se răspunse.

După ce-și mâncă compotul în pripă plecă și el și-o găsi rezimală de trunchiul unui pom cu crengile plecate până la pământ.

— A-ha, zise, te-ai ascuns în Paradis.

— Nu vorbesc cu dumneata care pleci mâine la hotel, îl întâmpină ea.

— E cea mai bună treabă pe care o poți face.

— Așa dar, îți mențij hotărârea?

— Dece nu?

— Înțeleg: eu nu contez nimic.

— N'am spus asta.

— Asta se înțelege. Se vede că scrisoarea pe care ai primit-o ieri, era de la domnișoara Keta, de care mi-ai vorbit, mereu, cu mult foc. Ți-o fi scris că vine la Brașov și-o să locuiți la hotel. Cât despre mine sunt o bolnavă bună de respins, fără păreri de rău.

Vintilă caută să primească calm vorbele grele ale Vioricăi. Își îndoi genunchii și se lăsă pe lângă pom, sprijinindu-se cu spatele de el. Rămase liniștit ca și când nu auzise nimic. Dar nu se putu ține mult și zise:

— Spune-mi dacă nu vorbești gugumăanii?

— Vorbesc ce este adevărat.

— De unde știi că este adevărat ce spui.

— Presimt, și nu mă înșel.

— Dacă ești atât de grozavă în ghicit, de ce nu te faci ghicitoare?

— Nu vreau.

— Rău faci. Lipsești orașul de-o așa podoabă... Se ridică repede și încercă s-o cuprindă în brațe. Ea se dădu puțin în lături bosumflată dar se vedea bine că aștepta înbrățișarea lui. Ce vrei; copilule? o dojeni.

— Vreau să trăiesc!

— Cum?

— Așa cum mă îndeamnă tot din jurul meu și tinerețea mea.

— Dar știi că nu se poate?

— Ba se poate, dacă vrei tu, zise ea, lăsându și capul pe umărul lui.

Vințilă o luă de-o mână și porniră în vale, la locul lor din fiecare seară. Ajunși acolo, se așezară și el începu să-i vorbească:

— Vreau să-ți fac o spovedanie, Viorica, să-ți spun un secret pe care nu țineam să-l știi încă. Ți vorbesc ca un bolnav, ca un prieten și, dacă nu te superi, ca un om care te iubește. Simt că îmi ești necesară, iar suferința noastră mă leagă de tine, definitiv. De aceea vreau să te păstrez întreagă, pentru sufletul meu. Crede-mă. Mă gândesc mai mult la tine, decât la mine; mi-am făcut un ideal din sănătatea ta pentru că sunt convins că meriți să trăiești. Alt ideal nu mai am. Află că și pe mne mă încântă frumusețea naturii, farmecul acesta din jurul nostru, ca și tinerețea ta; îmi ești dragă pentru că ești liberă la dorinți și avântată.

Dar n'avem voie să ne iubim încă, decât sufletește, ca prieteni, n'avem voie să ne gândim la dorinți mai mari decât acelea cari nu ne vatămă sănătatea. Noi nu trăim între oameni, ci într'un pustiu, unde nu suntem decât amândoi. Vrei să pierdem lupta, tocmai la sfârșit?

— Nu vreau, răspunse Viorica, mâhnită, dar mi-e teamă de ceva...

— De ce ți-e teamă?

— Se apropie ziua de plecare și de-așunci n-o să ne mai vedem. Nu știi: ochii cari nu se văd,

sunt uitați. Ce mă făceam dacă nu-mi acordau cei de la București, concediul?

— Bre-bre-bre! se minună Vintilă. Teribilă mai ești! Ori poate ție teamă de tine însuși?

— Nu, mi-e teamă de tine. Tu ai un trecut amoros, pe când eu n'am. Vroiam ca, alături de tine, să trăiesc...

— Ascultă domnișoară! o luă la rost Vintilă. Cum ne-a fost vorba, la început? Ne-am întovărașit pentru alt scop, nic decum ca să ne iubim.

— Totuș, eu vreau.

— Vei fi vrând, dar nu se poate.

— Și ce trebuie să fac, acum?

— Rabdă. Și eu vreau să mă fac popă catolic dar nu se poate.

— Te proclam eu.

— În acest caz, pierzi: popii catolici n'au neveste.

— Fă-te rabin.

— Nu ești serioasă de fel.

— Dacă ești de acord cu mine mă fac serioasă. Ți-o și jur.

— Sunt de acord, dar ascultă condițiunile...

— Nu vreau condițiuni.

— Dacă nu vrei, atunci hai în casă.

— Bine, spune-le.

— Ce vei face după ce vei termina și-a doua lună de concediu.

— Mă voi reîntoarce la serviciu.

— Dacă ai rămâne mai departe aci?

— Pierd slujba.

— Alâta pagubă. Bine că nu pierzi viața. Vrei să rămâi aci?

— Cât?

— Un an întreg.

— Ce voi mânca?

— În momentul de față pot asigura viața amândurora, pe acest timp, fără să cer tatălui meu ceva.

— Nu primesc, spuse Viorica, hotărâtă.

— Ține seama, sunt condițiunile pe cari ți-l pun.

— Mă ameninți?

— Sunt nevoit.

Viorica se cutremură ca pătrunsă de un fior rece. Privi figura lui Vintilă și ochii îi se umplură de lacrimi. Ii luă repede mâna dreaptă și i-o sărută în scobitura palmei.

— Bunul meu băiat! murmură ea. Cum de mi-ai ieșit în cale, ca să mă salvezi? Dumnezeu mi te-a trimis..

— Dumnezeu și... Bercu Zalman, adăogă Vin, tilă.

— Ah, adevărat- tipă fericită Viorica. Bercu Zalman! L'am uitat..

— Eu nu. Srisoarea de eri era de la el... Mi-a promis că peste două săptămâni va veni aci. Are o afacere de var... Și, știi ce mă întreabă: pe când nunta?

— Ce a de gând să-i răspunzi?

— Că data nunții o va fixa logodnica.

Viorica râse cu lacrimi în ochi. Pe urmă plecă

privirea și rămase așa, fără să mai spună ceva. Prilej bun pentru Vintilă, ca să poată da drumul celor două lacrimi, reținute greu în ochii săi. Erau pentru sora sa și doctorul Achim Petrache.

SFARȘIT

18 Mai 1942, București.

A apărut în Editura
Fortuna :

AMARĂ AMĂGIRE

ROMAN

DE

PETRE BELLU

CEREȚI-O LA EDITURĂ:

Calea Victoriei, 102 Etaj. I.

De acelaș autor :

FRATELE INFIRM și ADĂPOSTUL CALICILOR

În curând:

Copilăria mea, de PETRE BELLU